

Tristan și Iseut
Romanul
lui
TRISTAN ȘI ISEUT
reînnoire
de
JOSHEPH BIEDIER

PREFAȚĂ

AM PLĂCEREA DE A ÎNFĂIȘA cetitorilor ccl mai nou poem căruia admirabila legendă a lui Tristan și Iseut i-a dat naștere. De fapt chiar și este un poem, deși scris numai în, frumoasă și în plină proză. Domnul Joseph Bidier este vrednicul continuator al vechilor truveri cari au încercat să toarne în vasul de cristal ușor al limbii noastre băutura îmbătătoare din cestiile ostiții din Cornouailles au sorbit odinioară iubirea și moartea. Spre a zice din nou marea înunata poveste a fermecării, bucuriilor, mîhnirilor și morții lor, așa oarecum, ieșită din curile visului celtic, ea răpi și turbură sufletul francezilor din veacul al doisprezecelea, domnia-sa și-a refăcut, prin puterea închipuirii pline de simpatie și a erudiției redătoare, tocmai acel suflet însuși, abia de curînd deslușit și proaspăt încă față de emoțiile lăsîndu-se năpădit de ele fără gîndul de a le analiza și adaptînd, fără a izbuti în totul îl fermecase, la împrejurările existenței sale obișnuite. Dacă ar fi răzbătut pînă la noi tare franceză completă a legendei, domnul Bidier, pentru a o face cunoscută cetitorilor contemporani, s-ar fi mărginit a-i da traducerea

fidelă. Soarta ciudată, care a vroit ca ca să nu ajungă pînă la noi decît în fragmente răstălit a îndeplini un rol mai activ, în care nu era îndeajuns a fi savant, trebuia a mai fi și poet. Din romanele lui Tristan a căror existență o cunoaștem, și care toate trei aiau să fie de o mare întindere, acelea ale lui Chrétien de Troyes și La Chèvre au pierit în tregime ; din acela al lui Beroul, ne rămîn cam trei mii de versuri ; tot atît ca din acela al lui Thomas ; dintr-un altul, anonim,

o mie cinci sute de versuri. Apoi mai sînt niște traduceri străine, din care trei ne redau în chip destul de complet în ce privește fondul, dar nu forma, opera lui Thomas, iar una ne prezintă un poem foarte asemănător aceluia al lui Beroul ; unele aluzive, cîteodată foarte prețioase ; unele mici poeme episodice și în sfîrșit, romanul indigest roză în care s-au păstrat, în mijlocul unor gunoaie mereu sporite de către redactorii succesiivi, cîteva rămășițe din vechile poeme pierdute. Ce era de făcut, față de această grămădă vroită a restaura vreuna din clădirile prăbușite ? Două soluții erau : să se urmeze pe Thomas ori să se urmeze pe Beroul. Întîia soluție avea avantajul de a duce în chip sigur, mulțumită traducerilor străine, la reconstituirea unei istorisiri întregi și omogene. Dar avea inconvenientul de a nu restitui decît pe cel mai puțin vechi din poemele lui Tristan, acela în care anticul clement barbar a fost cu totul asimilat spiritului și opere lor societății cavalierești anglo-franceze. Domnul Bidier a preferat a doua soluție, cu mult mai anevoioasă și prin aceasta chiar mai ispititoare pentru arta și știința sa, și mai rielnică, de asemeni, scopului urmărit ; de face să trăiască iarăși, pentru lumea din zile noastre, legenda lui Tristan sub forma cea mai veche pe care o luase sau la care, cel puțin, putem noi ajunge în Franța. A început așadar prin a traduce pe cît de fidel a putut fragmentul din Beroul ajuns pînă la noi, și cuprinzînd cam mijlocul istorisirii. Pătrunzîndu-se astfel bine de spiritul vechiului povestitor, asimilîndu-și felul naiv de a simți al acestuia, cît și chipul lui simplu de a gîndi, pînă chiar și încîlcirea cîteodată expunerii sale și grația puțin cam stîngace a stilului său, el i-a refăcut acestui trunchi un cap și membre, nu printr-o juxtapunere mecanică, ci printr-un fel de regenerare organică, asemenea cu aceea vădită de anumite vietăți care, schilodite, se reîntregesc, prin puterea lor lăuntrică, pe planul formei lor desăvîrșite.

Aceste regenerări izbutesc, se știe, cu atît mai mult cu cît organismul este mai puțin întărit și mai puțin dezvoltat. Era chiar cazul lui Beroul. El își însușea elemente de toată marea deosebită de nepotrivate între ele și a căror felurime nu-l mira nici nu-l stînjenea, cu atît mai mult cu cît le trecea printr-un fel de acomodare îndestulătoare pentru a le da o omogenitate superficială. Modernul Beroul a putut deci face la fel, cu deosebirea că a dovedit mai multă alegere și gust. În fragmentul anonim care urmează fragmentului lui Beroul, în Thomas și în traducătorii săi, în aluziile și în episodice, în romanul în proză el însuși, domnia-sa a luat ce-i trebuia spre a făuri din nou părții păstrate, un început, o urmare și un sfîrșit, căutînd mereu, între variantele mu-

le basmului pe aceea care se potrivea mai bine cu spiritul și cu tonul fragmentului autentic. Apoi - și aceasta este silința cea mai dibace și cea mai gingașă a artei sale - el a încercat de a da tuturor bucăților răzlețe forma și culoarea pe care le-ar fi dat-eroul. N-aș putea jura că nu a scris întregul poem în versuri cât mai cu puțință asemenea rale lui Beroul spre a le traduce apoi în limba franceză modernă cu tot atîta îngrijire ca pentru cele trei mii de versuri ce ni s-au păstrat. Dacă poetul cel vechi ar veni astăzi pe lume, și ar vroi să afle ce s-a făcut cu opera lui, s-ar minuna de a vedea cu cîtă pietate, inteligență, muncă și reușită a fost scoasă din prăpastia în care mai plutea fost refăcută mai întregă chiar, mai strălucită și mai vioaie decît îi dăduse el drumul i întîi.

Așadar cartea domnului Bedier cuprinde un poem francez din mijlocul veacului al doisprezecelea, dar compus la sfîrșitul veacului al nouăsprezecelea. Așa chiar se cuvenea să fie înfățișată într-adevăr cetitorilor moderni povestea lui Tristan și Iseut, f d haina franceză a veacului al doisprezecelea, s-a înstăpînit ea pe vremuri peste toate cugetele, fiindcă toate înfățișările pe care le-a îmbrăcat de atunci se trag din acea întîceză, fiindcă fără voia noastră îl vedem pe Tristan subț platoșa unui cavaler și pe Iseut rochie dreaptă a statuiilor din catedralele franceze. Ci acest veșmînt francez și cavaleresc nu este veșmîntul primitiv ; el nu este mai mult al eroilor noștri decît al celor a i Greciei și ai Romei, cu care Evul Mediu îi îmbrăca totodată. Aceasta se vedește prin mai te trăsături păstrate de adaptatori. Beroul, mai cu seamă, care se fălește de a fi șters u rămășițe ale barbariei primitive, a lăsat să dăinuiască multe altele ; Thomas el însuși, iu observator al regulilor curteniei, ne deschide fără voie, ici și colo. ciudate perspective asupra adevăratei firi a eroilor săi și a mediului în care ei se mișcă. Îmbinînd a deseia foarte fugare ale povestitorilor francezi, ajungem a întrezări ce va fi putut fi la celi acest poem sălbatec, în întregime legănat de mare și învăluit de codru, al căr mai lesne semi-zeu decît om, era înfățișat ca meșterul ori chiar născocitorul tuturor meșlor barbare, ucigător de cerbi și de mistreți, învățat sfîrtecător de vînături, luptător și pereche, corăbier îndrăzneț, iscusit între toți a mînuii harpa și lăuta veche, pricepîndu-la înșelarea de-a binelea, cîntecul tuturor păsărilor, și peste acestea toate, în chip fir de nebiruit în lupte, împlînzitor de monștri, apărător al credincioșilor săi, neînduplec ani, trăind un trai supraomnesc, țintă mereu a admirației, devotamentului și invidiei. Acest tip s-a alcătuit negreșit din vremuri străvechi în lumea celtică ; el era întru totul merit să fie întregit prin iubire. Nu am a spune din nou aici care este, în legenda lui i Tristan și Iseut, caracterul patimei ce îi înlanțuiește, și ceea ce face din legenda acea ta, în întruchipările ei deosebite, neasemuita epopee a iubirii. Voi reaminti numai că i deea de a simboliza iubirea fără de voie, nebiruită și veșnică, prin băutura aceea a cărei e - și prin aceasta se deosebește ea de băaturile vrăjite de rînd - se prelungește peste v agă și stăruiește chiar și după moarte, și iarăși că ideea aceasta care dăruiește poveștii i de a fi fatal și tainic, își au în chip vădit obîrșia în practicile vechii magii celtice roesc de asemeni a mai stărui nici asupra trăsăturilor de moravuri și de simțăminte barbar pe care le-am arătat mai sus, și care fac la fiecare clipă un efect atît de ciudat și de p uternic in liniștita istorisire a povestitorilor francezi. Domnul Bedier, firește, l e-a cules cu precădere, făcînd, spre a întregi opera lui Beroul, munca sa de mozaicar is cusit. Cetitorii le vor deosebi fără greutate și vor simți cît de străină era povestea, pe e poeții francezi ai veacului al doisprezecelea o istoriseau lumii din vremea lor, de mediul în care o răspîndeau și cu care în zadar se sileau a o face să se potrivească. Ceea ce îi atrăgea în povestea lui Tristan și Iseut îi îndemna să încerce a o face să intrate greutățile și întunecimile ce le înfățișa, în forma încă de pe atunci consfințită a po de opt silabe, ceea ce aduse într-adevăr izbânda întreprinderii lor și dăruii acestei istoriri, deîndată ce fu cunoscută lumii romano-germanice, o popularitate nemaipomenită, este spiritul care o însuflețește de la un capăt la celălalt, care străbate prin toate episoade, ca și "băutura de dragoste" prin vinele celor doi eroi : ideea fatalității iubirii, care o înalță mai presus de toate legile. Întruchipată în două fapte fără pereche ideea a re răspunde simțămîntului tainic al multor bărbați și femei, s-a înstăpînit cu atît mai mu mi cu cît ea este, aicea, curățată prin suferință și ca și consfințită prin moarte. În mij ității obișnuite a dragostelor omenești, a dezamăgirilor înnoite pe care le încearcă iluzi u schimbătoare, perechea Tristan și Iseut, ferecată de la început într-un lanț în chip tai de nedeslegat, bîntuită de toate furtunile și înfruntîndu-le, încercînd în zadar de a se desprinde și pînă la sfîrșit dusă la mormînt într-o îmbrățișare din urmă și veșni tocmai ca una din formele aceluia ideal pe care omul nu se satură de a-l face să plut ească pe deasupra realității și ale cărei înfățișări, multe și potrivnice între ele, nu sî

estațiuni deosebite alt rîvnei sale îndărătnice către fericire. Dacă forma aceasta este un n cele mai atrăgătoare și mai mișcătoare, ea este și una din cele mai primejdioase : povestea

lui Tristan și Iseut a turnat odinioară, fără îndoială, în mai mult decît un suflet o otrăvănă, și astăzi încă, pregătită de vrăjitorul modern, care i-a adăugit puterea incantațiunii, băutura de dragoste a turburat negreșit, a rătăcit poate, o seamă de inimi. Dar nu există nici un ideal al cărui farmec să nu aibă primejdiile lui și cu toate acestea n-am putea lipsi viața de ideal fără să n-o osîndim la platitudine ori la întunecată desnădejde. Trebuie, cînd trecem prin fața peșterilor Sirenelor, să rămînem strîns legați de catarg, fără să lăta cîntecul dumnezeiesc care lasă pe muritori să întrevadă fericiri mai mult decît omenești. De altfel, dacă întreaga atracție din vechiul poem al lui Beroul stăruiește în „reînnoirea ei va ceti mai încolo, primejdia ce o putea aduce pentru acei din vremea lui Beroul

este cu mult scăzută pentru acei din vremurile noastre. Patimile sînt cu atît mai molipsitoare cu cît ele se înfățișează unor suflete asemănătoare; cînd se află în joc suflete deosebite, dacă nu în fond, cel puțin în condițiile din afară ale îndeletnicirilor lor, imile își păstrează întreagă măreția și frumusețea, însă își pierd mult din puterea lor de a și Iseut ai lui Baroul, înviați de domnul Bedier în veștmintele și purtările lor de altăd felurile lor de a trăi, de a simți și de a grăi pe jumătate medievale, vor fi pentru cetitorii de astăzi întocmai ca personagiile unui vechi vitraliu, cu mișcări țepene, cu expresii naive, cu fizionomii enigmatice. Dar în spatele acestei icoane, însemnată de pecetea anumită a unei epoci, se vede, ca soarele după vitraliu, strălucind patima, mereu asemenea ei însăși, care luminează și înflăcărează icoana întreagă. Un subiect veșnic de meditație și de turburări pentru inimă înfățișat de niște chipuri al căror arhaism însuși le face sante, iată tot poemul reînnoitorului lui Beroul. Se află într-aceasta cele de trebuință și e a fermeca pe cetitorii, iubitori totodată de istorie și de poezie. Dar ceea ce n-am putut spune eu, ce se va descoperi cu încîntare cetind această operă, va fi farmecul a mănuntelor, tainica și legendara frumusețe a unora din episoade, fericita născocire a altora mai moderne, neprevăzutul situațiunilor și al simțămintelor, tot ceea ce face din poemul acesta un amestec fără pereche de vechime

imemorială și de prospețime într-una nouă, de melancolie celtică și de grație franceză, de realism și de fină psihologie. Nu mă îndoiesc că va afla pe lîngă cei de azi succesul de care gă strămoșii noștri din vremea cruciadelor. Ea face parte cu adevărat din acea "literatură lumii" de care vorbea Goethe; pierise dintr-însa printr-o soartă rea nemeritată. Îi suntem datori o recunoștință nesfârșită domnului Joseph Bedier de a o fi readus în sânul ei.

GASTON PARIS

NOTIȚA LUI BEDIER:

DUPA CUM A ARATAT CU PREA multă bunăvoință domnul G. Paris am căutat a evita orice amestec de vechi cu modern. A înlătura disparatele, anacronismele, falsa strălucire, a verifica vetusta scribenti nestio quo pacto antiquus fit animus, a izbuti împotriva a sine însuși, cu ajutorul simpatiei istorice și critice, de a nu amesteca niciodată concepțiunile noastre moderne de a simți și gîndi cu acele antice, acestea au fost țelul meu, sforțarea mea și, fără îndoială, vai ! himera mea. Însă textul meu este foarte amestecat, și să-mi arăt izvoarele cu de-amănuntul, ar trebui să pun în josul pînșinilor acestei mici cărți tot atîtea note cîte a pus Becq de Fouquieres la poeziile lui Andre Chenier. Îi datorez cel puțin cetitorului indicațiunile următoare. Fragmentele păstrate din vechile poeme franceze au fost, în cea mai mare parte, publicate de Francisque Michel; Tristan, recueil de ce qui reste des poemes relatifs a ses aventures (Paris, Techener, 1835-1839). Capitolul I al romanului nostru (Copilăria) este mult

prescurtat din deosebitele poeme, dar mai cu seamă din Thomas, reprezentat prin remaniatorii săi străini. Capitolele II și III sînt tratate după Eilhart de Oberg (ediția Liebenstein, Strasbourg, 1878). Capitolul IV (Băutura) după ansamblul tradiției, mai cu seamă după Eilhart. Cîteva trăsături sînt luate de la Gottfried de Strasbourg (ediția W. Golz, Berlin și Stuttgart, 1888). Capitolul V (Brangien) după Eilhart. Capitolul VI (Pinul cel Mare). În mijlocul acestui capitol, la sosirea lui Iseut la întîlnirea de sub pin, începe fragmentul din Beroul, pe care îl urmăm cu credință în capitolele VII, VIII, IX, X, XI, interpretându-l ici și colo prin poemul lui Eilhart și prin diferite arătări tradiționale. Capitolul XII (Judecata lui Dumnezeu). Rezumat foarte liber din fragmentul anonim care îi urmează fragmentului din Beroul. Capitolul XIII (Viersul Privighetoarei). Cuprins în estoire după un poem didactic din secolul al treisprezecelea, le Do

mnei des Amanz. Capitolul XIV (Clopoșelul). Scos din Gottfried de Strasbourg. Capi-
tolele XV-XVI. Episoadele lui Kariado și al lui Tristan lepros sînt împrumutate de la Thomas;
restul este tratat, în genere, după Eilhart. Capitolul XVIII (Tristan Măscărici).
Remaniere a unui mic poem francez, episodic și independent. Capitolul XIX (Moartea
). Tradus din Thomas, unele episoade sînt împrumutate de la Eilhart și din romanul în proză
francez cuprins în ms. 103 al fondului francez al Bibliotecii Naționale.

I

COPIILĂRIA LUI TRISTAN

BOIERI DUMNEAVOASTRĂ, PLACU-VĂ sa auziți o poveste frumoasă de dragoste și de moarte ? Este
despre Tristan și Iseut regina. Ascultați cum cu bucurie mare și cu mare durere se iubiră
și dintr-aceasta în aceeași zi muriră, el prin ea și ea prin el.

În vechime regele Marc domnea în Cornouailles. Aflînd că dușmanii îl războiau, Rivalen,
din Loonois trecu peste mare spre a-i veni într-ajutor. El îl sluji cu spada și cu sfatul,
ca un credincios jurat al lui, cu atîta osîrdie, că Marc îi dădu ca răsplată pe frumoasa
Blanchefleur, surora lui, pe care regele Rivalen o iubea cu minunată iubire.

O luă de soție la mînăstirea din Tintagel. Ci abia făcuse el nunta că vechiul său vrăjmaș,
Morgan abătîndu-se peste Loonois, îi jefui cetățile, ogoarele, tîrgurile. Rivalen își găti
în grabă și o luă pe Blanchefleur care era grea,

spre țara lui depărtată. Coborî de pe corabie dinaintea castelului său de la Kanoel, încrî-
mînd regină în paza

mareșalului Rohalt, căruia toți îi ziceau frumos Rohalt Păstrătorul de Credință; apoi, adu-
cînd-o la boierii, Rivalen pleca să-și
poarte războiul.

Blanchefleur îi așteptă îndelung. Vai ! n-avea sa mai vie îndărăt. Într-o zi află că ducelul
ucisese prin trădare. Nu îl jeli: nici țipete, nici bocete, numai mîinile și picioarele i
se muiară; sufletul îi vru, cu dor mare, a i se smulge din trup. Rohalt se silea să o
mîngîie :

- Măria-ta, zicea el, nu dobîndești nimic îngrămădind durere peste durere, toți cei cari sînt
sc nu trebuiesc sa moară? Dumnezeu să-i primească pe cei morți și să-i păzească pe cei vii.
Ci ea nu vroi a-l asculta. Trei zile aștepta sa se afle din nou cu dragul ei stăpîn. În
cea de-a patra zi, aduse pe lume un fecior, și, luîndu-l în brațe :

- Fătul meu, îi zise, mult timp dorit-am vederea ta, și văd acuma pe fiin a cea mai frumoasă
să pe care va fi purtat-o în pîntecul ei vreo femeie. Tristă nasc, tristă e sărbătorirea ta
a dintâi, de pe urma ta tristă sunt de moarte. Și astfel venind pe lume cu triste e, numele
ele tău fi-va Tristan...

După ce rosti cuvintele acestea, îl sărută și de îndată și muri.

Rohalt Păstrătorul-de-Credință luă la sine pe orfan. Oamenii ducelui Morgan îi împresurau
e atunci castelul de la Kanoel ; cum ar fi putut Rohalt duce mai multă vreme războiul
l ? Se zice cu drept cuvînt: „Cutezanța îngîmfată nu este vitejie”, așadar fu silit a se î-
ncrîmîndu-l ducelui Morgan. Ci, de teamă ca Morgan să nu pună a sugruma pe feciorul lui Rivalen, ma-
reșalul îl dădu drept copil de-al lui și îl crescua laolaltă cu feciorii săi.

După șapte ani împliniți, cînd veni vremea de a-l lua din mîinile femeilor, Rohalt îl încrî-
mîndu-l Tristan unui dascăl înțelept, scutierului Gornval. Numai în cîțiva ani Gornval îl învăță
potriveau boierilor. Îl învăță a mîinii sulita, spada, scutul și arcul, a arunca talgere gr
piatră, a sări dintr-un avînt șanțurile cele mai late; îl învăță a urî toată minciuna și
tora pe cei sârmani, a păzi credința jurată; îl învăță felurite chipuri de cîntat, din gur
meșteșugul gonaciului; și

cînd călărea copilul printre scutieri, s-ar fi zis că el, calul și armele lui una se făce-
n-ar fi fost nicicînd deosebite. Văzîndu-l atît de nobil și de mîndru, lat de spete, subț
de mijloc, vînjos, credincios și viteaz, cu toții îl lăudau pe Rohalt că avea asemenea fec
r. Iară Rohalt, gîndindu-sc la Rivalen și la Blanchefleur, a căror tinerețe și frumusețe î-
a astfel iarăși, îl îndrăgea pc Tristan ca pe feciorul lui

Ci, se întîmplă ca bucuria toată să-i fie răpită, în ziua cînd niște neguători din Norveg
-l pe Tristan pe corabia lor, îl luară cu ei ca pe o pradă bună, în vreme ce pluteau către
turi necunoscute, Tristan se zbătea, la fel ca puiul de lup căzut în capcană. Dar este a
devăr dovedit, și corăbierii toți știu aceasta : marea duce în silă corăbiile mișele și nu
or și trădărilor. Ea se umflă mînioasă, învălui corabia în bezne și o mîină opt zile și opt
ii. În sfîrșit corăbierii zăriră prin negură o coastă zbîrlită de stînci de care marea cău

a. Ei se pocăiră : cunoscînd că mînia mării era iscodită de răpirea, într-un ceas rău, a celuia, făcură legămînt de a-i da drumul și gătiră o luntre spre a-l lăsa la țarm. Îndată le și valurile, cerul străluci, și în vreme ce corabia norvegienilor se făcea nevăzută în talazurile liniștite și rîzătoare duseră luntrea cu Tristan pe nisipul unei renii.

Cu mare greu se urcă pe țarmul prăpăstios și luă seama că dincolo de un șes unduios o pădure fără capăt se întindea. Tristan se căina, cu părere de rău după Gorvenal, Rohalt a Loonois, cînd huietul depărtat al unei vînători cu cornuri și hăitari îi bucură inima. În ea pădurii se ivi un cerb frumos. Haita și gonacii se năpusteau la vale după el cu mare larmă de glasuri și de cornuri. Ci, pe cînd cîinii se atîrnau ciorchine de greabănul cerbului, acesta, la cîțiva pași numai de Tristan, se prăvăli în genunchi, sfîrșit. Un gonaci îl lăsa să se rădăcească în pînă. În timp ce vînătorii strînși jumătate roată împrejur sunau din cornuri de răpunerea cerbului, Tristan văzu ai mirare pe capul gonacilor spintecîndu-i adînc gîtlejul ca și cum ar fi vrut să-l i-l reteza. El strigă :

– Ce faci, boierule? Cuvine-se oare a sfîrteca frumusețe de vînat ca pe un porc înjunghiat ? Așa să fie obiceiul prin partea locului ?

– Frățioare drag, răspunse gonaciul, ce voi fi făcînd eu ca să te mire ? Da, retez mîna cerbului, pe urmă îi voi spinteca trupul în patru sferturi pe care le vom duce, atîrnate de oblîncurile șeilor, regelui Marc, stăpînului nostru. Așa se face pe la noi. Așa, din strămoși, făcut-am într-una noi cei de aici, din Cornouailles. Dacă totuși vei fi știind vreun obicei mai vrednic de cinstire, arată-mi-l : ia cuțitoaia, frățioare drag, noi sîntem dornici a-l deprinde de la tine.

Tristan îngenunchie și despoie cerbul înainte de a-l despica, apoi desfăcu dobitocul lăsînd cum se cuvine, osul corbesc cu totul slobod, apoi scoase plocioanele mărunte, botul și limba și fuduliile și vîna inimii.

Și gonaciul și hăitașii, aplecați peste umerele lui, îl priveau minunați.

– Prietene, zise capul gonacilor, datina aceasta este prea frumoasă, în care țară ai tu ? Zi-ne dar numele și țara ta.

– Boierule, mă cheamă Tristan, și am învățat datina aceasta în țara mea, Loonois.

– Tristan, zise gonaciul, Dumnezeu să-l răsplătească pe tatăl tău, carele ți-a dat oare aleasă. Negreșit, va fi fiind el vreun boier mare și puternic ?

Ci Tristan, carele prea bine știa să grăiască și așijderi să tacă, răspunse cu viclesug :

– Nu, boierule, tatăl meu este neguțător. M-am dus într-ascuns de acasă pe o corabie să neguțătoresc aiurea, căci vroiam să aflu cum se poartă lumea de prin cele țări străine, să văd că mă primiți între gonacii voștri, vă voi urma bucuros și îi voi arăta boieriei tale și așii vînătorești.

– Tristan, mîndrețeo, tare mă minunez să fie vreo țară în care feciorii neguțătorilor nu știu feciorii Vitejilor. Ci haide cu noi, fiindcă așa ți-e voia, și fii binevenit. Noi te-om duce la regele Marc, stăpînul nostru.

Tristan isprăvea de împărțit cerbul. El dădu la cîini inima, partea din față a căpățînii, aiele nevrednice, și îi învăță pe vînători cum trebuie făcută împărțirea.

Tristan împărți părțile la cîini și sunată adunarea lor. Apoi înfipse în furci bucățile bine înșirate și împărți gonaci. Unuia capul, altuia dinapoia și mușchii cei mari, acestora umerele și aceluia ora pulpele, aceluia alt grosul mușchilor spinării. Le arătă cum să se așeze doi cîte doi și să așeze călări în alai frumos, după însemnătatea bucăților de vînat puse pe furcă.

Atuncea ei se așternură la drum, tăinuind între ei pînă ce în sfîrșit dădură de un castel conjurat de pajiști, livezi, ape curgătoare, iezături și țarini. Corăbii multe intrau în portul său. Castelul se înălța, puternic și frumos, la mare, tocmit cu grijă împotriva a orice ori unelte de război ; și turnul lui de căpetenie, ridicat de uriași, era clădit din bolovani mari și bine ciopliți, puși pe rînd ca la șah, cînd albaștri și cînd verzi.

Tristan întrebă cum îi zice castelului.

– Flăcăule mîndru, îi zice Tintagel.

– Tintagel, strigă Tristan, binecuvîntat să fii de Dumnezeu și binecuvîntați să fie Boieri dumneavoastră, acolo pe vremuri tatăl lui, Rivalen, o luase cu bucurie mare pe el și pe mama lui, Blanchefleur. Dar, vai Tristan aceasta nu o știa.

Cînd ajunseră la picioarele turnului celui mare, cornurile și buciumele vînătorilor scoase rădă rădă la porți pe boieri și pe regele Marc el însuși.

După ce capul gonacilor îi istorisi întîmplarea, Marc se minună de alaiul cel frumos călărilor și de cerbul bine împărțit și de priceperea aleasă a datinelor de vînătoare. Dar mai cu seamă înunță de acel copil străin prea frumos și ochii lui nu se puteau deslipi de la el. De unde să-i fi venit oare această dragoste dintru început ? Regele își cerceta inima și n-aj

gea a pricepe. Boieri dumneavoastră, sîngele lui era care se înduioşa şi grăia într-însul agostea avută odinioară pentru sora lui, Blanchefleur.

Seara, după ce se strinseră mesele, un cîntăreţ galez, meşter mare, păşi printre boierii a zise cîntece din harpă. Tristan şedea aşezat la picioarele regelui şi pe cînd harpistul în a un cîntec nou, Tristan îi grăi astfel:

– Meştere, cîntecul acesta este frumos între toate : bretanii din vechime l-au făcut roslăvească iubirile lui Graelent. Cîntecul e blînd şi dulci îi sînt cuvintele. Meştere, g tău e învăţat, cîntă-l cu luare-aminte !

Galezul cîntă, apoi răspuse :

– Flăcăiandre, ce ştii tu despre meşteşugul cîntatului ? Dacă neguţătorii din ţara L ii lor a cînta din harpă, din vioara veche şi din lăută, scoală-te, ia harpa mea, şi arată eperea.

Tristan luă harpa şi cîntă atîta de frumos că boierii se înduioşară ascultîndu-l. Şi Marc harpistul venit din ţara Loonois, în care odinioară Rivalen o luase cu el pe Blanchefleur.

După ce se sfîrşi cîntecul, regele tăcu îndelung.

– Fiule, zise el, binecuvîntat să fie meşterul carele te-a învăţat, şi binecuvîntat mnezeu ! Cîntăreţii cei buni sînt plăcuţi dinaintea Domnului. Glasul lor şi cu glasul harp or pătrund inima oamenilor, le trezesc amintirile scumpe şi îi fac să uite de multe dure ri şi de multe năpaste. Eşti venit spre bucuria noastră la noi în casă. Rămii mult pe lîng ietene !

– Bucuros, te voi sluji, Doamne, răspuse Tristan, ca harpist, gonaci şi credincios rat al tău.

– Aşa facu şi vreme de trei ani, o dragoste de o parte şi de alta crescînd în inimile iua Tristan îl urma pe Maro la judeţe ori la vînat, şi noaptea, cum se culca în iatacul re gesc cu apropiatăii şi credincioşii, dacă regele era mohorît, îi cînta din harpă spre a-i a nirea. Boierii îl îndrăgeau, şi mai presus de toţi, precum vă va arăta povestea, seneşalul de Lidan. Dar cu mai mult drag decît boierii şi decît Dinas de Lidan, tot regele îl iub ea. Cu toată dragostea lor, Tristan nu se mîngîia de a fi pierdut pe Rohalt, tatăl lui, şi pe dascălul său, Gorvenal, şi ţara Loonois.

Boieri dumneavoastră, cade-se povestitorului, carele cată să fie plăcut, a-şi feri ascultă rii de prea lungile istorisiri. Cîte le avem de înşirat în povestea noastră sînt atîta de oase şi de felurite, la ce ar mai folosi a le lungi ? Vă voi zice dară pe scurt cum, d upă ce rătăcise îndelung peste mări şi ţări, Rohalt Păstrătorul-de-Credinţă cobori în Gorn n nou pe Tristan, şi arătîndu-i regelui rubinul întunecat, dăruit odinioară de el surorii le Blanchefleur ca scump dar de nuntă, îi zise :

– Măria-ta, acesta este Tristan de Loonois, nepotul domniei-tale, feciorul surorii d omniei-tale şi al regelui Rivalen.

Ducele Morgan stăpîneşte moşia lui cu mare nedreptate ; s-a împlinit vremea ca ea să fie să dreptului ei moştenitor.

Iarăşi vă voi zice pe scurt, cum Tristan, făcut Viteaz de unchiul său, trecu marea pe coră ile din Cornouailles, fu recunoscut drept legiuitul lor stăpîn de foştii credincioşi jur aţi ai tatălui său, chemă la luptă pe ucigaşul lui Rivalen, îl învinse şi-l răpuse şi îşi Apoi el chibzui că regele Marc nu mai putea trăi fericit fără de el, şi cum inima lui cura tă îi arăta întotdeauna ce era mai cuminte de făcut, îşi adună boierii mari şi mici spre a stfel:

– Boieri din Loonois, am luat îndărăt ţara aceasta şi l-am răzbunat pe regele Rivale rul lui Dumnezeu şi al vostru. Astfel i-am înapoiat tatălui meu dreptul său. Dar doi bărba , Rohalt şi cu regele Marc din Cornouailles, l-au sprijinit pe orfanul şi pe copilul rătăcitor, şi dator sînt a le zice şi lor tată ; aceloraşi de asemeni nu trebuie să le în reptul lor ? Ci omul ales are două lucruri ale sale : pămîntul şi trupul. Aşadar, lui Roha lt pe carele îl vedeţi aici, îi voi lăsa pămîntul meu : tată, îl vei ţine şi feciorul dumi e după dumneata. Regelui Marc, îi voi lăsa trupul meu ; voi lăsa ţara, deşi îmi este dragă merge să-l slujesc pe stăpînul Marc în Cornouailles. Acesta este gîndul meu, ci voi sînte amenii mei juraţi, boierilor din Loonois, şi datori îmi sînteţi cu sfatul ; aşadar dacă vr l din voi are a mă învăţa altceva mai bine de făcut, scoale-se şi grăiască !

Însă toţi boierii îl preamăriră cu lacrimile în ochi, şi Tristan, luînd cu el pe singur Go dreptă corabia către ara regelui Marc.

MORHOLTUL DIN IRLANDA

Tristrem seyd: „Ywis Y will defende it as knizt.” (Sir Tristrem)

CÎND SE ÎNAPOIE ACOLO. MARC ȘI cu toată boierimea sa erau foarte îndurerați. Căci regele I dei pregătise o sumedenie de corăbii spre a pustii țara Cornouailles dacă Marc nu avea să se învoiască a plăti din nou, după cincisprezece ani de împotrivire, tributul pe care îl p seră odată strămoșii săi. Ci aflați că, după legămîntul făcut din vechi, irlandejii aveau ridica din Cornouailles în anul întîi trei sute de ocale de aramă, în anul al doilea trei sute de ocale de argint curat și în anul al treilea trei sute de ocale de aur. Însă cînd venea cel de-al patrulea an luau cu ei trei sute de băieți și trei sute de fete, cu toți i în vîrstă de cincisprezece ani, trași la sorți de prin casele din Cornouailles. Ci în an acela, regele trimesese la Tintagel, spre a-i duce porunca, pe un Viteaz uriaș, M orholtul, pe a căruia suroră o luase în căsătorie, și pe carele

* Trhtan zise : „Voi dovedi aceasta vitejește.”

(Slr Trlstrem)

nimenea nu putuse vreodată a-l învinge la luptă dreaptă.

Însă regele Marc, prin scrisori pecetluite chemase la curtea lui pe boierii țării spre a ține sfat mare cu ei.

La vremea convenită, după ce se strînseseră toți boierii în sala boltită a palatului și după se așeză sub baldachinul regesc, Morholtul grăi astfel:

– Rege, ascultă cea din urmă dată solia regelui Irlandei, stăpînului meu. El te poft într-un sfîrșit tributul datorit. Fiindcă atîta vreme te-ai împotrivit, el îți dă poruncă , astăzi chiar, trei sute de băieți și trei sute de fete, în vîrstă de cincisprezece ani, la sorți de prin casele din Cornouailles. Corabia mea, poposită în port la Tintagel, îi va duce spre a fi șerbi nouă. Totuși, în afară de tine, rege Marc, după cuviință, dacă vre boierii tăi vroiește a dovedi prin luptă dreaptă că regele Irlandei ridică tributul acest potrive dreptății, eu voi primi semnul său de luptă. Carele din voi, boieri din Cornouai lles, vroiește a lupta pantru neatîrnarea acestei țări ?

Boierii se uitau unul la altul pe ascuns, apoi își plecau capetele... Acela de colea

își zicea : „Vezi, sărmane, statul Morholtului din Irlanda : el este mai puternic decît p patru bărbați vînjoși. Privește spada lui: nu știi tu că prin vrăjitorie a tăiat capul celo neți luptători, de atîția ani de cînd regele Irlandei îl trimete pe uriașul acesta cu poru e lui, prin țările închinat ? Bietul de tine, vrei să-ți cauți moartea ? De ce să încerci a lui Dumnezeu ?”

Acela de colo se gîndea : „V-am crescut oare, feciorii mei dragi, pentru treburile șer biei, și pe voi, fiicele mele dragi, pentru cele ale preacurviei ? Însă, moartea mea n u v-ar mîntui nicicum”. Și cu toții tăceau.

Morholtul zise iarăși:

– Carele din voi, boierilor din Cornouailles, primește semnul meu de luptă ? Îl poft la o bătălie frumoasă ; căci, la trei zile cale de-aicea, ne vom duce pe apă, în ostrovul tului Samson, în largul mării, în fața Tintagelului. Acolo, Viteazul vostru și cu mine, ne vom lupta singuri, noi doi, și slava de a fi primit lupta se va răsfrînge peste tot n eamul lui.

Ei tăceau înainte, și Morholtul aducea cu uliul închis într-o cușcă laolaltă cu niște păsă tră el în cușcă amuțesc cu toatele.

Zise Morholtul a treia oara :

– Ei, boieri dumneavoastră din Cornouailles, fiindcă așa

vi se pare a vă sta mai bine, trageți-vă copiii la sorți și îi vei duce cu mine ! Dar n-aș crezut ca țara voastră nu e plină decît de șerbi.

Atuncea Tristan îngcnunchc la picioarele regelui Marc și zise:

– Măria-Ta, placă-ți a-mi hărăzi acest dar : voia de a mă bate eu.

În zadar vroii regele Marc a-i muta gîndul. Prea fraged era: la ce i-ar sluji oare îndrăz neala lui ? Ci Tristan își înmîină semnul lui de luptă Morholtului și Morholtul îl primi.

La ziua hotărîită, Tristan sc așeză pe un preș de mătasă roșie și puse de îl înzeuară pentr trase platoșa cît și coiful de oțel înnegrit. Boierii plîngeau de milă pentru Viteaz și de pentru ei înșiși. „A, Tristan, își ziceau ei, boierinaș îndrăzneț, tinerețe mîndră, de ce ai bine lupta în locul tău ! Moartea mea ar cerni mai puțin lumea !” Clopotele băteau și c toții, cei din boierime și norodul, bătrînii, copiii și femeile, plîngînd și închinîndu-se ră pe Tristan pînă la țărnul mării, tot mai trăgeau nădejde, fiindcă nădejdea în sufletul ește din prea puțin.

Tristan se urcă singur într-o luntre și se îndreptă către ostrovul sfîntului Samson. Ci Mo

tul întinse o pînză scumpă de purpură și el cel dintîi coborîse la țărmlu ostrovului cîm unse acolo. Morholtul își lega luntrea de mal, cînd Tristan, coborînd pe pămînt la rîndul își împinse luntrea cu piciorul înspre larg.

– Voinicile, ce faci ? îi zise Morholtul, și de ce n-ai oprit ca mine luntrea ta de pripon ?

– Voinicile, la ce folos? răspunse Tristan. Unul din noi doi se va înapoia singur de ica : numai o luntre nu fi-va de ajuns ?

Și amîndoi, întăritîndu-se la luptă prin vorbe de ocară, se îmfundară în ostrov. Nimenea nu fu de față la apriga lor bătălie, însă de trei ori se păru că adierea de pe marea la țărmlu strigăte furioase. Atuncea, în semn de durere, femeile cu toatele se

închinau făcînd mătării, iară tovarășii Morholtului, strînși în fața cortului lor de o pafîrșit, pe la ceasul al nouălea, se zări de departe, întinsă, pînza de purpură : luntrea Iuzului se desprinsese de ostrov și un strigăt de restriște răsună: „Morholtul, Morholtul!” Cîm luntrea creștea la vedere, deodată, pe vîrfu unui val, ea vădi un Viteaz în picioare, la botul luntrei, fiecare din pumnii lui ridica în sus o spadă dreaptă : era Tristan. Îndată douăzeci de luntre zburară să-l întîmpine, iară cei mai tineri se aruncară înot. Viteavîntă pe nisipul țărmlui și, în vreme ce mamele îngenunchiate îi sarutau încălțămîntea dstriga tovarășilor Morholtului:

– Boierilor din Irlanda, Morholtul s-a luptat bine. Uitați-vă, spada mea e ciuntită, ucată din latul ei a rămas înfiptă în țeasta lui. Luați cu domniile-voastre această frîntu este tributul țării Cornouailles.

Apoi urcă spre Tintagel. Pe unde trecea, copiii mîntuiți fîlfîiau cu osanale stîlpări, iar ferești atîrnau covoare scumpe. Ci, cînd, în cîntece de bucurie, în larma clopotelor, a trbițelor și a surlurilor, atît de răsunătoare că nu s-ar mai fi auzit tunetul lui Dumnezeu, Tristan ajunse la castel, el se prăbuși în brațele regelui Marc și sîngele îi gîlgîia din răn. Cu mare jale tovarășii Morholtului coborîră pe pămîntul Irlandei. Altădată, cînd se înapoi Weisefort Morholtul se bucura de a-și vedea iarăși oamenii adunați ca să-l primească cu ure și pe regina, surora sa, și pe nepoata lui, Iseut-Cea-Bălaie, a căreia frumusețe strălucde pe atuncea ca zorile la ivirea lor. Cu dragoste îl primeau ele, și dacă era cumva rănit îl vindecau ; căci știau balsamurile și fierturile care aduc din nou în simțiri pe cîiți ca de moarte. Dar la ce le-ar fi slujit acuma leacurile lor vrăjite, ierburile culese la anume ceas, filtrele ? El zăcea mort, cusut într-o piele de cerb și fărîma din spada dușmană rămînea tot îmfundată în țeasta lui. Iseut-Cea-Bălaie o scoase de acolo spre a într-o cutie de fildeș, mai de preț decît un chivot. Și aplecate peste leșul lui uriaș, zetare lauda mortului și aruncînd fără oprire blestemul asupra ucigașului, ele boceau mortul la rînd cu mulțimea femei-

lor. Din aceea zi, Iseut-Cea-Bălaie se deprinse a urî numele lui Tristan din Loonoi. Ci, la Tintagel, Tristan lîncezea; un sînge otrăvit se scurgea din rănile lui. Vracii cu noscură ca Morholtul înfipse în carnea lui un țapuș otrăvit, și fiindcă fierturile și lelor nu-l puteau mîntui, îl lăsară în paza Domnului. O duhoare atît de grea se răspîndea di

lui că și cei mai dragi prieteni fugeau de el, cu toții, afară de regele Marc, de Gornal și de Dinas de Lidan. Singuri ei puteau rămîne la căpătîiul lui și dragostea lor înfurgrețurile ce le veneau. În sfîrșit, Tristan puse să-l ducă într-o colibă clădită la o partintins pe spate, față cu valurile, el își adăsta moartea. Se gîndea „M-ai părăsit așadar, o pe mine carele am scăpat de rușine pămîntul tau ? Nu, știi eu bine, unchiule drag, că viaa ai dărui-o pentru a mea, dar ce putere ar avea dragostea ta ? Eu trebuie să mor. Dulce e totuși de a privi soarele și inima mea este încă avîntată. Voi încerca marea cu întei... Vroi să mă poarte departe, singur. Spre care țară ? Nu știi, dar acolo unde poate voi afla pe cineva să mă lecuiască. Și într-o bună zi poate îți voi mai sluji ție, unchiule ept cîntăreț din harpă și gonaci și credincios jurat.”

Atîta șe rugă că regele Marc se plecă dorinței lui. Îl duse într-o luntre fără vîsle și fărui să-i fie așezată alături numai harpa lui și atîta. La ce folos pînzele pe care brațele u le-ar fi putut întinde? La ce folos vîslele ? Ca și corăbierul, carele, în timpul unei corii îndelungate, aruncă în mare leșul unui vechi tovarăș, tot așa, cu brațele tremurătoare împinse în larg luntrea în care zăcea feciorul lui scump, și marea o duse cu ea. Șapte zile și șapte nopți ea mîină luntrea ușor. Cîteodată Tristan cînta din harpă spre a-șea. În sfîrșit, marea, fără știrea lui, îl apropie de un țărmlu. Ci, în noaptea aceea pescar n port spre a-și asvirli năvoadele în larg și vîsleau, cînd auziră un cîntec blînd, îndrăzaluneca de-a lungul valurilor. Nemișcați, cu lopețile

atîrnînd peste ape, ei ascultau ; în amijitul zorilor numai ce zăriră luntrea rătăcitoare i așa, își ziseră ei, un cîntec ceresc învăluia corabia Sfîntului Brandan, cînd se îndreptă stroavele Fericite, pe marea cu laptele înălbită de spumă." Ei vîsliră ca să ajungă la lunare aluneca în voia apei, și nimica nu părea viu pe ea decît glasul harpei ; ci, pe măsură ce se învecinau, cîntecul slăbi, tăcu și, cînd o ajunseră mîinile lui Tristan căzuseră fără le fremătătoare încă. Ei îl culeseră din luntre și se înturnară în port spre a-l încredința lor milostive, care ea poate că avea să se priceapă a-l vindeca.

Vai ! portul acela era Weisefort, unde zăcea Morholtul și stăpîna lor era Iseut-Cea-Bălaie . Singură ea, meștera în fierturi vrăjite, îl putea mîntui pe Tristan ; însă ea singură în îi dorea moartea. Cînd Tristan, deșteptat prin meșteșugul ei, își veni în simțiri, pricepe ille îl aruncaseră pe pămînt de primejdie. Ci, îndrăzneț încă spre a-și apăra viața, află rorbe iscusite și viclene. El istorisi că era un cîntăreț carele se urcase pe o corabie de neguțători ; plutea către Spania spre a deprinde meșteșugul de-a ceti în stele ; niște tîlce mare încolțiseră corabia : rănit, el fugise cu luntrea. Avu crezămînt ; niciunul din tovarșii Morholtului nu cunoscă pe frumosul Viteaz din ostrovul sfîntului Samson, într-atîta îi schimbăse otrava trăsăturile feței, urîțindu-i-le. Ci, peste patruzeci de zile, după ce Iseut-Cea-Cu-Părul-De-Aur îl vindecă, pe cînd în mîinile și în picioarele lui înzdrăvenite îurnica neastîmpărul tinereții, înțelese el că trebuia să fugă și scîpă de acolo, iar după or primejdii, într-o zi se înfățișă iarăși dinaintea regelui Marc.

III

AFLAREA FRUMOASEI-CU-PARUL-DE-AUR

En po d'ore vos oi paite

O la parole do chevol,

Dont je n'ai puis eil gram doi. * (Lai de la Folie Trlstcn)

SE AFLAU LA CURTEA REGELUI Marc patru boieri, cci mai mișei dintre toți oamenii, cari îl urau ptTristap cu ufă cumptât-pentru vitejia lui' și pentru dragostea caldă ce i-o purta regele Marc. și bfrnrle-știtt numele : , lAndrct, Guenelon, Gondoine și Denoalen ; iară ducele Andret era ca și Tristan nepot de-al regelui Marc. Gunoscînd ei că regele chibzuia a îmbătrîni fără copii spre a lăsa domnia lui Tristan, li se stîmi pizma și, priiuni, ațîțau pe boierii cei mari din Cornouailles.

— Ce dc minuni în viața lui! ziceau mișei, dară, boieri dumneavoastră, sînteți oameni și fără îndoială vă veți fi dînd seama dc aceasta. Că.l=a. răpus pe Morholtul iată mai seamă.; însă jrin care fennece putut-a el,

* în puține ceasuri tc-am amăgit Cu spusa cu firul de păr, l)c pe urma căreia 4 Mare durere mi s-a tras.

(Balada (lețprOf^ebunid lui Tristan)

28

mort aproape, să plutească singur pe mare ? Carele din noi, boierilor, ar mîna o luntre fără vîsle, nici pînze? Vrăjitorii, doar ei, pot, zice-se. Apoi, în care țară a vrăjilor t el leacul rănilor lui ? Fără doar și poate este un vrăjitor. Da, luntrea lui era fermecată, la fel și spada, și harpa tot fermecate sînt, și zilnic toarnă otravă cu ea în inima regei Marc!

Ce s-a mai priceput a se face stăpîn pe inima acestuia prin putere și fermece vrăjitorești ! El va fi rege, boierilor, și pămînturile voastre le veți lua cu credință jurată de la un rege !

Ei încredințară astfel pe cei mai mulți boieri: căci ațiția oameni nu știu că cele ce stau în inima vrăjitorilor, inima le poate îndeplini prin puterea iubirii și a vitejiei. De aceea a boierii stăruiră foarte pe lîngă regele Marc să se însoare cu o fiică de rege, care să-i lăsa moștenitori; și dacă ar fi cumva să nu le dea ascultare ei s-ar închide în castelele lor și să se război cu el. Regele se împotriva și se jura în inima lui că atîta vreme cît nepotul său drag avea să trăiască, nicidecum vreă domniță nu-i va împărtăși așternutul. Ci, de par că regele și inima sa erau amenințați cu mare rușine prepusul de a-și iubi unchiul cu gînd de folos, îl amenința că dacă regele nu se va pleca voiei boierimei sale, el va părăsi Curtea, și va duce să slujească pe bogatul rege din Gavoia. Atuncea Marc hotărî cu boierii un răgaz de patruzeci de zile, după scurgerea căruia avea a-și destăinui gîndul.

În ziua sorocită, singur în cămara sa, el aștepta înfățișarea lor și se gîndea cu mîhnire omniță atît de îndepărtată și cu neputință de ajuns la ea, spre a mă prefăca, dar numai pentru a i vrînd-o de soție ?"

În aceea clipă, prin fereastra deschisă pe mare, două rîndunele ce-și dădeau cuiburile int

ertîndu-se, apoi deodată speriate, se făcură nevăzute. Ci din ciocurile lor scăpase un fir de păr de femeie, mai subțirel decît mătasa și mai lucitor decît o rază de soare.

Marc luîndu-l în mîină, chemă la sine pe boieri și pe Tristan și le zise:

– Spre a vă fi pe plac, boierilor, voi lua muiere, dacă totuși vă învoiți a-mi căuta easa mea.

– Firește că ne învoim, Doamne ; care este așadar aceia pe care ai ales-o ?

29

– Am ales pe aceea al căreia este firul de păr ce-l vedeți, și bine să știți că pe a c.

– Și din ce parte a zării venit-a părul acesta de aur ? Cine îl va fi adus ? Și din

– Mi-a venit, boierilor, de la Frumoasa-Cu-Părul-De-Aur, două rîndunele mi l-au adus u ele din care țară.

Boierii pricepură că fuseseră luați în rîs și păcăliți. Ei se uitară la Tristan cu ciudă, puse la cale viclenia aceia. Tristan însă, cîtînd cu grijă la părul de aur, își aduse aminte de Iseut-Cea-Bălaie. Zîmbi și grăi astfel :

– Măria-ta, foarte rău faci, oare nu vezi bănuielile cu care mă spurcă boierii ? În -ai la cale păcăleala, voi merge cu întru aflarea Frumoasei-Cu-Părul-De-Aur. Și bine să știți este cu primejdie căutarea ei și mai anevoie îmi va fi a mă înapoia din țară de la ea decît ostrovul în care l-am ucis pe Morholtul ; eu însă vreau de isnov a-mi primejdui, de dragul tău, unchiule scump, trupul și viața în întîmplarea aceasta. Ca să știe boierii că te din dragoste adevărată eu mă leg cu jurămint anume : ori voi muri în încercarea aceasta, ori oi aduce cu mine aicea în castelul de față, Tintagel, pe Regina cu părul bălai.

Găti o corabie frumoasă, pe care o umplu cu vin, cu miere și cu tot felul de mărfuri bune. Urcă pe corabie, în afară de Gorvenal, pe o sută de tineri Viteji de neam mare, aleși printre cei mai îndrăzneți și îi înveștmîntă cu haine de șaiac și de in și cu mantii de abacucă a neguțatori : ci subț puntea corăbiei, ei pitiseră straiiele cele scumpe de pînză de ață de mătasă și de stacoj, ce se potrivesc solilor unui rege puternic.

După ce ieșiră cu corabia în larg, căpitanul întrebă :

– Luminare boierule, către care țară îndrepta-vom corabia ?

– Prietene, către Irlanda ia-o, drept la portul Weisefort.

Căpitanul se înfioră. Nu știa el, Tristan, că, de la răpunerea Morholtului, regele Irlandei prigonea corăbiile din Cornouailles ? Pe corăbierii pe cari îi prindea, îi punea în furci.

Căpitanul se supuse totuși, ajungînd în țara aceia primejdioasă.

Mai întîi Tristan știu a încredința pe cei din Weisefort că tovarășii săi erau niște neguțatori a veniți a face negoț în chip pașnic. Dar, fiindcă acest ciudat soi de neguțatori își petrec a întreață cu jocurile alese ca tablele și șahul și părea a se pricepe mai bine la aruncatul zarurilor decît la măsurătoarea grîului, Tristan se temu a nu fi dat pe față și nu știa cînd să că pentru a-și începe căutarea.

Ci, într-o dimineață, în zorii zilei, auzi el un glas atît de îngrozitor că s-ar fi zis că las drăcesc. Niciodată nu auzise un dobitoc răgînd în asemenea chip, atît de cumplit și de efiresc. Chemă pe o femeie care trecea prin port:

– Spune-mi zise el, de unde să vie glasul acesta pe care l-am auzit ? Nu-mi tăinui nică.

– Firește, boierule, spuneți-oi totul fără de minciună! Este glasul unei fiare și al cumplite fiare de pe lume. În fiecare zi ea se pogoară din peștera ei și se oprește la porțile tîrgului nostru. Nimenea nu mai poate ieși nici intra, pînă nu i se aduce balaurului o fată tînără; și de cum pune ghearele pe ea, o și sfîrtecă și o înghite mai iute decît ai : Tatăl nostru.

– Femeie, zise Tristan, nu îți rîde de mine, ci spune-mi să fie oare cu putință unui în pîntece de mamă de a-l ucide în luptă ?

– Firește, boierule, prea bine nu știu, dar lucru neîndoios este că douăzeci de Viteji și-au încercat pînă acuma norocul ; căci regele Irlandei a pus crainicii de au strigat lumii că va da mîna fiicei sale, Iseut-Cea-Bălaie, cui îl va ucide pe balaurul ; dar acesta a i-a înghițit pe toți.

Tristan lasă femeia și se înapoiază pe corabie. Își ia armele în taină, și frumos ar mai fi iasă din corabia neguțatorilor acelora un armăsar de luptă atîta de ales și un Viteaz așa nenic. Însă portul era pustiu, căci abia mijiseră zorile, și nimenea nu-l zări pe Viteazul cînd pînă la poarta ce i-o arătase femeia. Deodată, pe drum, cinci bărbați călări, cu frîiele în mîini, trecură zorindu-și amarnic caii cu pîntenii în fuga lor înspre tîrg. Tristan înșfăcă pe unul din ei de părul lui roșu împletit în cozi, dar cu atîta putere că-l răsturnă

le calului și-l ținu în loc :

– Dumnezeu cu mila, jupîne, din care parte va fi viind balaurul ?

Și după ce fugarul îi arătă dincotro, îi dădu drumul.

Scorpia se apropia. Avea cap de șarpe, ochi roșii ca niște cărbuni aprinși, pe frunte două ardeuri, urechi lungi și păroase, gheare de leu, coadă de șopîrlă și trup cu solzi ca de zgrînci. Tristan își împinse armăsarul cu atîta putere, că zbîrlit de spaimă, se năpusti asupra scoarțului lui Tristan izbi solzii și zbură în țândări. Pe dată trase Viteazul spada, o ridică și trînti în capul balaurului dar fără nici a-i zgîria pielea. Scorpia simți totuși izbitura, încă ghearele peste scut, și le înfipse în el și-l smulse din curele. Cu pieptul descoperit, Tristan cercă din nou balaurul cu spada și îl izbi în coastă cu atîta tărie că vru să-l vîdă dar : nu îl putea răni. Atuncea, balaurul vărsă pe nări două rînduri de flăcări otrăvite:

Tristan se făcură negre ca tăciunele stins și armăsarul se prăbuși mort. Ci, sărind în piept, Tristan vîrî afund spada lui cea bună pe beregata scorpiei ; ea pătrunse toată și îi despietă pielea în două. Balaurul mai scoase o dată răgetul lui amarnic și muri.

Tristan îi reteză limba și o piti în cingătoare. Apoi, amețit de tot de aburul cel aprig, se repezi să se adăpa către apa stătătoare ce se zărea lucind mai încolo. Însă otrava dospită de balaurului se înfierbîntă de trupul său și în ierburile înalte ce mărgineau balta Viteazul se înțirî.

Ci, aflați că fugarul cu părul roșu împletit, altul nu era decît Aguynguerran-Cel-Roșcovan, seneșalul regelui Irlandei ; și că el rivnea la Iseut-Cea-Bălaie. De felul lui era fricos, dar într-atîta de mare este puterea iubirii că în fiecare dimineață se punea la pîndă, înarmat cu spada și săgețile, și se bate cu balaurul, totuși, de cît de departe ar fi auzit răgetul lui, viteazul năpusti ostru o rupea de fugă. În ziua aceea, urmat de patru însoțitori, cuteza a se înturna din curtea reginei. Află pe balaurul doborît; calul mort, scutul sfărîmat, și se gîndi că biruitorul își pierduse sufletul pe undeva, nu departe. Atuncea tăie capul balaurului, îl duse regelui și ce era pentru regele preafrumoasa răsplată făgăduită.

Regele nu stătu de loc să creadă că făcuse el isprava ; însă nevrînd a-l napăstui, adună pe toți seneșalii săi la Curte ; peste trei zile în fața adunării tuturor, seneșalul Aguynguerran trebuia să vină a să facă dovada izbînzii sale.

Cînd Iseut-Cea-Bălaie află că avea să fie dată aceluia fricos, întîi rîse prelung, apoi se liniști și zise : „Însă, bănuind înșelătoria, luă cu sine pe slujitorul ei, pe credinciosul Perinis-Cel-Bălaie și pe Brangien, tînăra ei slujitoare și tovarășă, și tustrei merseră călări în mare taină înspre curtea reginei, cînd deodată Iseut luă seama pe drum la niște urme ciudate : fără îndoială calul care fusese pus acolo pe acolo nu fusese potcovit în țară la ea. Apoi găsi scorpia fără cap și calul mort, dar nu era înșeuat după datina irlandeză. Negreșit, un străin ucisese balaurul, însă mai trăiește ?

Iseut, Perinis și Brangien îl căutară îndelung ; în sfîrșit în ierburile bălții, Brangien găsi urmele voinicului. El mai răsufli încă, Perinis îl luă pe calul său și îl duse, în taină în curtea reginei. Acolo, Iseut istorisi mamei sale întâmplarea și îi încrîncîntă pe străin. Pe cînd regina se aplecă la platoșa, limba otrăvită a balaurului căzu din cingătorea lui. Atuncea regina Irlandei îl luă în brațe și îl duse în simțiri pe rănit cu ajutorul unei buruieni și îi zise :

– Străine, eu știu că tu ești cu adevărat acela carele a ucis balaurul. Însă seneșalul meu, mișel, un fricos, i-a tăiat capul și o cere pe fiica mea ca răsplată. Te vei pricepe tu, pe cînd ai fost în curtea reginei, este două zile, a-i dovedi nevrednicia, prin luptă dreaptă ?

– Mărită Doamnă, zise Tristan, sorocul este foarte apropiat. Însă, fără îndoială, că eu și eu în două zile. Am cucerit-o pe Iseut împotriva balaurului, poate voi cuceri-o împotriva seneșalului.

Atuncea, regina îl găzdui cu dărnicie și pregăti pentru el leacuri meșteșugite. În ziua următoare Iseut-Cea-Bălaie îl scaldă și binișor îi unse trupul cu o alifie pe care mama ei o făcuse. După aceea, regina se aplecă la privire fața rănitului, văzu că era frumos, și începu a se gîndi : „Firește, dacă el este frumos, pereche cu frumusețea, viteazul meu se va lupta strașnic”.

Însă Tristan, întărit de căldura soarelui și de puterea mirodeniilor, se uita la ea și, chibzuind că el o cucerise pe Regina-Cea-Bălaie, zise : „De ce va fi zîmbind străinul ?”

Voi fi săvîrșit ceva ce nu se cădea? Voi fi uitat anume ceva datorit oaspetelui meu? Da, a rîs poate fiindcă voi fi uitat a-i curăța armele coclite de otrava balaurului. Se duse deci acolo unde platoșa și armele lui Tristan erau puse la păstrare. „Coiful este din oțel bun și nu îl va lăsa

la nevoie. Și platoșa este tare, ușoară, prea vrednică de a fi purtată de un voinic". Apu de mîner: „Negreșit, iată, o spadă frumoasă, tocmai pe potriva unui boier inimos". Ea o trage din teaca bogat împodobită spre a o șterge de sînge. Însă atuncea vede că este tită bine. Ia seama la înfățișarea ciuntiturii : să nu fie oare tăișul care s-a spart de ț rholtului? Stă la îndoială, se mai uită o dată, vrea să se încredințeze de presupusul ei. la cămara în care păstra bucata de oțel scoasa nu demult din țeasta Morholtului. Otrivește hia la locul spărturii: abia de se mai deosebea locul, atît de bine se potrivea. Atuncea ea se repezi la Tristan și, învîrtind peste capul rănitului spada cea mare strigă :

– Tu ești Tristan din Loonoi, cel carele l-a ucis pe Morholtul, unchiul meu drag. M ori dară la rîndul tău!

Tristan se sili să-i ție pe loc brațul în zadar, trupul îi era lipsit de vlagă însă mintea ese ageră. El grăi deci cu isteție :

– Fie, voi muri ; însă ca să-ți cruți tu îndelungate muștrări de cuget, ascultă Domn ai puterea, ci și dreptul de a mă ucide. Da, ai drept peste viața mea, fiindcă de două ori mi-ai mîntuit-o și mi-ai înapoiat-o. Întîia oară, nu demult; eu eram cîntărețul rănit pe scăpat de moarte alungînd din trupul lui otrava cu care Morholtul își unsese țăpușul. Nu t na, fată, de a-mi fi lecuit rănile : nu le căpătasem oare în luptă dreaptă ? Ucisu-l-am eu Morholtul mișelește ? Nu mă chemase el la luptă ? Nu trebuia să-mi apăr sufletul ? A doua ră m-ai mîntuit, ducîndu-te să mă scoți din baltă. A, pentru tine, fată, am înfruntat eu b .. Ci să lăsăm acestea : vroiam doar a-ți dovedi că scoțîndu-mă de două ori din primejdie e, ai drept peste viața mea. Ucide-mă așadar, de crezi că este o treabă de laudă și de fai greșit, cînd vei fi culcată în brațele seneșalului, ce dulce va fi să-ți fie a te gîndi la le tău rănit, carele își primejduise zilele spre a te cuceri și te cucerise și pe carele î i fi ucis în baie, fără apărare.

Iseut strigă :

– Aud cuvinte de minune. De ce să fi vrut omorîtorul Morholtului a mă cuceri ? A, fi după cum Morholtul mai înainte încercase de a răpi pe corabia lui pe fetele din Cornoua illes, la rîndul tău, ca răzbunare, te vei fi fălit de a lua în

șerbie pe aceea pe care Morholtul o îndrăgea mai tare dintre toate fetele...

– Nu, Domniță, zise Tristan. Ci, într-o bună zi, doua rîndunele au zburat pînă la Ti d un fir din părul tău de aur. Am crezut că soseau a-mi vesti pacea și iubirea. De aceea venit-am să te aflu peste mări ; de aceea înfruntatu-l-am pe balaurul și otrava lui. Ui tă-te la firul de par cusut printre firele de aur de la haina mea : aurul însuși a pălit , aurul părului a rămas aur.

Iseut se uită la spada cea mare și luă în mînă haina. Ea văzu firul de păr de aur și tăcu apoi își sărută oaspetele pe buze în semn de pace și îl îmbracă cu veștminte de preț.

În ziua adunării boierilor, Tristan trimesese în taină pe Permis, slujitorul lui Iseut, la corabie spre a da de știre soților săi să vie la Curte, îmbrăcați în straie sărbătoreșt enea solilor unui rege puternic : căci el nădăjduia a pune în ziua aceea chiar capăt întîm . Gorvenal și cei o sută de Viteji se jeleau de patru zile de pierderea lui Tristan ; vestea cea bună îi bucură foarte.

Ei pătrunseră unul cîte unul, în sala în care se adunau nenumărați boieri din Irlanda, se tr-un rînd și pietrele scumpe le șiruiau de-a lungul veștmintelor de stacoj, de mătasă și urpură. Irlandezii își ziceau unul altuia : „Cine vor fi fiind acești boieri mari ? Cine î va fi cunoscînd ? Uitați-vă la mantiile lor de preț, împodobite cu samur și cu aurituri ! tați-vă la mînerul spezielor, la cataramele blănurilor, cum sclipecsc rubinele, berilurile , smaragdele și cîte altele cărora nu mai știm cum le va fi zicînd! Cine a mai pomenii ase menea măreție ? De unde vor fi venit boierii aceștia ? Ai cui supuși vor fi fiind ? Dară ei o sută de Viteji tăceau și nu se mișcau de pe locurile lor, oricine ar fi intrat. După ce regele Irlandei se așeză subt baldachin, seneșalul Aguynguerran-Cel-Roșcovan ceru a dovedi cu martori și prin lupta dreaptă că el îl ucisese pe balaurul și că Iseut lui i s cuvenea. Atuncea Iseut se închină dinaintea tatălui-său și grăi:

– Măria-Ta, este un voinic aicea, carele zice că vroieșie a-l arăta de minciunos și e seneșalul. Voinicul acestuia, gata de a dovedi că el ți-a mîntuit țara de pacoste și că

fiica ta nu trebuie a fi dată unui fricos, îmi făgăduiești oare a-i ierta vinile lui cît ari vor fi fost, și a-i hărăzi pacea și indurarea ta ?

Regele chibzuia și nu se grăbea a da răspuns. Ci boierii lui strigară într-un glas:

– Hărăzește-i-le, Doamne, hărăzește-i-le !

Regele zise :

– Și chiar i le hărăzesc !

Ci Iseut îngenunchie la picioarele lui.

– Tată, da-mi mai întâi sărutarea îndurării și a păcii, în semn că le dăruiești așij
!

După ce primi sărutarea, ea se duse de îl luă pe Tristan și îl aduse de mână în adunare. La
a lui, cei o sută de Viteji se sculară toți deodată, i se închină cu brațele cruce la pi
se strînseră lângă el, și astfel Irlandezii văzură că el era stăpînul lor. Atuncea însă m
ură și un strigăt mare se înălță: „Este Tristan din Loonois, este ucigașul Morholtului !”
ciră, afară din teacă, și glasuri pline de mînie ziceau mereu : „Să moară !”

Însă Iseut strigă :

– Măria-Ta, sărută-l pe voinicul acesta pe buze, după făgăduință.

Regele îl sărută pe buze și larma se potoli.

Atuncea Tristan arată limba balaurului și îl chemă la luptă dreaptă pe seneșalul, carele n
umetă a primi și își mărturisă înșelătoria. Apoi Tristan grăi astfel :

– Boieri dumneavoastră, l-am ucis pe Morholtul, însă am străbătut marea spre a vă dă
pășire. Ca să-mi răscumpăr fapta, mi-am pus trupul în primejdie de moarte și v-am mîntuit
aurul și uite că așa am dobîndit pe prea frumoasa Iseut-Cea-Bălaie. Dobîndind-o așadar o v
uce cu mine pe corabie. Însă, pentru ca peste țările Irlandei și Cornouaillei să nu se mai
scă ura, ci buna înțelegere, aflați că regele Marc, stăpînul meu, se va însura cu ea. Iacă
de față, o sută de Viteji de neam mare gata a face jurămînt că regele Marc vă trimete soli
pace și de iubire, și că dorința lui este de a preacinsti pe Iseut drept scumpa lui soție
legiuită, și că toți bărbații din Cornouailles vor sluji-o ca pe Doamna și pe crăiasa lor
Sfintele moaște fură aduse cu mare bucurie și cei o sută de Viteji se juruiră că el grăia
ul.

Regele o luă pe Iseut de mână și îl întrebă pe Tristan dacă

o va duce cu credință stăpînului său. Dinaintea celor o sută de Viteji ai lui și dinaintea
erilor din Irlanda, Tristan făcu jurămîntul.

Iseut-Cea-Bălaie se frămînta de rușine și de îngrijorare. Așadar, Tristan, cucerind-o o di
ia, basmul cel frumos cu Firul-de-Păr-de-Aur fusese numai minciună, și el o dădea altuia
... Însă regele puse mîna dreaptă a lui Iseut în mîna dreaptă a lui Tristan și Tristan o ț
ca semn că pune stăpînire pe ea, în numele regelui din Cornouailles.

Astfel, din dragoste față de regele Marc, prin silnicie și prin viclesug, Tristan izbîndi
aflarea Reginei-Cu-Părul-De-Aur.

IV

Băutura vrăjită

Nein, ezn was nith mit wine, doch ez im glich woere, ez was diu wernde swaere, d
iu endelose herzenot van der si beide lagen tot.

Nu, nu dintr-al vinului rost Din care la fel i-ar fi fost:

Din greul într-una spirit.

Din dorul cel neistovit Din care-amîndoi au murit.

(Gottfried de Strasbourg)

CÎND SE APROPIE TIMPUL DE A încredința pe Iseut Vitejilor din Cornouailles, mama ei cu
lese buruieni, flori și rădăcini, le amestecă în niște vin și pregăti o băutura puternică.
n fermece și pricepere tainică, ea o turnă într-un șir mai mare și îi zise într-ascuns lui
ien:

– Fată, ești sorocită a urma pe Iseut în țara regelui Marc și tu o îndrăgești cu cre
cesta cu vin și bine ține minte cuvintele mele. Ascunde-l în așa chip ca să nu-l zărească
i nimănuia, nici buzele cuiva să-l apropie. Însă cînd va veni noaptea nunții și clipa cînd
u

a fi lăsați singuri, tu să torni vinul dres cu ierburi într-un potir și să-i îmbii a-l go
ună, pe regele Marc și pe regina Iseut. Ia seama, fată, ca ei singuri să se poată înfrupta
în băutura, căci iată puterea ei: cei ce beau împreună din ea se vor iubi cu simțurile lor

te și cu tot gândul lor, pe totdeauna, la viață și la moarte.

Brangien făgădui reginei că-i va face voia.

Corabia, spintecînd valurile adînci, o purta pe Iseut. Ci, cu cît se depărta de pămîntul I
andei, cu atît mai amarnic se tînguia fecioara. Așezată în cortul în care se încinsese cu
gien, slujitoarea ei, Iseut plîngea cu gândul la țara sa. Unde vor fi ducînd-o străinii ac
eia ? Către cine ? Spre care soartă ? Cînd se apropia Tristan de ea și vroia s-o împace cu
vorbe blînde, ea se mînia și îl alunga și ura îi umfla inima. Venise el, răpitorul, uciga
rholtului; o smulse prin șiretlicurile lui de lîngă mama ei și din țară de la ea ; nu o
rase cel puțin pentru el și iată că acum o ducea, ca pe o pradă, peste apele întinse către
l dușman ! „Sărmana de mine ! zicea ea, blestemată fie marea care mă poartă! Mai bine ar fi
fost să mor în ara unde m-am născut decît să viețuiesc dincolo !”

Într-o zi, vînturile căzură, și pînzele atîrnau desumflate de-a lungul catargului. Tristan
unci oamenilor lui să coboare pe țărmul unui ostrov și sătui de mare, cei o sută de Viteji
în Cornouailles și cu corăbierii se dădură jos pe pămînt. Singură Iseut rămăsese pe corabi
lujnică mică. Tristan veni către Regina și încercă a-i liniști inima. Dar, fiindcă soarele
ea și erau însetați ei cerură de băut. Slujnica cea mică tot căută vreo băutură pînă dădu
t lui Brangien de mama lui Iseut. „Am găsit niște vin ! le strigă ea. Nu, nu era vin : e
ra patima și apriga bucurare și chinul fără de capăt și moartea. Copila umplu un potir și
se stăpînei sale. Ea bău cu lăcomie, apoi îl trecu lui Tristan carele îl goli.
În acea clipă, intră Brangien și îi văzu cum se priveau în tăcere, ca rătăciți și ca răpiți
lor șipul, fugi la botul corăbiei, îl azvîrli în unde și gemu :

Nenorocita de mine ! blestemată fie ziua în care m-am născut și blestemată ziua în care m
urcat pe corabie! Iseut, drăguța mea, și dumneata, Tristan, moartea v-ați băut-o !

Din nou corabia plutea spre Tintagel. I se părea lui Tristan că un măracine scormonitor,
cu ghimpi ascuțiți, cu flori îmbălsămate, își afunda rădăcinile în sîngele inimii sale și
i lega de frumosul trup al lui Iseut trupul și gândul lui întregi și dorul lui tot. El s
e gîndea : „Andret, Denoalen, Guenclon și Gondoîne, mișei carii mă învinovăteau de a rîvni
elui Marc, o ! mai josnic sînt încă, și nu țara lui o rîvncsc ! Unchiule drag, carele m-
ai iubit de orfan mai înainte de a cunoaște în mine sîngele surorii tale Blanchefleur, t
u carele mă plîngeai cu iubire, în vreme ce brațele tale mă purtau pînă la luntrea fără pî
vîsle, unchiule drag, de ce n-ai izgonit, din ziua dintîi, pe flăcăiandrul rătăcitor pripă
tine spre a te trăda ? A, ce gând mi-a venit ? Iseut este femeia ta și eu sînt feciorul
tău de suflet. Iseut este femeia ta și ea nu mă poate iubi.”

Iseut îl iubea. Ea vroia a-l urî totuși ; nu-i făcuse el ocară de-a o disprețui în chip jo
ic ? Ea vroia a-l urî și nu putea, mîniată în sufletul ei de dragostea aceea mai dureroasă
decît ura.

Brangien lua seama la ei cu spaimă, încă mai chinuită, căci singură ca știa răul ce-l cășu
ile de-a rindul îi pîndi, îi văzu îndepărtînd de la ei orice hrană, orice băutură și orice
e ca orbii ce merg dibuind unul către altul, nefericiți cînd lîncezeau despărțiți, încă ma
ciți atuncea cînd, laolaltă, ei se cutremurau dinaintea întîiei mărturisiri.

În ziua a treia, pe cînd Tristan venea către cortul, întins pe corabie, în care Iseut era
așezată, ea îl văzu apropiindu-se și îi zise cu umilință :

– Intră, stăpîne.

– Domniță, zise Tristan, de ce să-mi fi zis „stăpîne” ? Nu sînt eu dimpotrivă credin
și supusul tău, ca să te preacinstesc și să te iubesc ca pe regina și pe Doamna mea ?
Iseut răspunse :

– Nu, preabine știi, că ești stăpînul și Domnul meu ! Preabine știi, că puterea ta m
roabă ! A, de ce n-am scormonit mai bine, deunăzi, rănile cîntărețului ? De ce nu l-am lă
iară pe omorîtorul scorpiei în ierburile din jurul bălții ? De ce nu l-am lovit cu spada r
idicată în clipa aceea cînd zăcea în baie ? Vai ! Atuncea nu știam ce știu acum.

– Iseut, ce știi acum dară ? și ce te frămîntă ?

– A, tot ce știu mă frămîntă și tot ce văd. Cerul de sui mă frămîntă și marea de jos
din mine !

Ea puse mîna pe umărul lui Tristan, lacrimi îi stinseră lumina ochilor, buzele îi tremurar
l zise din nou :

– Prietenă, ce oare te frămîntă ?

Ea răspunse :

– Iubirea de tine.

Atuncea el își puse buzele pe ale ei.

Ci, cum întâia oară gustau ei doi bucuria iubirii, Brangien, care îi iscodea scoase un țip și se aruncă cu brațele întinse la picioarele lor:

– Nefericiților ! Opriți-vă și întoarceți-vă, de vă mai stă în putință. Ci nu, calea ea dragostei vă și mîna și niciodată nu veți mai avea parte de bucurie fără durere. Este v prefăcut cu ierburi, care vă stăpînește, este băutura de iubire pe care mama ta, Iseut, m o încredințase mie. Singur regele Marc trebuia să bea din ea împreună cu tine ; însă Cel V an și-a făcut rîs de noi trei, și potirul l-ați golit voi. Prietene Tristan, Iseut prieten ca pedeapsă de veghea cea rea ce am veghiat-o, vă las trupul meu, viața mea ; căci, pri n fără-de-legea ce-am făptuit-o, din potirul blestemat ați sorbit voi dragostea dimpreună cu moartea!

Iubiții se strînseră în brațe și în preafrumoasele lor trupuri bătea pofta și viața.

Zise Tristan :

– Vie deci moartea !

Și cînd se făcu seară, pe corabia care alerga mai grabnic spre țara regelui Marc, pe vecie legați, ei se lăsară în voia iubirii.

BRANGIEN DATĂ ȘERBILOR

Sobre totz avrai gran valor, S'aitals camisa m'es dada. Cum Iseut det a l'amador, Que mais non era portada

Peste toți aș avea mai multă vază De mi s-o da asemenea cămașă Cum i-a dat Iseut iubitului Ce nu mai fusese purtată.

(Rambaut, Comte d'Orange)

REGELE MARC ÎNTÎMPINĂ PE ISEUT-Cea-Bălaie la țärm. Tristan o luă de mîna și o duse dinaint ; regele o luă în stăpînire la rîndul său, apucînd-o de mîna. Cu mare cinste o duse către din Tintagel, iar cînd ea se arată în sala, în mijlocul boierilor, frumusețea ei izvorî at mină că pereții luciră, ca loviți de soare-răsare. Atuncia regele Marc laudă pre rîndunele ca un prinos gingaș față de el, îi aduseseră firul de păr de aur ; el îl preamări pe Tris e cei o sută de Viteji carii, pe corabia îndrăzneată, plecaseră întru aflarea bucuriei och și inimei sale. Vai ! Corabia i-a adus și ție, bunule rege, apriga durere și chinurile g rele.

Peste optsprezece zile, adunînd pe toți boierii săi, el luă de soție pe Iseut-Cea-Bălaie. d veni noaptea, Brangien, spre a ascunde necinstea reginei și a o mîntui de la moart e, luă locul lui Iseut în patul căsniciei. Ca pedeapsa pentru veghea cea rea ce o vegh ease pe mare de dragul prietenei sale, ea îi jertfi, credincioasă, curăția trupului său ; tunerecul nopții ascunse regelui viclesugul ei și rușinea lui.

– Povestitorii iscodesc aicea că Brangien nu asvîrlise în mare șipul de vin prefăcut cu ie rburi, nu pe de-a-ntregul băut de iubiți, ci că dimineața după ce stăpîna ei la rîndu-i pă în patul regelui Marc, Brangien turnase într-un potir cît mai rămînea din băutura vrăjită se soților, că Marc băuse mult din ea și că Iseut lepădase pe ascuns partea ei. Aflați, în rilor, că acei povestitori au stricat povestea și au măsluit-o. Au iscodit minciuna ac easta din lipsă de înțelegere față de minunata iubire pe care regele Marc a avut-o întotde na pentru regina. De bunăseamă, după cum veți auzi puțin mai încolo, niciodată, cu toată m chinul și pedepsele cumplite, Marc nu putu izgoni din inima sa pe Iseut, nici pe Tnstan ; ci aflați, boierilor, că el nu băuse din vinul dres cu ierburi ; nici otravă, n ici vrăjitorie, singură duișia inimei lui alese i-a călăuzit iubirea.

Iseut este regină și pare a trăi în bucurie. Iseut este regină și trăiește în mîhnire. Ise gostea regelui, boierii o preacinstesc, iar norodul o îndrăgește foarte. Iseut își petrece zilele în cămările preafrumos zugrăvite și presărate cu flori. Iseut are giuvaerurile ale , macaturile de purpură și covoarele venite din Thessalia, cîntecele harpiștilor și pologu rile pe care sînt lucrați leopardzi și pajuri, papagali și toate sălbăticiunile mării și al ilor. Iseut are iubirea cea fierbinte și voioasă și pe Tristan alătura de ea, în voie, zi ua și noaptea ; căci așa precum cere datina la boierii cei mari, el doarme în iatacul re gesc, cu apropiații și cu credincioșii. Iseut tremură totuși. Dc ce să tremure ? Au nu își e ea dragostea ? Cine să-l bănuiască pe Tristan ? Cine să bănuiască pe un fiu ? Cine o ved ? Cine o pîndește ? Care martor ? Da, un martor o pîndește, Brangien, Brangien o iscodește mereu ; Brangien singură îi cunoaște viața, Brangien o are în puterea ei ! Doamne ! Dacă lă, de a face în fiecare zi

patul ca o slujnică, patul în care ea s-a culcat cea dintâi, Brangien ar pîrî-o regelui !
acă Tristan ar muri prin mișelia ei! Într-astfel o înnebunește frica pe regină. Nu, nu de
Brangien cea credincioasă, ci de la inima ei vine frămîntarea. Ascultați, boierilor, ma
rea trădare, ce-a născocit, însă Dumnezeu, cum veți auzi mai încolo, se milostivi de ea. D
niilor voastre așijderi, fie-vă milă !

În ziua aceea, Tristan și cu regele vîneau departe, și Tristan nu știa despre această fără-
e. Iseut chemă la ea pe doi șerbi și le făgădui a-i slobozi și un dar de douăzeci de bani
ur dacă se juruiau a-i împlini voia. Ei se juruiră.

– Vă voi da, deci, zise ea, pe o fată ; o veți duce în codru, departe ori aproape, d
are loc ca nimeni să nu afle vreodată întîmplarea ; acolo veți ucide-o și îmi veți aduce î
ovadă, limba ei. Însemnați-vă înainte, spre a mi le rosti mie pe urmă, cuvintele pe care l
va fi rostit ea. Mergeți, la înapoierea voastră, veți fi oameni slobozi și cuprinși.
Apoi ea chemă pe Brangien.

– Prietenă, vezi cum tînjește și suferă trupul meu, nu te-ai duce în pădure să-mi ca
e-mi trebuiesc de leac ? Doi șerbi te vor călăuzi ; ei știu pe unde cresc buruienile. Me
rgi dară cu ei, surioară, și să știi bine că te trimet la pădure fiindcă sînt în cumpănă ș
!

Șerbii o luară cu ei. Ajunsă în codru, ea vroi a se opri, căci buruienile de leac creșteau
jurul ei din belșug, ci ei o mînară mai încolo.

– Vino, fată, nu este aicea locul nemerit.

Unul din șerbi pășea înaintea ei, celălalt în urmă. Nu mai era cărare bătută, ci doar mără
caieți învălmășiți. Atunci acela carele pășea înaintea ei trase spada și se întoarse ; ea
celălalt șerb spre a-i cere ajutor ; dar și celălalt ținea spada goală în mină și zise :

– Fată, trebuie să te ucidem.

Brangien căzu pe iarbă și brațele ei încercau să dea la o parte vîrfurile spezilor. Ea cer
urare cu glas atîta de rugător și de înduioșător că ei ziseră :

– Fată, dacă regina Iseut, stăpîna ta și a noastră, vrea să mori, de bună seamă că i
Ea răspunse :

– Nu știu, prieteni ; îmi aduc aminte numai de o singura vină. Cînd am plecat din Ir
am luat cu noi, fiecare, drept podoaba noastră cea mai de preț, cîte o cămașă alba ca nea
, cămăși pentru noaptea nun ii. Pe mare, s-a întîmplat că Iseut și-a sfâșiat acea cămașă,
i sale i-am împrumutat-o pe a mea. Prieteni, iată cu cît i-am greșit. Dară de vreme ce vre
a să mor, duceți-i închinăciunea și dragostea mea și spuneți-i că îi mulțumesc pentru tot
și cinstea mie arătată, de cînd, copilă mică fiind, răpită de hoții de mare, am fost vînd
le și sortită să o slujesc. Dumnezeu, în mila lui, să-i păzească cinstea, trupul și viața
acuma loviți !

Șerbilor li se făcu milă. Ținură sfat între ei și judecînd că pentru atare greșală nu se
arta, o legară de un copac.

Pe urmă uciseră un cîine tînăr, unul din ei îi tăie limba, o strînse într-o poală de cămaș
astfel dinaintea lui Iseut.

– A vorbit ? întrebă ca îngrijorată.

– Da, Mărită Doamnă, a vorbit. A zis că erai mîniată de pe urma unei singure vini :
marr, o cămașă albă ca neaua pe care o aduceați din Irlanda, ea ți-a împrumutat-o pe a ei
noaptea nunții. Aceasta, zicea ea, este singura ei vină. Ți-a mulțumit de toate bineface
rile făcute din copilărie, a rugat pe Dumnezeu să-ți ocrotească cinstea și viața. Ea îți t
închinare și dragoste. Măria Ta, iacă limba ei pe care ți-o aducem.

– Ucigașilor ! strigă Iseut, dați-mi îndărăt pe Brangien, slujitoarea mea dragă ! Nu
era singura mea prietenă ? Ucigașilor, dați-mi-o îndărăt!

– Măria-Ta, pe drept zice-se: muierea se schimbă în puține ceasuri ; într-un același
rea ride, plînge, iubește și urăște. Am ucis-o fiindcă așa ne-ai poruncit!

– Cum v-aș fi poruncit eu asemenea lucru ? Pentru care păcat ? Nu era ca tovarășa me
blîndă, credincioasă și frumoașă ? Voi știați acestea, ucigașilor : eu o trimesesem ca să
agă buruieni dc leac și v-am încredințat-o ca s-o ocrotiți pe cale. Dar voi arăta că ați u
veți fi arși pe cărbuni aprinși.

– Măria-Ta, află dar că trăiește și că noi ți-o vom aduce îndărăt teafără și sănătoa

Ci ea nu-i credea, și ca și rătăcită, rînd pe rînd îi blestema pe ucigași ori se blestema
Opri pe unul din șerbi pe lîngă ea, în vreme ce celălalt se grăbea spre copacul de care Br
gien stătea legată.

– Frumoașo, Dumnezeu s-a îndurat de tine și iată că stăpîna ta te cheamă îndărăt !

Cînd se arată ca dinaintea lui Iseut, Brangien îngenunchie, cerîndu-i iertare pentru vinul e sale ; însă regina se pusese și ea în genunchi dinaintea ei și amîndouă îmbrățișate căzuseră.

VI

PINUL CEL MARE

Isot ma drue, Isot m'amie,
En tos ma mort, en vos ma vie !
Iseut draga mea, Iseut iubita mea,
În tine-i moartea mea și-n tine-i via a mea !
(Gottfried de Strasbourg)

NU DE BRANGIEN CEA CREDINCIOASĂ, ci de ei înșiși au a se teme iubiții. Însă cum să stea de inimile lor bete de dragoste ? Iubirea îi îmboldește, așa cum setea îl repede pe cerb cînd rîu, la ananghie, ori tot așa precum, după o lungă înfometare, șoimul slobozit se lasă pe dă. Vai ! dragostea nu se poate tăinui. Firește, mulțumită luării-aminte a lui Brangien, năneea nu o prinsese pe regina în brațele iubitului său ; însă la tot ceasul și la tot pasul fiecare nu vede cum îi frămîntă pofta, îi stringe, da pe dinafară din toate simțurile lor, recum face vinul nou cînd fierbe în zacătoare ?

Cei patru mișei de la Curte, cari îl urau pe Tristan pentru vitejia lui, de pe acuma chiar roiesc în jurul reginei.

Au și aflai adevărul despre marea lor dragoste. Se prăpădesc de poftă, de ură și de bucurie r duce regelui știrea, vedea-vor iubirea lui preschimbîndu-se în mînie, pe Tristan izgonit ori sortit morții și chinul reginei. Se temeau totuși de furia lui Tristan, însă pînă la urmă ura le dovedi spaima într-o zi, cei patru boieri chemară pe regele Marc la voroavă și Andret îi zise:

— Măria-Ta Doamne, inima ta, negreșit se va mînia și la tuspatri ne pare prea rău, î să-ți descoperim ce am aflat. Ai pus dragostea inimii tale în Tristan și Tristan vrea să te e necinstească. În zadar îți proorocisem noi acestea, de dragul unui singur om, nu îți mai asă de rudeniile tale și de boierimea întreagă și ne-ai lasat în părăsire pe noi toți. Află istan o iubește pe regina; e adevăr dovedit, și vorbele au și început a umbla. Bunul rege se cutremură și răspunse :

— Mișelule ! ce ticăloșie gîndit-ai oare ? Firește că am pus dragostea inimii mele a Tristan. în ziua cînd Morholtul v-a chemat la luptă dreaptă, cu toții plecați capetele, trurînd și asemenea cu muții ; însă Tristan îl înfruntă spre cinstea țării acesteia și prin rările sale sufletul i-ar fi putut zbura. De aceea îl urîți voi și de aceea îl iubesc eu, i mult ca pe tine, Andret, mai mult ca pe oricare. Dar ce scorniți voi că ați aflat ? Ce-ați văzut ? Ce-ați auzit ?

— Nimica, într-adevăr, Doamne, nimica ce să nu poată vedea ochii tăi, nimica ce să nărechile tale. Privește, ascultă, Măria-Ta, poate mai este vreme încă. Și, ducîndu-se, îl lăsară să guste otrava în voie.

Regele Marc nu putu scutura de pe el răutatea lor. La rîndul său, călcîndu-și pe inimă, îl e nepotul său, o pîndi pe regina. Însă Brangien luă aminte, le dădu de știre și în zadar e a o încerca pe Iseut prin vicleșuguri. El se mînie în curînd de atare josnică luptă, și d că nu va mai putea alunga bănuiala, chemă pe Tristan și zise :

— Tristan, îndepărtează-te de castelul acesta; și după ce îl vei fi părăsit, să nu tere șanțurile,

nici marginile. Acești mișei te învinuiesc de o mare trădare. Nu mă întreba nimica ; nu a a rosti vorbele lor fără a ne pîngări pe amîndoi. Nu căuta cuvinte care să mă împace i de prisos. Totuși nu-i cred pe mișei: dacă i-aș crede, pînă acuma nu te-aș fi aruncat eu i, cu rușine ? Dar cuvîntul lor răufăcător mi-a turburat inima, și numai plecarea ta ar li i-o. Du-te, negreșit te voi chema îndărăt în curînd, du-te, feciorul meu, la fel de drag. Cînd auziră mișei vestea :

— S-a dus, ziseră între ei, a plecat vrăjitorul, alungat ca un tîlhar ! Ce se va ale el acuma ? Negreșit, va trece peste mare în căutarea altor isprăvi spre a-și duce slujba l ui mișelească vreunui rege depărtat.

Nu, Tristan nu avu puterea de a pleca ; și după ce trecu de împrejmuirile castelului și de șanțurile lui, el cunoscă că nu se putea depărta prea mult; se opri în chiar tîrgul castelului, la Tintagel, poposi cu Gorvenal la un tîrgoveț și tînji, chinuit de friguri, mai rănit ca odinioară, în zilele cînd țăpușul Morholtului îi otrăviseră trupul. Odinioară, cînd

ridicată la țărnul mării și când toți fugeau de duhoarea rănilor sale, trei bărbați totuși
Gorvenal, Dinas de Lidan și Marc. Acuma Gorvenal și Dinas de Lidan tot la căpățiul lui s
tăteau, însă regele Marc nu mai venea și Tristan gemea. „Firește, unchiule drag, trupul me
răspîndește acuma duhoarea unei otrăvi cu mult mai respingătoare și dragostea ta nu mai es
în stare a o înfrunta.”

Însă, fără încetare, în pojarul frigurilor dorul îl mina ca pe un cal nărăvaș, către turnu
ne străjuite ce o țineau închisă pe regina ; calul și călărețul se sfărîmau de zidurile de
l și călăreț, ridicîndu-se de jos purcedeau fără oprire, iarăși și iarăși, la același iure
În dosul turnurilor celor bine străjuite, Iseut-Cea-Bălaie, tînjește și ea, încă mai nefer
i printre străinii aceia cari o iscodesc ea trebuie ziua întregă să se prefacă și să rîdă
apte, lungită alătura de regele Marc, ea trebuie, nemișcată, să-și stăpînească frămîntăr
tresăririle fierbințelii. Vroiește să fugă la Tristan. I se pare că se
scoală și că se repede la ușă, însă pe pragul întunecat, mișeii au întins capcana unor co
rile ascuțite și rele apucă în treacăt genunchii ei plăpînzi. Ea se vede căzută și din gen
retezați, izvorăsc două fîntîni roșii.

Curînd iubiții vor muri, dacă nimenea nu-i ajută. Și cine dar îi va ajuta, fără numai Bran
Cu primejdia vieții sale, ca s-a strecurat pînă la casa în care tînjește Tristan. Gorvena
deschide plin de bucurie și, ca să-i mîntuie pe iubiți, ea îl învață pe Tristan un șiretl
Nu, boierilor, nicicînd nu veți fi auzit pomenindu-se de un șiretlic de iubire mai isc
usit.

În spatele castelului din Tintagel se întindea o livadă mare, închisă cu garduri înalte de
ari. Pomi frumoși, fără număr, creșteau acolo, încărcăți de roade și de păsări cîntătoare
ate în locul cel mai depărtat de castel, chiar lîngă parii împrejmuirii, se înălța un pin
drept, al cărui trunchi vînjos purta un rămuriș întins. La piciorul lui, un izvor sprinten
: apa se lățea într-o fîntînă bogată, ghizduită cu marmură ; apoi, cuprinsă între două ma
erga prin livadă și pătrunzînd chiar înlăuntrul castelului, străbatea cămările femeilor. C
are seară, Tristan după povața lui Brangien, cioplea cu meșteșug bucățele de scoarță de co
ele. Sărea peste parii ascuțiți și ajuns la pin, dădea drumul surcelelor în fîntînă. Ușoară
, ele pluteau și alunecau pe firul apei, și, în cămările femeilor, Iseut pîndea ivirea lor
dată, în serile în care Brangien se pricepuse a îndepărta pe regele Marc și pe mișei, Iseu
rnea către iubitul ei.

Sosește, sprintenă și totuși temătoare, pîndind la tot pasul dacă vreunii dintre mișei nu
fi pitind pe după pomi. Însă de cum a zărit-o Tristan, cu brațele deschise larg se avîntă
e ea. Atuncea noaptea îi ocrotește și umbra prielnică a marelui pin.

– Tristan, zicea regina, corăbierii nu se jură ei că acest castel din Tintagel este
ecat, și că, prin vrăjitorie, de două ori pe an, iarna și vara, se pierde făcîndu-se nevaz
l a pierit acuma. Nu este aici, oare, livada cea minunată de care pomenesc cîntecele
de dor din harpă : un zid de văzduh îl împrejmuiește de toate părțile ; pomii sînt în flo
tul

e îmbălsămat ; voinicul huzurește aicea, fără bătrînețe, în brațele iubitei sale, și nici
lume nu poate sfărîma zidul de văzduh ?

Dar iată că de pe meterezele turnurilor din Tintagel, răsună trîmbițele străjerilor care v
sc ivirea zorilor.

–Nu, zice Tristan, zidul de văzduh s-a și sfărîmat, iacă, și nu este aicea livada cea ferm
Însă, într-o zi, iubito, ne vom duce împreună în țara binecuvîntată de unde nimenea nu se
iază. Acolo se înălță un castel de marmura albă, la fiecare din mia lui de ferestre luceșt
o făclie aprinsă ; și la fiecare din ele un cîntăreț, zice, din gură și din harpă, un cînt
; soarele nu strălucește acolo și totuși nimănuia nu-i pare rău după lumina lui ; acolo e
ra fericită a celor cu adevărat Vii.

Ci, pe vîrful turnurilor din Tintagel, zorile luminează lespezile mari de piatră, puse
pe rînd cînd una albastră, cînd una verde.

Iseut și-a căpătat iarăși voioșia ; bănuiala lui Marc se risipește și mișeii pricep, dimpo
tan s-a văzut din nou cu regina. Însă Brangien priveghează atît de bine că în zadar iscode
i. Pînă la urmă, ducele Andret, bătu-l-ar Dumnezeu, le zice tovarășilor săi :

– Boierilor, să ne sfătuim cu piticul cocoșat. El știe cele șapte feluri de învățatu
soiul de fermece. El știe ceti la nașterea pruncilor în cele șapte planete și istorisi de
mai dinainte toate amănuntele vieții lor. El află, prin puterea lui Scaraoțchi și a lui Be
lzebuth, cele tainice. Ne va desvălui, de va vroi, care sînt șiretlicurile lui Iseut-C
ea-Bălaie !

Din ură împotriva frumuseții și a vitejiei, omulețul răutăcios scrise slovele de vrăjitori

ncă farmecele și sorții, căută la mersul Rariței și la al Luceafărului și grăi :

– Bucurați-vă, boieri, că într-această noapte îi veți putea prinde.

Ei îl mînară dinaintea regelui.

– Măria-Ta, Doamne, zise vrăjitorul, trimete poruncă gonacilor tăi să pună leasa oga pe cai; dă de veste că șapte zile și șapte nopți le vei petrece la vînătoare și să mă pui pe mine în furci, dacă în astă noapte chiar nu vei auzi ce fel de vorbe îi zice Tristan reginei.

Regele făcu întocmai, călcîndu-și pe inimă. După căderea nopții, el își părăsi gonacii în l în șea, la spatele calului, și se înapoie la Tintagel. Printr-o intrare știută de el, pă se în livadă și cocoșatul îl duse pînă subt pinul cel mare.

– Măria-Ta, e bine să te urci într-una din crăcile copacului acestuia. Și ia-ți acol arcul cel mare și săgețile : poate îți vor fi de folos. Și rămîi liniștit de tot : nu vei t de așteptat.

– Pleacă, tu, boaita Necuratului.

Și piticul plecă, luînd și calul cu el.

Zisese adevărat ; regele nu așteptă mult. În noaptea aceea luna strălucea, limpede și frumoasă. Ascuns în desișul ramurilor, regele își văzu nepotul sărind peste parii ascuțiți. Tristan se subt copac și aruncă în apă surcelele și rămurelele. Însă, pe cînd se aplecase peste fîsvîrle, desluși resfrînt în apă, chipul regelui. A, de-ar putea el opri surcelele din fuga lor ! Ci nu, ele aleargă prea iuți, prin livadă. Acolo, în cămările femeilor, Iseut pîndea irea lor ; acuma, firește, le vede și se zorește înapoi. Dumnezeu să-i păzească pe iubiți Ea vine. Așezat, nemișcat, Tristan se uită la ea și de sus, din copac, el aude scîrțîitul care se proptește în coarda arcului.

Ea vine sprintenă și cu luare-aminte după obiceiul ei, „Ce să fie oare ? se gîndește ea. Dar nu se avîntă, astă-seară, Tristan în întîmpinarea mea ? Va fi zărit el pe vreun dușman ?” Stă locului, cercetează cu privirea desișurile negre ; deodată la lumina lunii, zărește la dul ei umbra regelui în fîntînă. Ea dovedi atuncea cu adevărat istețimea muierescă, nerid privirea către ramurile copacului : „Doamne, Dumnezeule, zise ea încetișor, dă-mi numai voie să vorbesc eu mai întîi !”

Se apropie încă. Ascultați cum o ia înainte și cum își prevestește iubitul.

– Boier Tristan, ce-ai îndrăznit a face ? Să mă atragi în atare loc la atare ceas ? ori m-ai tot chemat, ziceai, ca să-mi spui ruga ta. Și care rugă ? Ce aștepti acuma de la mine ? Am venit în sfîrșit, căci n-am putut uita că dacă sînt

regină, ție îți datoresc cu aceasta. Iacă-mă, așadar ; ce vrei de la mine ?

– Regină Iseut, să-ți cer îndurare, ca să-l îmbunezi pe regele !

Ea tremură și plînge. Iar Tristan laudă pe Domnul, carele i-a arătat iubitei lui primejdia

– Da, regină Iseut, te-am chemat adesea și mereu în zadar, niciodată de cînd regele nit, nu te-ai îndurat a veni la chemarea mea. Ci fie-ți milă de nefericitul de mine, regele mă urăște, nici nu știu de ce, dar poate știi tu, și cine oare i-ar putea domoli mîndacă nu tu singură, regină bună, blîndă Iseut, în care inima lui se încrede ?

– Într-adevăr, boier Tristan, să nu știi cumva, că el ne bănuiește pe noi doi ? Și dtrădare ! Trebui-va oare, mai mare rușinea ! să afli aceasta de la mine ? Stăpînul meu crede că eu te-aș fi iubind cu iubire păcătoasă. Știe Dumnezeu totuși, iar dacă mint, să-mi pedrupul ! Niciodată nu mi-am dăruit iubirea vreunui bărbat fără numai aceluia carele m-a luat de fecioară în brațele lui. Și vrei tu, Tristan, să-i cer eu regelui iertarea ta ? Dar dacă ar ști el numai atîta : că am venit aicea subt pinul acesta, și mîne chiar mi-ar lepadcenușa în vînt !

Tristan gemu : -

– Unchiule drag, se zice astfel : „Nimenea nu este josnic, dacă nu face josnicie.” Iinimă, oare, a putut lua naștere asemenea bănuială ?

– Boier Tristan, ce vrei adică să zici ? Nu, regele, stăpînul meu, nu și-ar fi închiia el, asemenea josnicie. Însă mișei din țara lui l-au făcut a crede minciuna aceasta, căclesne sunt de amăgit inimile curate. Ei se iubesc, i-au zis, și mișei au prefăcut ceas ta în fără-de-lege. Da, mă iubeai, Tristan, de ce să tăgăduim ? Nu sînt eu femeia unchiulu te-am scăpat eu de două ori de la moarte ? Da, te iubeam din parte-mi, nu ești doar din stirpea regelui și n-am tot auzit eu pe mama mea zicînd că femeia nu-și iubește cu devărat bărbatul dacă nu iubește seminția stăpînului său ? De dragul regelui îmi erai drag, ; acuma încă, dacă te primește din nou la sînul lui, m-aș bucura. Însă, iată că trupul meu arte mă tem, mă duc deci, am stat și așa prea mult.

În desișul ramurilor, regelui i se făcu milă și zîmbi cu blîndețe. Iseut fugi, Tristan o c
- Regină Iseut, în numele Mântuitorului, vină-mi într-ajutor, milostivește-te ! Nemernici
oiau a îndepărta de rege pe toți aceia carii îl iubesc, acum au izbutit și își rîd de el.
voi pleca deci afară din țară, în străini, sărman cum m-am pripășit aicea pe vremuri : îns
induplecă-l pe regele, drept răsplata pentru slujbele mele din trecut, ca să mă pot duc
e fără rușine, departe de aicea, să-mi dea dintr-al lui cit îmi va fi nevoie spre a-mi sti
nge datoriile, și a-mi scoate calul
zălogit și armele.

- Nu, Tristan, n-ar fi trebuit sa-mi ceri asemenea lucru.
Eu sînt singură aicea în țară, singură în castelul acesta în care nimenea nu mă iubește, f
umai la voia regelui.

Dacă îi zic un singur cuvînt în folosul tău, nu vezi tu oare ca mă pun în primejdie de moa
rușinoasă și pe mine . Prietene, Dumnezeu să te păzească ! Regele te urăște cu totul pe ne
Însă, în orice țară fi-va să ajungi, Dumnezeu te va îndrăgi.

Ea pleacă și fuge pînă în cămara ei, unde Brangien o ia, tremurînd toată, în brațe; regina
e întîmplarea.

Brangien strigă :

- Iseut, stăpîna mea, Dumnezeu a făcut pentru tine o minune mare. El este un părinte mil
ostiv și nu vrea răul celor pe cari îi știe nevinovați.

Subt pinul cel mare, Tristan, sprijinit de lespede de marmură se căina:

- Dumnezeu să se milostivească de mine și să șteargă nedreptatea cea mare ce o sufăr de la
tăpînul meu ! După ce Tristan sări îndărăt peste împrejmuirea de pari,
regele zîbind își zise :

„Nepoate drag, binecuvîntat fie ceasul acesta ! Iacă-tă călătoria îndelungată ce te pregăt
face azi de dimineață, a și luat sfîrșit!”

Acolo, într-un luminiș al pădurii, Frocia cetea în stele.

El deslușea în ele că regele îl amenința cu moartea și se facea negru la față de spaimă și
se umfla de ciudă și fugea grabnic în Țara Galilor.

VII

PITICUL FROCIN

We dem selbin getwerge,

Daz er den edelin man vorrit !

Vai de piticul cocoșat Că pe Tristan ni l-a trădat !

(Eilart de Oberg)

REGELE MARC A FĂCUT PACE CU Tristan. I-a dat învoirea de a veni îndărăt la castel, și, tot
a odinioară, Tristan se culcă în iatacul regelui cu apropiatii și cu credincioșii. După vo
ui, intră și iese de-acolo ; regelui nu-i mai pasă. Dar cine își poate ascunde multă vreme
ubirea ? Vai ! dragostea nu se poate tăinui!

Marc îi iertase pe mișei, iar mareșalul Dinas de Lidan, aflînd într-o zi pe piticul cocoșat
rătăcitor și flămînd printr-o pădure depărtată, îl aduse înapoi regelui carele se înduioșaa
a.

Însă bunătatea lui mai rău stîrni ura boierilor; prinzîndu-l din nou pe Tristan și pe regi
ei se legară cu jurămîntul acesta : dacă regele nu-l va alunga pe nepotul sau din țară,

se vor trage în castelele lor bine întărite spre a se război cu el. Deci chemară pe regel
la voroavă :

- Doamne, iubește-ne, urăște-ne, cum îți va fi placul : dar noi voim să-l izgonești pe Tri
El o iubește pe regina și aceasta o vede oricare, însă noi nu vom mai răbda așa ceva.

Regele îi aude, oftează, pleacă fruntea în jos, tace.

- Nu, Doamne, nu vom mai răbda aceasta, căci știm acumă că atare știre, pînă dăunăzi ciuda
i miră și tu te învoiești la nelegiuirea lor. Ce vei face ? Chibzuiește și ține sfat. Cît
noi, dacă nu îndepărtezi pe nepotul tău fără întoarcere, ne vom trage la moșiile noastre,
cînd de la Curtea ta și vom lua cu noi și pe vecinii noștri, neputînd suferi ca ei să rămî
ține ! Aceasta e alegerea ce ți-o lăsăm, alege dar !

- Boierilor, o dată am crezut în cuvintele urîte pe care le spuneți despre Tristan,
i-a părut rău. Însa voi sînteți credincioșii mei jurați, și nu vreau să pierd slujbele alo
fătuiți-mă așadar, aceasta vă cer, vouă carii datori îmi sînteți cu sfatul. Știți bine cît

orice trufie și nesocotire a drepteii măsuri.

—Așadar, Măria-Ta cheamă aicea pe piticul Frocin. Nu te mai încrezi în el, de pe urma întințului cu livada. Totuși, nu cetise în stele că regina avea să vie în seara aceea subțirică ? El și e mulțime de lucruri, cere-i sfatul.

Veni în grabă, cocoșatul blestemat. Ascultați ce trădare l-a învățat el pe regele.

— Doamne, poruncește nepotului tău ca mâine, din zori, să plece în goana calului la rege spre a duce regelui Artur o scrisoare pecetluită. Doamne, Tristan se culcă lângă patul tău. Ieși din iatac la ceasul somnului dintâi și mă jur pe Dumnezeu și pe legea Romei, că, dacă mă iubește cu iubire păcătoasă, va vrea să vie să-mi vorbească înaintea plecării sale ; însă dacă nu aflu eu și fără să vezi și tu aceasta, atuncea ucide-mă. Cât despre ce va mai fi, lasă-mă să mă potrivească eu după voia mea și tu păzește-te numai de a vorbi lui Tristan despre solia a ceea ce mai înainte de vremea de a merge la culcare.

— Da, răspunse Marc, așa să se facă !

Atuncea piticul săvârși o înșelătorie prea urâtă. El intră la un brutar și lua de la el de două ari făină de grâu, floare, pe care o ascunse în poala halatului său. A ! cui i-ar fi dat în minte asemenea mișelie ? La căderea nopții, după ce regele cinase și oamenii săi adormiseră, el se apropie de iatac

la iatacul lui, Tristan veni, ca de obicei să fie de față când se culca regele.

— Nepoate drag, fă-mi voia, mergi călare la regele Artur la Carduel și du-i să cetească soarea aceasta. Închină-i-te din parte-mi și zăbovește doar o singură zi pe lângă el.

— Doamne, voi duce scrisoarea mâine.

— Da, mâine, înaintea zorilor.

Iată-l pe Tristan în mare frământare. De la patul lui la iatacul lui Marc era lățime de o sulită. O dorință fierbinte îl cuprinsese de o vorbă cu regina și el își făgăduie în inima sa, că, spre zori, dacă Marc va fi adormit, se va apropia de ea. Amne, ce gând nebunesc !

Piticul se culca de obicei în iatacul regelui. Când văzu el că adormise toată lumea, se sculă și presără între patul lui Tristan și cel al reginei făina adusă : dacă vreunul din iataci e în patul celuilalt, făina va păstra urma pașilor lui. Și pe când o presăra, Tristan, care e mai veghea, îl văzu :

— Cum adică ? Nu intră în obiceiul piticului acestuia de a-mi vrea binele ; dar va fi răzămăguit : prost ar fi cine ar lăsa urme de pași !

La miezul nopții, regele se sculă, ieși afară, cu piticul cocoșat după el. Era întuneric în iatac : nici făclie, nici opaiț aprins. Tristan se ridică în picioare pe patul lui. Doamne de unde ce i-a venit gândul acela ? El își lipește călcâiele, măsoară din ochi depărtarea, sare și se apropie de patul regelui. Vai ! Cu o zi mai înainte, în pădure, colții unui mistreț mare îl răniseră la picior și, spre nenorocirea lui, rana nu era legată. În sfortșarea săriturii, ea se deschide, sângerează ; dar Tristan nu vede sîngele care picură și înroșește cearceafurile. Și, afară, la lumină, el vede că, prin meșteșugul lui vrăjitoresc, cunoscuse că iubiții erau împreună. El se înfișă în iatac și zise regelui :

— Du-te, și acuma, dacă nu-i prinzi împreună, pune să mă spînzure !

Vin deci către iatacul regelui ; regele, piticul și cei patru mișei. Însă Tristan i-a auzit pe mișei venind ; el se ridică, se avîntă și ajunge în patul lui... Vai ! din păcate, în treacăt, s-a sculat și el curs din rană pe făina presărată.

Iată-l pe regele, pe boierii și pe piticul ducînd o lumină. Tristan și Iseut se prefăceau că dorm ; ei rămăseseră singuri în iatac, cu Perinis, culcat la picioarele lui Tristan și carele se sculă și nu se mișcă. Însă regele vede pe pat cearceafurile bine înroșite și pe jos, făina stropită cu sînge proaspăt.

Atuncea cei patru boieri, cari îl pizmuiu pe Tristan din pricina vitejiei lui, îl țîn strîns pe pat, și amenință și batjocoresc pe regina, o înfruntă și îi făgăduiesc dreapta jăscoperă rana care sîngeră :

— Tristan, zice regele, nici o tăgăduire nu s-ar mai prinde de-acuma încolo, mâine va fi jăscoperă.

El îi strigă :

— Îndură-te, stăpîne ! în numele Mîntuitorului carele a pățimit pentru noi, stăpîne,

— Stăpîne, răzbună-te ! răspund mișei.

— Unchiule drag, nu pentru mine rogu-te fierbinte ; ce-mi pasă de moarte ? De bună seamă că dacă n-ar fi temerea de-a te mînia și mai mult le-aș plăti eu scump mișeilor pentru ce mi

u făcut, ei cari, fără ocrotirea ta, n-ar fi îndrăznit a se atinge de trupul meu cu mîinilor lor ; însă de rușinea și de dragul tău, mă las în voia ta, fă cu mine ce ți-o plăcea. Uite r îndurare pentru regina !

Și Tristan se pleacă și se umilește la picioarele regelui.

— Îndurare pentru regina, dacă s-ar afla un bărbat în casa ta, carele s-ar încumeta minciuna că eu aș fi iubit-o cu păcat, mă va găsi stînd împotriva lui la luptă dreaptă. Stă de ea, în numele lui Dumnezeu.

Însă cei patru boieri l-au legat cu frînghii pe el și pe regina. A ! să fi știut că nu-i vîngăduit a-și dovedi dreptatea prin luptă dreaptă, ar fi trebuit să-l sfîșie de viu mai înainte a răbda să-l lege în chipul acela josnic.

Căci el se încredea în Dumnezeu și știa bine că, la lupta dreaptă, nimenea n-ar îndrăzni a lupta cu el. Și, firește, pe bună dreptate se încredea în Dumnezeu. Cînd se jura el că n-o iubi niciodată cu păcat pe regina, mișeii rîdeau de atîta semeție și îndrăzneală. Ci eu vă întreb euvoastră, carii știți adevărul despre băutura sorbită pe mare și carii pricepeți totul, mîna era ce zicea el ? Nu fapta dovedește fără-de-legea, ci judecata. Oamenii văd fapta, însă Dumnezeu vede inimile și, singur el este adevărat judecător. A lăsat, așadar, ca orice bărbat învînt să se poată apăra prin luptă dreaptă și el însuși luptă de partea nevinovatului. De ce Tristan cerea dreptate și luptă și se feri de a-l înfrunța în vreun chip pe regele Marc. Însă dacă ar fi putut prevedea ce s-a întîmplat mai pe urmă, i-ar fi ucis pe mișei. De ce, Doamne ! nu i-a ucis ?

VIII

SĂRITURA DE LA SCHIT

Qui voit 'son cors et sa facon, Trop par avroit le cuer felon Qui ne avroit d'Iseut t pitie.

Cine-i vede trupul și făptura Prea ar avea haină inima De nu i-ar fi milă de Iseut. (Beroul)

PRIN TÎRG ÎN NOAPTE merge vestea : Tristan și cu regina au fost ... să-i omoare, Tîrgoveți bogăți plîng cu toții. „Vai ! Mult trebuie să plîngem ! Tristan, boier viteaz, ai să mori ar din asemenea josnică vînzare. Și tu, regină bună, regină preacinstită, în care țară se a o regină atît de frumoasă și de dragă? Asta era isprava fermecelor tale, piticule cocoșă ? Să nu vadă vreodată fața lui Dumnezeu acela carele, întîlnindu-te, nu va împlînta țăpușă ! Tristan, scump și frumos prieten, cînd Morholtul, venit spre a ne răpi copiii, puse piciorul pe țărnul nostru, niciunul din boieri nu s-a încumetat a se lupta cu el și cu toții tăceau ca niște muți. Ci tu, Tristan, te-ai luptai pentru noi, toți băr-

bații din Cornouailles, și l-ai ucis pe Morholtul ; și el te-a rănit cu un țăpuș, din care oarta era să ți se tragă ; pentru noi. Astăzi, amintindu-ne acestea, putea-vom lăsa să fi omorît ?”

Jelaniile, țipetele cresc prin tîrg, cu toții urcă la castel. Dar atîta de cumplită este mînia regelui, că nu este boier cît de puternic și de măreț ar fi el, carele să îndrăznească a vorbi doar ca să-l înduplece.

Ziua se apropie, noaptea se duce. Înainte de răsăritul soarelui, Marc călărește afară din pînă la locul unde își ține de obicei judecățile și dreptățile. El poruncește să se sape o umplută de curpeni noduroși și tăioși, cît și de spini albi și negri, smulși cu rădăcini. În ceasul întîi, el pune să se strige prin toată țara o chemare grabnică pentru toți bărbații din Cornouailles. Ei se adună cu zarvă mare : cu toții plîng, afară de cocoșatul din Tintagel. Acela regele le grăi astfel :

— Boierilor, am poruncit ridicarea acestui rug pentru Tristan și pentru regina, căci eu sunt păcătuit.

Ci îi strigară cu toții :

— Judecată, Doamne! Judecată mai întîi, după lege și după dreptate. A-i ucide fără de rușine și fără-de-lege. Stăpîne, răgaz și îndurare pentru ei !

Marc răspunse mînios :

— Nici milă, nici judecată de nici un fel !

Poruncește ațîțarea focului și aducerea mai întîi a lui Tristan de la castel.

Spinii ard, cu toții tac, regele așteaptă.

Ostașii au dat fuga pînă la camera în care iubiții stau sub pază strașnică. Ei îl trag pe de mîinile lui legate cu frînghii. Doamne! josnic lucru să-l lege astfel ! El plînge de umilînță, dar la ce folos lacrimile ? Îl duc cu mare ocară și regina strigă, aproape nebună de îngrijorare :

- Să fiu ucisă eu, prietene, ca să scapi tu, ce bucuroasă aş fi !
Paznicii cu Tristan coboară în afara târgului, către rug. Însă, un călăreţ se repede după e, sare jos din fuga calului : este Dinas, bunul seneşal. La vestea întâmplării venise în grabă mare de la castelul său din Lidan, şi spuma, sudoarea şi sîngele curg şiroaie de pe calul lui.

- Fiule, mă grăbesc la judecata regelui. Dumnezeu îmi va ajuta poate de a duce într-astfel el sfatul ca să vă fiu de ajutor amîndorura ; de pe acuma el îmi îngăduieşte chiar a te uşucîtvă. Prieteni, zice el paznicilor, vreau să-l duceţi nelegat - şi Dinas taie frînghiile e ruşine - dacă ar încerca să fugă n-aveţi spezile voastre ?

Îl sărută pe Tristan pe buze, încalecă din nou şi calul îl duce în goană.

Ci, ascultaţi, cît este Dumnezeu de îndurat. El carele nu vrea moartea păcătosului, se milostivi de lacrimile şi de strigarea poporului său, care se ruga la el, pentru iubiţii chinuiţi. Pe lîngă drumul pe care trecea Tristan, în vîrfurile unei stînci, în bătaia viforului schit se înălţa pe ţărmul mării.

Zidul de căpătîi era pus la marginea unui perete de stînci, înalt, cu povîrnişuri şi grohoti de partea altarului peste prăpastie, se afla un geamlîc, lucrat cu marc meşteşug de un sfînt. Tristan zise celor ce îl mînuiau :

- Boierilor, uitaţi schitul de colo, îngăduiţi-mi să intru în el. Moartea mea este a voi ruga lui Dumnezeu să se milostivească de mine, carele atîta i-am greşit. Boierilor, schitul altă ieşire nu are decît cea de colo, fiecare din voi are spada lui; ştiţi bine că pot trece decît prin uşa aceea şi după ce mă voi fi rugat lui Dumnezeu, oricum tot în mîinile voastre mă voi înapoia.

Unul din paznici zise :

- Putem totuşi să-l îngăduim !

Îl lăsară să intre acolo. El aleargă prin schit, trece de cor, ajunge la geamlîc, apucă ferăstrău, o deschide şi se avîntă... Mai bine căderea aceea decît moartea pe rug, în ochii unei semene adunări !

Ci, aflaţi, boierilor, că Dumnezeu foarte se îndură de el, vîntul se înfundă în straiiele lui, îl ridică şi îl aşeză pe o lespede mare la piciorul peretelui de stînci. Oamenii din Cornouailles şi astăzi mai zic lespezii aceleia „Săritura lui Tristan” şi în faţa schitului ceilalţi aşteptau înainte. Dar în zadar, căci acuma Dumnezeu l-a luat în pază. El fuge. Nici un zgomot, nici un mişcător alunecă subt paşii lui. Cade, se întoarce, vede de departe rugul, flacăra cu zgomot, fumul se înalţă. El fuge.

Cu spada la coapsa, Gorvenal scăpase din castel: regele l-ar fi dat să-l ardă pe rug în locul stăpînului său. Îl ajunge pe Tristan pe cîmp şi Tristan strigă:

- Frate, Dumnezeu s-a milostivit de mine. A, sărmanul de mine, la ce bun ? Dacă nu omoară-mă pe Iseut, nu-mi pasă de nimica. Mai bine mă zdrobeam în cădere ! Am scăpat, Iseut, şi pe tine or să te omoare. Ei o ard pe rug pentru mine, şi pentru ea am să mor şi eu.

Gorvenal îi zise :

- Stăpîne drag, îmbărbătează-te, nu asculta glasul mîniei. Uite la stufişul acesta în şanţ lat, să ne ascundem în el, trec mulţi oameni aicea pe drum, cari ne vor da de veste şi dacă or arde-o pe Iseut, fiule, mă jur pe Dumnezeu, feciorul Măriei, de a nu mai petrece rece nicicînd o noapte subt acoperiş, pînă în ziua cînd o vom fi răzbunat.

- Frate, drag, nu am spada la mine.

- Iat-o, ţi-am adus-o eu.

- Bine, frate, nu mă mai tem de nimica, afară numai de Dumnezeu.

- Fiule, îţi mai aduc subt mantie, lucru mare care te va bucura, ceste zale tari şi fier, ca să-ţi fie de folos.

- Dă-mi-le, frate drag. Pe Dumnezeul nostru în care cred, acuma voi scăpa pe iubita mea.

- Nu, nu te grăbi nicidecum, zise Gorvenal. Dumnezeu, de bunăseamă, îţi păstrează viaţa ai neîndoielnică. Ia gîndeşte-te că este în afară de puterea ta să te apropii de rug, târgul njoară şi ei se tem de regele : cutare ce ar vrea scăparea ta, el cel întîiul te-ar lovi.

Fiule, bine zice-se : Nebunia nu este vitejie. Aşteaptă...

Ci, atuncea cînd Tristan sărise de pe peretele de stîncă, un om sărman din popor îl văzuse scurcîndu-se şi fugind. El alergase la Tintagel şi se strecurase pînă în cămară la Iseut:

- Mărită Doamnă, nu mai plînge. Prietenul tău a scăpat!

- Slavă Domnului, zise ea ! Acuma, lege-mă ori desle-ge-mă, cruţe-mă ori omoare-mă, eu îţi pasă !

Dară mişeei strînseseră cu atîta cruzime frînghiile peste braţele ei că ţişnea sîngele. Ci

se :

- Dacă aş plînge de durerea aceasta, atuncea cînd Dumnezeu mi-a scos iubitul din mîi lor, rău m-aş judeca singură !

Cînd îi sosi regelui vestea că Tristan scăpase prin geamlîc, el se înverzi de mînie şi por amenilor săi de a-i aduce pe Iseut.

O luară ; ea se arată în prag, afară din sală, îşi întinde braţele din care curge sîngele. se ridica din uliţă : „O, Doamne, îndură-te de ea! Regină bună, regină preacinstită, cum a zătorii tăi pămîntul în durere. Blestemaţi fie!”

Regina e tîrîtită pînă la rugul de spini, care arde în flăcări. Atuncea, Dinas, boierul de l n, căzu în genunchi dinaintea regelui:

- Doamne, ascultă-mă, ți-am slujit multă vreme, fără sminteală, cinstit şi fără de f sărman, nici orfan, nici femeie bătrînă, care să-mi dea fie şi un dinar pe dregătoria ta d neşal, pe care am ținut-o toată viaţa. Ca răsplată pentru mine, primeşte-o pe regina în mi

Vrei s-o arzi pe rug fără judecată, este o fără-de-lege, de vreme ce ea tăgăduieşte păcat re o învinuieşti. Gîndeşte-te bine. Dacă îi arzi trupul pe rug, nu va mai fi pace în domni : Tristan a scăpat; el cunoaşte cîmpurile, pădurile, vadurile, păsurile şi este om îndrăzn e, eşti unchiul lui şi de fiinţa ta nu se va atinge el ; dară pe toţi boierii şi pe credin oşii tăi juraţi pre cîţi îi va putea afla, îi va ucide.

Şi cei patru mişei se îngălbenesc auzindu-l; ei îl şi văd pe Tristan ascuns, pîndindu-i.

- Doamne, zice seneşalul, dacă e adevărat că te-am slujit toată viaţa, dă-mi-o mie p răspunde eu de ea ca paznic şi chezaş al ei.

Însă regele îl luă de mîină pe Dinas şi se jură pe numele sfinţilor că va face dreptate pe Atuncea Dinas se ridică de jos :

- Doamne, eu mă înapoiez la Lidan şi mă lepăd de dregătoria ta.

Iseut îi zîmbeşte cu tristeţe. El încalecă şi se depărtează amărît şi întunecat, cu frunte Iseut stă dreaptă dinaintea focului. Gloata împrejur strigă, blestemă pe regele, afuriseş pe vînători. Lacrimile curg pe faţa reginei. E îmbrăcată într-o haină strîmtă de

mătasă cenuşie, prin care şerpuieşte un fir subţire de aur ; în parul care îi cade pînă l re o plasă de aur. Iar cine s-ar putea uita la ea atîta de frumoasă, fără a-i fi milă ar a a o inimă de mişel. Doamne ! cît de strîns îi sînt legate braţele !

Ci, o sută de leproşi, schilozii, cu carnea mîncată pe ei şi alburie, veniţi grabnic cu cîr şi cu toaca beţigaşelor din care dau de veste de apropierea lor, se îmbulzesc în faţa rug ui şi pe subt pleoapele umflăte ochii lor roşii de sînge se bucurau de ce vedeau.

Ivain, cel mai hîd dintre bolnavi, îi strigă regelui cu glas piţigăiat:

- Doamne, vrei să-ţi arunci muierea în foc ; este dreptate dreaptă, dar prea scurtă. el mare o va fi mistuit repede, vîntul puternic îi va fi risipit iute cenuşa. Iară, cînd v a fi scăzut şi murit flacăra, îndată osînda ei se va fi sfîrşit. Vrei să te învăţ eu o ped i grea, ca să trăiască, dar în mare necinste şi dorindu-şi într-una moartea ? Măria Ta, vr Regele răspunse :

- Da, viaţa să-i rămîie, dar cu mare ocară şi mai vitregă decît moartea... Cine mă v drag foarte îmi va fi.

- Doamne, îţi voi spune dară, pe scurt gîndul meu. Uite, vezi, am o sută de tovarăşi e Iseut, şi să fie a noastră de-a valma ! Răul ne aţîţă poftete. Dă-ne-o nouă, leproşilor se va fi pomenit asemenea sfîrşit pentru o femeie de sus. Uită-te la zdrenţele de pe noi

cum se lipesc de rănile ce ni se scurg. Ea, care, lîngă tine se desfăta cu ţesuturi de pr eţ căptuşite cu jder, cu giuvaieruri, prin săli împodobite cu marmură, ea, care se bucura vinaţuri bune, de cinste mare, de veselie, cînd va vedea curtea leproşilor tăi, cînd va f i să pătrundă în bordeiele noastre şi să se culce cu fiecare din noi, atuncea Iseut-Cea-Fr

oasă, Cea Bălaie, îşi va mărturisi păcatul şi îi va părea rău după para de spini de colea. Regele îl aude, se ridică şi multă vreme stă nemişcat. În sfîrşit, el aleargă la regina şi Ea strigă :

- Fie-ţi milă, Doamne, arde-mă mai bine pe rug, arde-mă în foc !

Regele o dă. Ivain o ia şi o sută de leproşi se înghesuiesc în jurul ei. La strigătele lor ate, de lăcomie, toate inimile se topesc de milă ; dar Ivain este bucuros. Iseut se duce. Ivain o mina. Alaiul cel hîd coboară afară din tîrg.

Au luat-o pe drumul unde stă la pîndă Tristan. Gorvenal strigă :

- Fiule, ce vei face ? Iată-ţi iubita !

Tristan îşi împinge calul afară din stufiş :

- Ivain, ai întovărășit-o destul, acum las-o dacă ții la viață !

Însă Ivain își leapădă mantia.

- Haideți, fîrtașilor ! Cu ciomegile ! Cu cîrjele ! Să ne arătăm vrednicia !

Atuncea să-i fi văzut pe leproși lepădîndu-și glugile, prop-tindu-se pe picioarele lor bete, horcăind, răcnind și ro-tindu-și cîrjele: unul amenință, altul mîrîie. Însă lui Tristan a-i lovi ; povestitorii vor să zică precum că Tristan l-ar fi ucis pe Ivain ; e lucru urît, nu, el era prea viteaz ca să omoare asemenea stîrpituri. Însă Gorvenal smulgînd un lâr mai gros de stejar lovi cu el țeasta lui Ivain, sîngele negru țîșni și curse pînă la picioarele lui strîmbe.

Tristan o luă astfel din nou pe regina : de-acuma ea nu mai simți nici un rău. El îi tăie frînghiile de la mîini și părăsind cîmpia, se înfundară în Codrul Morois. Acolo, în adîncul codrului se simte la adăpost bun, ca după ziduri tari de cetate.

La asfințitul soarelui se opriră la piciorul unui munte, spaima ostenise pe regina, ea își răzîmă capul de trupul lui Tristan și adormi.

Dimineața, Gorvenal răpi de la un pădurar arcul acestuia, cu două săgeți, meșteșugit lucrurile și îl dădu lui Tristan, bunului arcaș, carele află o căprioară și o vînă. Gorvenal adușe de uscături, bătu cremenea, scăpără și cu scînteia ațîță un foc mare de fript vînatul ; Tîgii, clădi o colibă și o acoperi cu frunziș ; Iseut o așternu cu un strat gros de ierburi. Atuncea, în fundul codrului sălbatec, începură fugarii a trăi asprul lor trai, drag totuși

IX

CODRUL MOROIS

- Nous avons perdu le monde, et le monde, nous ; que vous en samble, Tristan, amie ?

- Amie, quand je vous ai avec moi, que me fault-il dont ? Se tous li mondes estoit orendroit avec nous, je ne verroie jors vous seules.

- Noi am pierdut lumea și lumea pe noi, nu-i așa Tristan, iubitele ?

- Iubito, cînd te am cu mine, ce să mai îmi trebuiască ? Dacă lumea toată ar fi într-un loc, eu nu te-aș vedea decît pe tine.

(Romanul în proza al lui Tristan.)

ÎN FUNDUL CODRULUI SALBATIC, cu mare greu, ca niște fiare încolțite, rătăceau și arareori au a se înapoia la culcușul din ajun. Nu mănîncă decît carnea fiarelor și duc dorul sării. lor slăbite se gălbejesc, veștmintele de pe ei se zdrențuiesc, sfîșiate de mărăcini. Ei se iubesc, nu suferă.

Într-o zi, pe cînd străbăteau acei codri adinei, încă neatinși de secure, ajunseră din întinț la schimnicia călugărului Ogrin.

Moșneagul sprijinit în toiag pășea mărunt la soare, în jurul schitului, prin crîngul de lemn și de arțar.

- Boier Tristan, strigă el, află ce jurămînt amarnic s-au jurat cei din Cornouailles la a pus de s-a făcut strigare

prin țara toată. Cine te va prinde va primi ca răsplată o sută de mărci de aur și boierii au legat de a te prinde și de-a te aduce lui, mort sau viu. Pocăiește-te, Tristan ! Dumnezeu iartă păcătosului pocăit.

- Să mă pocăiesc, precuvioase Ogrin ? De care păcat ? Cei carii ne judecați, știți că eu e băutură am sorbit noi pe mare ? Da, băutura cea bună care ne îmbată fără seamăn, și mai mult c toată viața pe drumuri și să mă hrănesc cu buruieni și cu rădăcini împreună cu Iseut, de aceea ege peste o țară mare.

- Boier Tristan, Dumnezeu să vă ajute, căci pierdurăți și lumea ceasta și ceea lume. Eu și eu trebuie tras și sfîrtecat în două de doi cai, ars pe rug, și unde îi cade cenușa, și eu și eu mai crește și aratul este în zadar ; copacii și verdeța toată pier de acolo. Tristan, du-te și dăruiește pe regina aceluia carele a luat-o după legea Romei !

- Nu mai este a lui ; a dat-o leproșilor ; de la leproși am cucerit-o. Pe viitor a mea este ; nu mă pot despărți de ea, nici ea de mine.

Ogrin se pusese jos ; la picioarele lui. Iseut plîngea, cu capul pe genunchii omului

ui carele suferă pentru Dumnezeu. Schimnicul îi rostea cuvintele cărții, însă așa, plângînd a capul și nu vroia a-l crede.

- Vai, zice Ogrin, ce mîngîiere mai poți aduce unor morți? Pocăiește-te, Tristan, fiindcă a carele trăiește în păcat și fără de căință ca și mort este.

- Nu sînt viu și nu mă căiesc. Ne vom înapoia în codru, care ne ocrotește și ne apără bita mea !

Iseut se ridică, ei se luară de mîna. Pătrunseră în ierburile înalte și în hățişuri, copac le ramurile ; ei se făcură nevăzuți în desişuri.

Ascultați, boieri, o întîmplare frumoasă. Tristan crescuse un cîine, un copoi, frumos, ușor și iute ; nici un boier, nici regele nu-i avea perechea la vînat cu arcul. Îi zicea Husdent. Trebuise a-l închide în turnul cel mare, împiedecat de o buturugă, cu lanțul de gît din ziua în care încetase de a-și mai vedea stăpînul, el nu mai primea nici un fel de hrană, zgîrîia țărîna cu laba, urla. Mai multora li se făcu milă.

- Husdent, ziceau ei, nici un dobitoc n-a știut a-și iubi stăpînul ca tine ; da, Sol zis cu înțelepciune : „Prietenul meu cel adevărat este cîinele meu”.

Și regele Marc, amintindu-și de zilele trecute se gîndea în inima lui : cîinele acesta dovedește multă judecată plîngînd așa după stăpînul lui, căci mai este cineva în țara toată ? Trei boieri veniră la regele :

- Doamne, pune să-l dezlege pe Husdent ! Vom afla lesne dacă mîhnirea lui este după : dacă nu, îl vei vedea, abia deslegat, cu botul căscat, cu limba în vînt, fugărind lumea -o muște și dobitoacele.

Îl desleagă. El sare pe ușă și aleargă prin încăperea unde pînă mai dăunăzi îl afla pe Tristan, da în sfîrșit de urma stăpînului său. Străbate pas cu pas drumul pe care l-a urmat Tristan. Toți se țin după el. Latră vesel, se cațără pe după peretele de stîncă. Iată-l înlăunsare pe altar, deodată se avîntă prin geamlîc, cade la picioarele stîncii, prinde iar urma a pe pietriș, se oprește o clipă în crîngul înflorit unde șezuse la pîndă Tristan, apoi plînspre codru. Nu-l vede nimenea fără să-i fie milă de el.

- Măria-Ta, ziseră atuncea Vitejii, să lăsăm urmărirea, ne-ar putea duce la loc de unde ea ar fi anevoie.

Îl lăsară și se înturnară. În pădure cîinele latră tare de răsună codrul. De departe, Tristan orvenal l-au auzit.

- Husdent este ! Ei se înfricoșează : fără îndoială regele îi urmărește ; așadar îi i... Se înfundă în desiș. La margine, Tristan stă gata cu arcul întins. Dar cînd îl zărește își cunoaște stăpînul, și sare pînă la el, da din cap și din coadă, se gudură, se rostogolele lui. Nu s-a mai văzut asemenea bucurie. Apoi da fuga la Iseut-Cea-Bălaie, la Gornal și sare bucuros și în jurul calului. Lui Tristan i se făcu milă :

- Vai ! spre nenorocul nostru ne-a găsit el ! Ce să facă un om încolțit cu cîinele a e nu știe să tacă ? Prin cîmpii și prin păduri, peste tot pămîntul său, regele ne încolțeș e va da de gol cu lătratul lui. A, din dragoste și după firea lui cea aleasă a venit el să-și afle moartea ! Trebuie să ne păzim totuși. Ce este de făcut ? Sfătuiți-mă !

Iseut îl mîngîie ușor pe Husdent și zise :

- Stăpîne, cruță-l ! Am auzit zicîndu-se de un pădurar galez că-și învățase cîinele a cerbilor răniți fără să latre. Prietene Tristan, ce bucurie ar fi de am izbuti, silindune, din răspuțeri, să-l învățăm așa pe Husdent !

El stătu o clipă pe gînduri, în timp ce Husdent lingea mîi-nile lui Iseut. Tristan se îndu zise :

- Am să încerc, prea îmi vine greu de a-l ucide.

Curînd Tristan pornește la vînat, urnește din loc un pui de capră, îl rănește cu săgeata. vrea să ia urma iedului și latră de răsună codrul. Tristan îl silește să tacă lovindu-l, H lță capul spre stăpînul său, se miră, nu mai îndrăznește să latre, părăsește urma ; Trista nchii săi, apoi își bate ciubota cu nuiua de castan, cum fac gonacii ca să-și asmuță cîin a acest semn Husdent da să latre iar și Tristan iar îl lovește. Tot învățîndu-l astfel num lună de zile, el l-a și deprins să vîneze pe muștește ; cînd o săgeată rănea vreo căprioară , Husdent fără de-a lătra nici o singură dată se ținea după urină pe zăpadă, pe gheață ori jungea fiara prin pădure, știa să însemne locul grămădind uscături și frunziș ; dacă o aju c deschis, grămădea ierburi peste trupul căzut și se întorcea fără nici un lătrat să-i ara i său locul.

Vara trece, iarna vine. Iubiții trăiră adăpostiți sub o stîncă găunoasă : și pe pămîntul i se zbîrlește de țurțuri așternutul din frunze veștede. Prin puterea dragostei lor, nici

ul, nici celălalt nu simte în ce restriște se aflau.

Însă, când se desprimăvăară, ci ridicară subt copacii bătrîni coliba lor de ramuri verzi. T a de copil meșteșugul de a fluiera ca păsările din pădure ; el făcea după voie ca granguru a pițigoiul, ca privighetoarea și ca tot păsăretul, și cîteodată pe ramurile colibeii, chem de fluieratul lui, păsărele multe cu gușa umflată își ciripeau cîntecele la soare.

Iubiții nu mai rătăceau într-una prin codru, căci niciunul din boieri nu îndrăznea să-i ur iind că Tristan l-ar fi spînzurat de crăcile copacilor. Într-o zi totuși, unul

din cei patru vînzători, Guenelon – bătu-l-ar Dumnezeu – dus de focul vînătoarei se încum propria de codrul Morois. În dimineața aceea, la marginea pădurii, într-o vîlcea, Gorvenal după ce scosese șeaua de pe cal, îl lăsase în voie să pască iarba proaspătă, iar acolo în or, în așternutul de flori, Tristan o ținea strîns la piept pe regina și amîndoi dormeau.

Deodată Gorvenal auzi larma unei haite de copoi : în iureș mare cîinii goneau un cerb, care se adăposti în vîlcea. În depărtare, pe cîmp, se ivi un gonaci ; Gorvenal îl cunosc ; Guenelon, omul pe care stăpînul său îl ura mai mult decît pe toți ceilalți. Singur, fără cu pintenii în burta calului, și biciindu-l peste greabăn, se grăbea de zor. Pitit după copac, Gorvenal îl pîndește : iute la venit, mai încet va fi la întors.

Trece, Gorvenal sare din ascunziș, apucă frîul calului, și, văzînd din nou în mintea lui a ea tot răul făcut de acela, îl doboară, îl taie în bucăți, și pleacă ducîndu-i cu el capul Acolo, în umbrar, pe patul de flori, Tristan și regina dormeau, strîns îmbrățișați. Gorven i tiptil, cu capul mortului în mîină.

Cînd ceilalți gonaci dădură subt copac de trunchiul fără cap, ei o luară la fugă înnebuniț a morții, ca și cum, de atuncea chiar, Tristan i-ar fi gonit. Din ziua aceea nimenea nu mai veni să vîneze acolo în codru.

Spre a bucura la deșteptare inima stăpînului său, Gorvenal spînzură capul de căpriorii col ; frunzișul des îl împresura.

Tristan se deșteptă și văzu, pe jumătate ascuns de frunziș, capul care se uita la el. Îl c cu pe Guenelon ; sări în picioare speriat. Dar Gorvenal îl liniști :

– Fii pe pace, e mort. L-am ucis cu astă spadă. Fiule, era dușmanul tău !...

Și Tristan se bucură ; a murit cel pe care îl ura.

De atuncea încolo, nimenea nu mai îndrăzni a pătrunde în codrul sălbatcc ; spaima stă de s a la intrarea lui, și iubiții domnesc acolo. Tot atuncea făuri Tristan Arcul-Fară-Greș, care lovea întotdeauna ținta, la locul ochit, de va fi fost om ori dobitoc.

Boieri dumneavoastră, era într-o zi de vară, la vremea secerișului, puțin după și păsărel asul cînd

cădea rouă, cîntau ivirea zorilor, Tristan ieși din colibă, își încinse spada, își găti Ar i pomi singur să vîneze prin codru. Mai înainte de inserat, o mare mîhnire îl va podidi. N niciodată n-au fost alți iubiți care să se iubească atîta și de aceea atîta să pătimizească Deci, cînd se înapoie Tristan de la vînat, copleșit de căldură cea mare, el o cuprinse pe gina în brațe.

– Prietene, pe unde ai fost ?

– După un cerb care m-a ostenit foarte. Privește, curge nădușeala de pe mine, aș vre și să adorm.

Subt umbrarul verde, așternut cu otavă. Iseut se întinse mai întîi. Tristan se culcă lîngă use spada goală între ei. Spre norocul lor rămăseseră îmbrăcați. Regina avea în deget inel r cu smaragde frumoase pe care i-l dăduse Marc în ziua nunții; degetele i se subțiaseră în -atîta că abia se mai ținea inelul. Dormeau așa, unul din brațele lui Tristan petrecut pe după gîtul iubitei, celălalt peste trupul ei, strîns îmbrățișați, însă buzele lor nu se îm o adiere de vînt, nici o frunză nu se mișca. Prin acoperișul de frunziș, o rază de soare c ora pe obrazul lui Iseut, care strălucua ca gheața.

Ci, un pădurar luă aminte că în codru era un loc cu iarba bătătorită ; cu o scară mai înai iții dormiseră acolo, dar el nu desluși urma trupurilor, ci ducîndu-se după pașii însemnaț arbă, răzbi pînă la sălașul lor. Îi văzu dormind, îi cunosc și fugi, temîndu-se de cumpli a lui Tristan. Fugi pînă la Tintagel, la două leghe depărtare de acolo, urcă treptele de l a scara sălii, și îl află pe regele în scaun de judecată în mijlocul boierilor săi adunați

– Prietene, ce cauți aicea, cu sufletul la gură, precum te văd ? S-ar zice un gonaci ele a alergat multă vreme după copoi. Vrei, oare, și tu să ne ceri dreptate ? Cine te va fi alungat din pădurea mea ?

Pădurarul îl luă de o parte, și în șoaptă, îi zise :

- Am văzut pe regina și pe Tristan. Dormeau. Mie mi s-a făcut frică.

- În care loc ?

- Într-o colibă din Codrul Morois. Dorm unul în brațele celuilalt. Vino de grabă, dacă vrei să te răzbuni.

- Mergi și mă așteaptă la intrarea în codru, la piciorul Crucii Roșii. Nu vorbi nimă ce ai văzut. Am să-ți dăruiesc aur și argint cât vei vrea să-ți ici.

Pădurarul se duse acolo și se așternu la piciorul Crucii Roșii. Blestemată să fie iscoada să va muri cu ocară precum vă va istorisi povestea noastră îndată.

Regele porunci să se pună șeaua pe calul său, își încinse spada, și fără de vreun însoțitor fără din cetate. Tot călărind, singur așa, el își aduse aminte de noaptea când își prinseseră, ce iubire vădise atunci pentru Tristan Iseut-Cea-Frumoasă cu fața luminată ! Dacă îi va prinde acuma, le va pedepsi păcatul înfricoșat, se va răzbuna pe aceia carii l-au batjocorit...

La Crucea Roșie găsi pe pădurar :

- Treci în față, du-mă repede și de-a dreptul.

Umbra neagră a copacilor bătrâni îi învăluiește. Regele se ține după iscoadă. El se încredinșă, care odinioară lovea cu putere mare. A ! Dacă Tristan se trezește, unul din ei doi, și îl va ie Dumnezeu carele, va rămîne mort pe locul acela. În sfîrșit pădurarul zice în șoaptă :

- Măria-Ta, ne apropiem !

El îi ține scara să descalece și leagă frîul calului de ramurile unui măr pădureț. Se apropie mult, și deodată, într-un luminiș însorit, văzură coliba împodobită cu flori.

Regele descheie mantia lui cu paftale de aur curat, o leapădă, și trupul mîndru se arată.

Trage spada afară din teacă și mai zice o dată în cugetul lui că vrea să moară dacă nu-l prinde. Pădurarul îi calcă pe urme, el îi face semn să se întoarcă din drum.

Pătrunde singur în colibă, cu spada goală și o ridică... A ! Ce durere dacă va lovi cu ea ! Nu luă seama că buzele lor nu se împreunau și că o spadă goală le despărțea trupurile :

„Doamne, își zise, ce văd ? Să-iucid adică ? De atîta vreme, dacă s-ar fi iubit cu păcat, ar iețuiesc aicea în codru, ar mai fi pus oare o spadă goală între ei ? Și nu știe toată lumea că o spadă goală care desparte două trupuri este cheazășie și strajă pentru curăție ? Dacă s-ar iubit cu păcat, ar odihni-s-ar cu atîta nevinovăție ? Nu, nu îi voi ucide, ar fi mare păcat de a-i lovi ; și dacă l-aș trezi pe cel ce doarme și unul din noi doi ar rămîne mort, multă vreme s-ar vorbi de aceasta, și spre ocara noastră. Ci cu voi face așa ca la deșteptarea lor

să știe că i-am găsit adormiți, că nu le-am vrut moartea și că Dumnezeu s-a îndurat de ei. Soarele, străbătînd coliba, dogorea fața albă a lui Iseut ; regele își luă mînușile împodobite de cacom : „Ea, se gîndea el, mi le-a adus altădată din Irlanda !”... Le așeză în frunziș pe deschizătura prin care străbătea soarele ; apoi trase ușor inelul cu piatra de smaragd pe care îl dăruise reginei ; odată trebuise împins tare spre a i-l petrece în deget ; acum una însă degetele erau atît de subțiate că inelul ieși fără greutate : în locul lui, regele luă inelul pe care odinioară i-l dăruise Iseut. Apoi luă spada care despărțea pe iubiți, aceeașă care se ciuntise în țeasta Morholtului ; puse în loc pe a lui, ieși din colibă, sări în zicîndu-i pădurarului :

- Fugi acuma și mîntuiește-ți sufletul, dacă poți!

Ci, Iseut avu o vedenie în somn : era parcă într-un cort frumos, la mijlocul unei păduri împadurite adînci. Doi lei se aruncau asupra ei și se băteau pe ea... Scoase un țipăt și se trezi : se văzu împodobite cu cacom alb îi căzură în sîn. La țipătul ei Tristan se sculă în picioare, văzu că era în jos și cunoscu, după mînerul ei de aur, spada regelui. Iar regina văzu în degetul ei inelul lui Marc. Ea strigă :

- Vai ! nenorocire nouă ! Regele ne-a prins!

- Da, zise Tristan, a luat cu el spada mea ; era singur, i s-a făcut frică, s-a dus să ceară ajutor, va veni îndărăt, ne va arde pe rug dinaintea norodului. Să fugim !...

Și în zile lungi de mers, împreună cu Gorvenal, ei fugiră spre Țara Galilor, pînă la marginea Codrului Morois. Cîte chinuri le va fi cășunat iubirea !

X

SCHIMNICUL OGRIN

Aspre vie meinent et dure :

Tant s'entraiment de bone amur L'uns port l'autre ne sent dolor

Aspră via ă duc și grea :

Atîta se iubesc din dragoste adevărată.

Că unul prin celălalt nu simte durerea

(Beroul)

PESTE TREI ZILE, DUPĂ CE SE învinsese pe urmele unui cerb rănit, la căderea nopții, Tristan pînă să se gîndi :

„Nu, de bună scamă, nu de teamă ne-a cruțat regele. Luase spada mea, adîncit în somn eram eu, mă putea lovi, la ce să mai aducă ajutoare ? Și dacă vroia să mă prindă de viu, de ce nu mi luase spada, să mi-o lase pe a lui ? A, te-am ghicit, tată : nu de teamă, ci din dragoste și de milă, ai vrut să ne ierți. Să ne ierți ? Cine oare ar putea ierta, fără de a ști, atare păcat ? Nu, nu ne-a iertat, dar a înțeles că la rug, la săritura de la schit, la pînda împotriva leproșilor, Dumnezeu ne-a luat în paza sa. El și-a adus aminte atuncea de copilul carele, odinioară, cînta din harpă la picioarele lui, și

de moșia mea din Loonoiis părăsita pentru el : și de sîngele vărsat pentru mărirea lui. Și aminte că nu mărturisisem nici o vină, ci că în zadar cerusem, după lege, judecată și luptă și firea lui aleasă l-a aplecat a înțelege ceea ce în jurul său oamenii lui nu înțeleg :

„Să știți ori ar putea vreodată ști adevărul despre dragostea noastră, însă are îndoieli și este, simte, că n-am rostit nici o minciună, doresc să-mi dovedesc dreapta la judecată. A, unchiule drag, să înving în luptă dreaptă cu ajutorul lui Dumnezeu, și, pentru mărirea ta, să rac iar zalele și să pun coiful !... Ce mi-a dat prin minte ? El să ia îndărăt pe Iseut și să i-o dau ? De ce mai bine nu m-a sugrumat prin somn ? Altă dată, încolțit de el, îl puteam urî și uita : el lepădase pe Iseut leproșilor ; nu mai era a lui, a mea era. Iată însă că durare a trezit dragostea mea și a cucerit-o iarăși pe regina. Regina ? ea era regină lîngă el, și în codrul acesta viețuiește ca o roabă. Ce-am făcut eu din tinerețele ei ? În loc de a-l cu mătase pe pereți îi dau o pădure sălbatecă, o colibă în loc de covoarele frumoase, din na mea urmează calea aceasta rea. Domnului Dumnezeu, regelui luminii, îi cer iertare și fierbinte rogu-l a-mi da puterea de-a înapoia pe regina Iseut regelui Marc. Nu este ea femeia lui, luată după legea Romei, dinaintea tuturor mai marilor țării ?”

Tristan se sprijină în arcul lui și se căinează îndelung în noapte.

În desișul străjuit de spini, care le slujea de adapost, Iseut-Cea-Bălaie aștepta întoarcerea a lui Tristan. La lumina lunii zări inelul strecurat de Marc, lucindu-i în deget. Ea

se gîndi: „Cel carele, prin aleasă curtenie mi-a dat inelul acesta de aur, nu este bărbatul atul miniat carele m-a lepădat leproșilor, nu, el este stăpînul îndurat carele, din ziua cînd am pus piciorul în țara lui, m-a primit și m-a ocrotit. Cît îl mai îndrăgea, pe Tristan! Însă eu, și ce-am făcut? Tristan n-ar trebui el să trăiască la Curtea regelui, cu o sută de domnișori în juru-i, cari ar ține de casa lui, și l-ar sluji, spre a fi făcuți apoi viteji și jefiți și de prilejuri de faimă ? Ci, din pricina, mea, uită el de vitejie, alungat de la Curte, încolțit în codru, ducînd viață de fiară sălbatecă...” Auzi atuncea prin frunzele

în uscături apropiindu-se pasul lui Tristan. Ieși în întîmpinarea lui ca de obi-

cei ca să-l ușureze de arme. Îi luă din mîini Arcul-Fără-Greș cu săgețile lui și îi desprins sold.

— Iubito, zise el, dacă aș putea cădea la învoială cu regele Marc ! Dacă ar încuviința în luptă dreaptă că niciodată, nici cu fapta nici cu vorba, nu te voi fi iubit cu pacat și, orice viteaz din țară, de la Lidan pînă la Durham, carele s-ar încumeta a zice altfel ar trebui să se măsoare cu mine la luptă dreaptă. Apoi dacă regele m-ar îngădui la Curte și la el, cum l-aș sluji cu mare cinste ca pe stăpînul și pe părintele meu ; și dacă ar vrea să mă îndepărteze și să te păstreze, aș trece în Frisia ori în Bretania, cu Gorvenal ca oțitor. Însă peste tot locul în care m-aș duce, eu al tău aș rămîne. Iseut, nu m-ar bate gîm semenea despărțire, dacă n-ar fi lipsa cumplită pe care o înduri de-atîta vreme, tu așa de moasă, în pămîntul acesta pustiu.

— Tristan, adu-ți aminte de schimnicul Ogrin în zăvoiu-lui ! Să ne înapoiem la el, să tem cerși îndurare de la regele ceresc, Tristan, prietene !

Îl deșteptară pe Gorvenal, Iseut se urcă pe cal, pe care Tristan îl luă de frîu, și noaptea gă, străbătînd cea din urmă dată hugeagurile dragi lor, merșeră fără a rosti un cuvînt.

Dimineața se odihniră, apoi merșeră iarăși, pînă ieșiră la schimnicie. Pe pragul schitului cetea într-un ceaslov, îi văzu și, de departe îi chemă cu duioșie :

— Prieteni! Cum vă mîină iubirea din suferință în suferință ! Cît va mai ține oare neaștepăteți! Pocăiți-vă într-un sfîrșit!

Tristan îi zise :

— Ascultă, cuvioase Ogrin. Ajută-ne să supunem o învoială regelui. Eu i-aș da îndărăt

i, aş pleca departe, în Bretania ori în Frisia ; într-o zi, dacă regele m-ar răbda iarăşi m-aş înapoia şi i-aş sluji după datorinţa mea.

Plecată la genunchii schimnicului, Iseut zise la rîndul ei, cu durere :

- Nu vom mai vieţui astfel. Nu zic că mă pocăiesc de a fi iubit şi de a-l iubi pe Tristan acum şi pururea ; însă trupurile noastre fi-vor despărţise de astăzi înainte. Schimnicul plîns şi se închină lui Dumnezeu : „Doamne, împărate atotputernic ! Mulţumesc -mi fi dat să trăiesc

îndestulă vreme spre a veni în ajutorul acestora doi !...” El îi sfătui cu înţelepciune, erneală şi hîrtie şi scrisese scrisoarea prin care Tristan îi spunea regelui învoiala. După ce scrisese toate cuvintele pe care i le rosti Tristan, acesta o pecetui cu inelul său. t

- Cine va duce scrisoarea ? întrebă schimnicul.

- O voi duce eu însumi.

- Nu, boier Tristan, nu vei încerca pasul acesta îndrăzneţ ; eu mă voi duce în locul prea bine toate cotloanele castelului.

- Lasă, cuvioase Ogrin, regina va rămîne în schimnicia ta ; la căderea nopţii, mă voi scutierul meu, carele îmi va păzi calul.

Cînd întuncrea se lăsă peste codru, Tristan porni la drum cu Gorvenal. La porţile Tintagelului, îl părăsi. Pe ziduri, străjile sunau din trîmbiţe. El se lăsă în şanţul cel mare şi primejdia trupului său. Sări, ca altădată, peste împrejmuirea de pari ascuţiţi ai liveziilor, se uita iarăşi la lespede de marmură, la fîntînă şi la pinul cel mare, şi se apropie de astra după care dormea regele. Îl strigă încet. Marc se trezi :

- Cine eşti tu, carele mă chemi la ceasul acesta din noapte ?

- Doamne, eu sînt Tristan, îţi aduc o scrisoare, o las aici pe gratiile ferestrei. Spune-mi răspunsul tău de un braţ al Crucii Roşii.

- Pentru numele lui Dumnezeu, nepoate drag, aşteap-tă-mă!

El se avîntă pe prag, şi de trei ori strigă în noapte :

- Tristan, Tristan ! Tristan, fiul meu !

Însă Tristan fugise. El ajunsese la locul unde îl aştepta scutierul lui, şi dintr-o săritură fu în şea :

- Nebunule ! îi zise Gorvenal, zoreşte-te, să fugim pe drumul de colea !

Ajunseră, în sfîrşit, la schit unde îl aflară pe schimnicul rugîndu-se şi pe Iseut plîngînd.

XI

VADUL ÎNTÎMPLĂRILOR

Oyez, vous tous qui passez par la voie Venez ca, chaseun de vous voie Sil est do
uleur fors que la moie.

C'est Tristan que la mort mestroie.

(Le Lai Mortel)

Auzi i voi to i cî i treceţi pe cale,

Veni i încoace, vede i fiecare

De este durere cum este a mea.

E Tristan în stăpînirea morţii.

(Cîntecul despre moartea lui Tristan)

MARC PORUNCI SĂ-L DEŞTEPTE PE duhovnicul lui şi îi dădu scrisoarea. Preotul rupse ceara pe ceţii şi se închină întîi regelui în numele lui Tristan, apoi după ce desluşi cu îndemînar scrisese, îi spuse ce îi dădea de ştire Tristan. Marc îl ascultă fără de a rosti un cuvînt, se închină în inima lui, căci iubea încă pe regina.

Adună anume pe boierii lui cei mai cu vază şi după ce fură cu toţii întruniţi, se făcu lină şi le grăi :

- Boierilor, am primit scrisoarea de fată. Sînt rege peste voi şi sînte i credincioşi aţi. Ascultaţi ce veste am primit, pe urmă sfătuiţi-mă, după cum vă cer, căci îmi sînteţi încredinţaţi.

Duhovnicul se ridică, desfăşură scrisoarea cu amîndouă mîinile şi, în picioare, în faţa r

Boierilor, zise el. Tristan se închină mai întâi cu sănătate și cu dragoste regelui și boierilor sale. Doamne, adăugă el, când am ucis balaurul și am cucerit pe fiica regelui Irlandei, mie mi-a fost dată, eram stăpîn să o păstrez, dar nu am vrut : am adus-o în țara ta și ți-o dau. Însă de abia o luaseși de soție și niște mișei te-au făcut a crede scorniturile lor. În unchiule drag, stăpîne al meu, ai vrut a pune să ne ardă pe rug fără judecată. Însă Dumnezeu durat ; ne rugasem lui și a mîntuit-o pe regina, și pe dreptate a fost ; de asemenea eu am sărit de pe stînca înaltă și am scăpat cu voia lui Dumnezeu. Ce voi fi făcut de atunci rednic de ocară ? Regina era dată leproșilor, i-am venit într-ajutor, am luat-o cu mine : puteam eu să nu sar pentru aceea care era aproape de a muri nevinovată din pricina mea ? Am fugit cu ea în codru, puteam eu, ca să ți-o aduc îndărăt să ies din codru la cîmpul tău ? Nu porunciseși să fim prinși, vii sau morți ? Însă, astăzi ca și atunci, eu stau gata să mor, de a da cheazășia mea, și de a dovedi prin luptă dreptă împotriva oricui ar fi, că regina n-are nici o vină. Nici odată n-a avut față de mine, vreo dragoste înjosoare pentru tine. Orînduiește lupta : rimesc orice potrivnic și dacă nu-mi pot dovedi dreptatea; pune să mă ardă pe rug, dinaintea oamenilor tăi. Însă, de cîștig eu cumva, și îți va plăcea să o iei îndărăt pe Iseut cea din unchiul din boierii tăi nu te va sluji mai bine decît mine ; dacă, dimpotrivă, nu-ți pasă de slujba mea, voi trece peste mare și mă voi duce să intru în slujba regelui din Gavoia ori din Frisia, și niciodată nu vei mai auzi de mine Măria-Ta. Doamne, ține sfat, și dacă nu poți să te învoiești nici într-un chip, voi duce îndărăt pe Iseut în Irlanda, de unde am luat-o, și ea va fi regină în țară la ea.

După ce boierii din Cornouailles auziră că Tristan îi chema să se lupte cu el, ziseră cu treg la regele :

- Doamne, ia-o îndărăt pe regina, niște inși nesăbuiți au defăimat-o pe lîngă tine. Dacă el să plece, după cum bine zice, a se război în Gavoia sau pe lîngă regele Frisiei. Dă-i dreptate și ste să-ți aducă îndărăt pe regina în anume zi, curînd.
Regele de trei ori îi întreba :

- Nu se scoală nimenea spre a-l învinui pe Tristan ?
Cu toții tăceau. Atuncia zise el către duhovnicul : „Scrie-mi așa dar o scrisoare cît de repede, ai auzit ce să zici acolo, grăbește-te de a o scrie : Iseut a suferit și așa prea mult la tinerețele ei ! Și scrisoarea să fie spînzurată de un brîu la Crucea Roșii, mai înainte de lăsarea scrii. Zorește-te !”
El adăugă :

- Vei mai scrie de asemenea că le trimet amîndorura închinare și dragoste.
Către miezul nopții, Tristan străbătu Lunca Alba, află scrisoarea și o duse pecetluită schișorului Ogrin. Schișorul îi ceti cuprinsul : Marc se învoia, după sfatul tuturor boierilor lor de a o primi îndărăt pe Iseut, însă nu de a-l păstra pe Tristan în slujba sa ; cît de desigur, Tristan, avea a trece dincolo de mare, după ce, peste trei zile, la Vadul Întîmplărilor, va fi dat îndărăt pe regina în mîinile lui Marc.

- Doamne, zise Tristan, ce durere de a te pierde, iubito. Trebuie totuși, fiindcă suferința îndurată din pricina mea, acuma ți-o pot cruța. Când va fi venit clipa de a ne despărți, voi face un dar, cheazășie a dragostei mele. Din țara, neștiută încă, în care mă duc, îți voi aduce un sol, acela îmi va spune dorința ta, iubito, și la cea dintîi a ta chemare, din țara aceea depărtată, voi veni grabnic.

Iseut suspină și zise :

- Tristan, lasă-mi-l pe Husdent, cîinele tău. Niciodată un copoi de preț nu va fi fost ținut în mai mare cinste. Văzîndu-l, îmi voi aduce aminte de tine și ești și voi fi mai puțin tristă. Prietene, am un inel de matostat verde, ia-l de dragul meu, poartă-l în deget: dacă vreodată un sol se va zice venit din partea ta, eu nu îl voi crede, orice va face și orice va zice, pînă nu îmi va fi arătat inelul acela. Însă, de cum va fi văzut nici o putere, nici o opreliște regească, nu mă vor împiedeca de a face tot ceea ce îmi vei fi cerut atunci, de fi-va treabă înțeleaptă ori de fi-va nebunie curată.

- Iubito, ți-l dau pe Husdent.

- Iubitule, ia acest inel în schimb.

Și amîndoi se sărutară pe buze.

Ci, lăsîndu-i pe iubiți la schit, Ogrin se călătorise cu toiagul lui pînă la Tîrgul Muntele, unde e-acolo cumpără cacom și sobol,

și nurchă, țesături de mătase, de purpură și de stacoji, o haină mai albă decît floarea cîmpului, cal buiestraș cu frîul și cu șeaua de aur. Lumea rîdea văzîndu-l cum risipea pentru asemenea cumpărături ciudate și scumpe, bănuții lui strînși de multă vreme ; însă moșneagul încarcă

de preț și se întoarse la Iseut.

- Mărită Doamnă, veșmintele tale cad în zdrențe, primește darurile acestea, spre a fi să în ziua în care te vei duce la Vadul Întîmplărilor ; mă tem numai să nu-ți fie pe plac mă pricep la alesul unor asemenea podoabe.

În timpul acesta, regele făcea strigare pretutindenea prin Gornouailles, că peste trei zile, la Vadul întîmplărilor se va învoi cu regina. Doamne și Viteji se duseră mulțime la ceastă adunare ; cu toții doreau a vedea pe regina Iseut, la toți le era dragă, afară de a cei mișei cari scăpaseră încă cu viața.

Dară din aceia trei, unul va muri de spadă, celalalt străpuns de săgeată și cel de-al trei a înecat; iar cît despre pădurar, Perinis-Cel-Credincios, cel Bălai, îl va omorî cu cioma i , în codru. Așa Dumnezeu carele urăște toată răutatea și fărăde-măsura îi va răzbuna pe lor.

În ziua hotărîită pentru adunare, la Vadul Întîmplărilor, pajiștea strălucea de departe, întă cu corturile boierești cele scumpe. În codru, Tristan călărea cu Iseut, și, de teama vrinei capcane dușmănești, el își trăsese platoșa pe subt zdrențele lui. Deodată amîndoi se îninea codrului și văzură în depărtare, printre boieri, pe regele Marc.

- Iubito, zise Tristan, iată-l pe regele, stăpînul tau, pe Vitejii și pe lefegii săi, vin către noi ; într-o clipă nu ne vom mai putea vorbi. Pe Dumnezeul cel puternic și preaslăvit, rogu-te fierbinte : cîndva dacă îți voi trimete vreo solie, să faci precum îți voi cere.

- Tristan, iubitul, de cum voi vedea iarași inelul de malostat verde, nici turn, nici cetate întărită nu mă vor împiedeca de a face voia iubitului meu.

- Iseut, Dumnezeu să-ți ție seama !

Caii lor mergeau alături ; el o trase către sine și o strînse în brațe.

- Iubitule, zise Iseut, auzi ruga mea din urmă ; ai să ieși din țară, mai așteaptă î zile ; ascunde-te, pînă vei

afla cum se poartă regele față de mine, cu mînie ori cu bunătate !... Eu sînt singură ; c apere de mișei ? Mă tem ! Pădurarul Orri te va găzdui în taină ; strecoară-te noaptea pînă a părăginită și voi trimete acolo pe Perinis ca să-ți spună dacă cineva îmi face vreun rău.

- Iubito, nimenea nu va îndrăzni. Voi rămîne la Orri, cel ce te va prigoni păzească-ca de Cel Rău !

Amîndouă pîlcurile se apropiaseră și se închinau unul altuia. La o bătaie de arc înaintea , regele călărea vîrtos ; cu el era Dinas de Lidan.

După ce boierii îl ajunseră, Tristan, ținînd de frîu calul reginei, se închină regelui și

- Doamne, îți dau îndărăt pe Iseut-Cea-Bălae. În fața bărbaților țării tale, ceru-ți unul dreptății tale. N-am fost niciodată judecat. Fă să-mi pot arăta dreptatea prin luptă ptă, învins, arde-mă în pucioasă, învingător, oprește-mă pe lîngă tine ; ori, dacă nu te î oi lua calea unei țări îndepărtate.

Nimenea nu-l înfruntă la luptă pe Tristan. Atuncea Marc lua la rîndul său calul lui Iseut de frîu, și încredințîndu-l lui Dinas, se trase la o parte spre a ține sfat.

Bucuros, Dinas o preacinsti în tot chipul pe regina cu multă curtenie. Îi scoase de pe umere mantia scumpă de stacoj, și trupul ei se arată mîndru de subt haina de mătase. Și r a zîmbi la gîndul batrînului schimnic, carele nu-și cruțase bănuții. Are strai scump, mîin icioarele gingașe, ochii albaștri, întunecați ca toporașii, iar părul bălai ca lumina soar

Cînd o văzură mișei frumoasă și preacinstită ca și mai înainte vreme, înciudați își împin . Atuncea chiar un boier, Andre de Nicole, se silea a-l încredința :

- Doamne, zicea el, oprește-l pe Tristan pe lîngă tine, vei fi, mulțumită lui, un re emut.

Și puțin cîte puțin, el înmuia inima lui Marc. Însă mișei veniră împotrivă și ziseră :

- Doamne, ascultă de sfatul nostru cinstit. Prea s-au vorbit multe despre regina, pe nedrept, așa să fie ; însă dacă Tristan și cu ea se întorc împreună la Curtea ta se va vo nou. Lasă-l mai bine pe Tristan să se îndepărteze cîtăva vreme ; într-o zi, fără îndoială, dărăt.

Marc așa făcu ; trimese poruncă lui Tristan, prin boierii săi, de a se îndepărta fără zăb Tristan veni către regină și își luă rămas bun. Ei căutară unul la altul. Regina se rușin dunată și se înroși.

Însă regelui i se făcu milă și grăind către nepotul său întîia oară :

- Unde te vei duce, îmbrăcat în zdrențe ? Ia din vistieria mea cît vei vroi, aur, ar rcă și jder.

- Măria-ta, zise Tristan, nu voi lua din vistieria ta nici un ban, nici o lețcaie. Așa

precum voi putea, mă voi duce să-l slujesc bucuros pe bogatul rege al Frisiei. El își întoarse calul și coborî spre mare. Iseut îl urmări cu privirea, și cîtă vreme îl m depărtare nu-și întoarse capul.

La vestea învoielii, mari și mici, femei și copii, ieșiră mulțime afară din tîrg întru înt i Iseut; și tot căinîndu-se foarte pentru deșțărarea lui Tristan, ei o sărbătoreau pe regi or, aflată din nou. În larma clopotelor, ulițele împodobite cu covoare și așternute cu flo , regele, boierii mari și mici, veniră în alai cu ea ; porțile Curții regești se deschiser rgi la tot norodul ; bogați și săraci se putură așeza și ospăta, și spre a slăvi ziua aceea după ce slobozi o sută de șerbi, înmînă spada și platoșa la douăzeci de domnișori pe care chiar îi făcu Viteji.

Între acestea, la căderea nopții, Tristan, după cum îi făgăduise reginei, se furișă la păd i, carele îl găzdui în taină la crama părăginită. Mișei să ia seama !

XII

ORDALIA

Dieus i a fait vertuz.

Dumnezeu a făcut o minune mare.

(Beroul)

CURÎND DUPĂ ACEEA, DENOALEN, Andret și Gondoine se crezură la adăpost de primejdie ; negre t, Tristan își va fi ducînd traiul dincolo de mare, într-o țară prea depărtată spre a le m ea face vreun rău. Așa dar într-o zi de vînătoare, pe cînd regele trăgînd cu urechea la lă nilor din haita lui, își ținea calul în loc la mijlocul unei rariște, tustrei călăriră spr

– Doamne, ascultă cuvîntul nostru. Osîndiseși pe regina fără judecată, era nedreptat erți tot fără judecată : nu este iarăși nedreptate ? Niciodată nu s-a desvinovățit și boie vă nesocotesc pe amîndoi. Sfătuiește-o mai bine să ceară ea singură judecata lui Dumnezeu -i pasă, nevinovată fiind, să jure pe moaștele sfinților ca nu a păcătuit niciodată ? Nevi um este, să apuce cu mîna fierul înro-

șit în para focului ? Astfel cere datina, și prin această încercare ușoară vor fi deci ri bănuielile din vechi.

Marc răspunse mînios :

– Dumnezeu să vă nimicească, boierilor din Cornouailles, pe voi cari fără oprire îmi ! Din pricina voastră mi-am izgonit nepotul : ce mai vroți anume ? Să izgonesc și pe r egina în Irlanda ? Care sînt prepusurile voastre cele noi ? Cît despre cele vechi nu s -a arătat Tristan gata să se apere ? Pentru a o desvinovăți pe regina v-a chemat la luptă dreaptă și cu toții îl auzeți : de ce nu v-ați luat atuncea scuturile și sulile ? Boier ce îmi cereți este împotriva dreptății ; temeți-vă deci ca pe acela pe carele l-am izgonit aici sa nu-l chem îndărăt!

Atuncea mișei tremurară ; ei îl și crezură pe Tristan înapoiat, sîngerîndu-le trupurile d - Doamne, noi te sfătuim cu credință, pentru cinstea ta, cum se cade din partea unor dincioși jurați ; însă de acuma înainte vom tăcea. Uită-ți mînia, dă-ne iar pacea.

Însă Marc se înalță în scări :

– Afară de pe pămîntul meu, mișeilor ! Pacea nu o veți avea. Din pricina voastră l-a pe Tristan ; la rîndul vostru, afară de pe pămîntul meu !

– Fie, Măria-Ta ! Castelele noastre sînt tari, bine împresurate cu pari, pe stînci a de urcat!

Și fără a i se închina, ei își înturnară caii.

Nemaiășteptînd nici pe copoi, nici pe gonaci, Marc își zori calul către Tintagel, urcă tre ele scării de la sală și regina auzi pasul lui grăbit răsunînd pe lespezi.

Ea se sculă să-l întîmpine, îi luă spada, după obiceiul ei, și i se închină pînă la pămînt ni și cînd o ridică, Iseut înălțînd ochii, văzu trăsăturile feței sale alese răvășite de m se arătase altădată, ca scos din minți, dinaintea rugului.

„A, se gîndi ea, iubitul meu este descoperit, regele l-a prins”.

Inima i se răci în piept, și fără o vorbă, ea se prăbuși la picioarele regelui. El o luă î ută cu blîndețe ; încetul cu încetul, ea își venea în fire.

– Prietenă, prietenă, care ți-e supărarea ?

– Doamne, mi-e teamă : te-am văzut atîta de mîniat.

– Da, mă înapoiam supărat de la vînătoare.

– A, Doamne, dacă gonacii tăi te-au necăjit, cade-se oare a pune atîta la inimă supărării oare ?

Marc zîmbi la zisele acestea :

- Nu, prietenă, gonacii mei nu m-au necăjit, ci trei mișei, cari de multă vreme ne urăsc, i. Andret, Denoalen și Gondoine. I-am izgonit de pe pămîntul meu.

- Doamne, care să fie răul ce ți-l vor fi zis de mine ?

- Ce-ți pasă ? l-am izgonit !

- Doamne, fiecare are dreptul de a-și vădi gîndul. Dară am și cu dreptul de a ști ce aruncă. Și de la cine să aflu, decît de la tine ? Singură în țară străină, eu n-am pe nimeni e tine, Doamne, spre a mă ocroti.

- Fie. Socoteau ei deci că s-ar cuveni să te desvinovățești prin jurămînt și prin încredințare. „Regina, ziceau, n-ar trebui ca să ceară singură atare judecată ? Asemenea încercări sînt pentru cine se știe nevinovat. N-ar avea de ce să-i pese... Dumnezeu este judecător adevărat ; el nu ar risipi pe veci învinuirile cele vechi”. Dară să lăsăm acestea. l-am izgonit, zicu-ți. Iseut se cutremură, ea căută la regele :

- Doamne, trimete să-i cheme îndărăt la Curtea ta. Mă voi desvinovăți prin jurămînt.

- Cînd ?

- Peste zece zile.

- Sorocul este tare apropiat.

- Este chiar prea depărtat, însă eu cer ca pînă atuncea să dai de veste regelui Artur să vie cu Dumnealui Gauvain, cu Girflet, cu Ke seneșalul și cu o sută de viteji de ai săi pînă la marginea ării tale, la Lunca Albă, pe malul râului care desparte domniile voastre. Acolo, de față cu ei, vreau să-mi fac jurămîntul și nu față numai de boierii tăi : căci, dacă e voi fi jurat, boierii tăi îți vor cere să mă supui unei alte încercări, și niciodată chiostre nu vor lua sfîrșit. Însă nu se vor mai încumeta la așa ceva dacă Artur și cu Vitejii vor sta chezășie judecătii.

În vreme ce crainicii regești, solii lui Marc pe lîngă regele Artur, se grăbeau spre Carduel, Iseut trimese în taină la Tristan pe slujitorul ei Perinis-Cel-Bălan, Cel Credincios.

Perinis merse tot pe subt pădure, ocolind cărările bătute, pînă dădu de coliba lui Orri pînă la Lunca Albă, unde Tristan adăsta de atîtea zile. Perinis povesti cele întîmplate, noua mișelie, sorocul judecătii, ceasul și locul hotărît :

- Srăpîne, Doamna mea îmi dă de veste că la ziua anumită, îmbrăcat în strai de pelerin, făcut astfel ca nimenea să nu te poată cunoaște și fără arme, să fii la Lunca Albă : ea va veni spre a ajunge la locul judecătii, să treacă rîul cu luntrea, pe malul celălalt, unde vor sta Vitejii regelui Artur - acolo s-o aștepți. Fără îndoială, atuncea îi vei putea fi de ajutor. Doamna mea se teme de ziua judecătii ; totuși ea se încrede în Dumnezeu, carele a mai scos-o altădată din mîinile leproșilor.

- Du-te îndărăt la regină, Perinis, prietene drag, și spune-i că îi voi face voia.

Ci, boierilor, pe cînd se înapoia Perinis la Tintagel, se întîmplă că găsi într-un tufiș cu rădăcinile pădurarului carele, nu de mult, dînd peste iubiții adormiți, îi pîrîse regelui. Într-o zi, boierii, laudînd se lăudase cu tradarea lui. Omul după ce își săpase în țarină o groapă adîncă, o acoperi cu crengi, ca să prindă în capcană lupi și mistreți. El văzu pe slujitorul reginei aruncîndu-se asupra lui și vroi să fugă. Însă Perinis îl încolți la marginea capcanei :

- Iscoadă, care ai vîndut-o pe regina, de ce dai să fugi ? Rămîi aicea, lîngă groapa în care ai dat singur ți-ai dat osteneala să o sapi !

Bîta se învîrti pe sus, şuierînd. Bîta și țeasta se frînseră în același timp, iar Perinis-credincios, împinse cu piciorul leșul în groapa acoperită cu crengi.

În ziua sorocita pentru judecată, regele Marc și cu boierii din Comouailles, ducîndu-se pe călare pînă la Lunca Albă ajunseră în alai rînduit la rîu, și, strînși de-a lungul celuilalt mal, jii regelui Artur, le închinară steagurile lor strălucitoare.

În față, așezat la malul rîului, un pelerin zdren uros, învăluit în mantia din care atîrnau două pomezi, semn al călătoriei sfințite, întindea strachina de lemn și cerea de pomană cu glas ascuțit și jalnic.

Prin puterea vîslelor, luntrele din Cornouailles se apropiau. Cînd fură lîngă mal, Iseut își arăta rebă pe Vitejii cari o înconjurau :

- Boieri, cum am să pot ajunge la mal, fără să-mi mînjesc poalele în tina de coala ?

să mă treacă cineva.

Unul din Viteji îl strigă pe pelerin :

- Prietene, suflecă-ți mantia, intra în apa și du-o pe regina, dacă nu te temi, slăbit de vîrstă și de călătorie, să cazii cu ea la jumătatea drumului.

Omul luă pe regina în brațe. Ea îi zise în șoapta : „Iubitule !”

Apoi tot în șoaptă : „Dă- i drumul jos pe nisip.”

Ajuns la mal, el se împiedică și căzu, ținând-o pe regina strâns în brațe. Scutierii și lu când vîslele, alungau pe sârmanul ins.

– Lăsați-l, zise regina, negreșit ca lungă lui călătorie simțită l-a slăbit de tot. Și desprinzînd o pafta de aur curat o asvîrli peregrinului, în fața cortului lui Artur, o pînză scumpă de Niceea era întinsă pe iarba verde, și Sfintele Moaște, scoase din chivote racle, stăteau pregătite. Dumnealui Gauvam, cu Girflet și cu Ke seneșalul le păzeau.

Regina, după ce se rugase lui Dumnezeu, scoase giuvaericelele de la gît și de la brațe și le împărți la calici, își desprinse mantia de purpură și gulerul de preț și le dăruî ; își urteica și pantofii împodobiți cu pietre scumpe, Păstră pe trup numai o tunică lungă fără u brațele și cu picioarele goale, păși dinaintea celor doi regi. În jur boierii se uitau l a ea și lăcrămau. Lîngă sfintele moaște ardea un foc. Tremurînd ea întinse mîna către osem nților și rosti :

– Rege din Logres și tu rege din Gornouailles, și Dumneata

Gauvain și tu boier Ke și tu boier Girflet și voi toți, cari îmi veți fi chezași, pe acest inte trupuri, care se află în lume, mă jur că niciodată un bărbat născut din femeie nu m-a în brațe, fără numai de regele Marc, stăpînul meu, și de sarmanul peregrin, carele adinio s-a împiedecat și a căzut cu mine, subt ochii voștri. Rege Marc, placu-ți jurămîntul aces

– Da, regină, și Dumnezeu să-și arate dreptul lui județ!

– Amin, zise regina.

Ea se apropie de foc, galbenă la față, își afundă mîna în jăratec, apucă drugul de fier, m ducîndu-l, apoi după ce îl lepădă, își desfăcu brațele în cruce, cu palmele deschise. Și era carnea ei mai teafără ca pruna prunului.

Atuncea din toate piepturile o mare strigare de slavă se înalță către Cel de Sus.

XIII

VIERSUL PRIVIGHETORII

Tristram defors e chante e gient Cum russinol que prent congé En fin d'este od gra nt pitié.

Tristan pe afară și cîntă și geme

Ca privighetoarea luindu-și bun rămas

La sfîrșitul verii cu mare jale.

(Le Domnei des Amanz)

DUPĂ CE TRISTAN ÎNAPOIAT ÎN coliba pădurarului Orri, își lepădase toiagul și mantia de per cunoscu el lămurit în inima lui, că venise ziua să-și ție legămîntul făcut regelui Marc d epărta de țara Cornouailles.

De ce mai zăbovea el ? Regina se desvinovățise, regele o îndrăgea. Artur la nevoe ar lua-o subt ocrotirea lui, și pe viitor, nici o mișelie nu ar mai putea prinde împotriva ei.

De ce să mai dea tîrcoale în jur de Tintagel, de-acuma ? Își primejduia viața în zadar și urarului și liniștea lui Iseut. Firește, avea să plece, și cea din urmă dată, subt mantia peregrinului, la Lunca Albă, mai simțise el frumosul trup al lui Iseut înfiorîndu-se în b le lui.

Trei zile încă mai zăbovi, neputîndu-se desprinde de țara în care viețuia regina. Însă, cî ua a patra, el își lua rămas bun de la pădurarul carele îl găzduise, și îi zise lui Gorven

– Prietene drag, iată ceasul drumului celui lung ; voi purcede către Țara Galilor.

Se așternură la drum, mohorîți, în noapte. Însă calea lor ducea de-a lungul livezii cuprin u pari ascuțiți, în care odată, Tristan își aștepta iubita. Noaptea strălucea, limpede. La t al drumului, nu departe de gardul de țărăși, el văzu înalțîndu-se către cer trunchiul pi lui mare.

– Frate drag, așteaptă-mă în crîngul învecinat ; curînd voi fi îndărăt.

– Unde te duci Nebunule, vrei fără încetare să-ți cauți moartea ?

Însă, chiar în clipa aceea, Tristan sărise peste gardul de țărăși. El păși subt pinul cel l espedea de marmură albă. La ce ar folosi acuma să asvîrle în fîntînă surcele cioplite cu

Iseut n-ar mai veni ! Cu pași mlădioși și prevăzători, pe cărarea pe care altădată o urma el îndrăzni să se apropie de castel.

În iatacul său și în brațele regelui Marc adormit, Iseut veghea. Deodată, prin fereastra î deschisă, în care bătea lumina lunii pline, pătrunse viersul unei privighetori.

Iseut asculta viersul răsunător care fermeca noaptea și se înalța plîngător, de nu s-ar fi

at inima cît de crudă, inimă de ucigaș chiar, să n-o înduioșeze. Regina se gîndea : „De un cîntecul...” Deodată pricepu : „A, Tristan este ! Așa, în Codrul Morois, făcea el ca pasăre oare spre a mă desfăta. Pleacă și, iată își ia rămas bun. Cum se mai tînguiește ! Întocma etoarea cînd cu mare jale își ia rămas bun la sfîrșitul verii. Iubitule, niciodată n-oi mai zi glasul tău !”

Cîntecul se înfiora mai înfocat.

„A, ce-mi ceri ? Să viu ? Nu ! Adu-ți aminte de Ogrin,

schimnicul, și de legămîmul făcut. Taci, moartea ne paște... Ce ne pasă de moarte ? Mă chivrei, viu !”

Ea se desprinsese din brațele regelui Marc și aruncă o mantie îmblănită cu nurchă peste trupul aproape gol. Trebuia să străbată sala învecinată, în care în fiecare noapte zece Viteji veneau pe rînd : în timp ce cinci din ei dormeau, ceilalți cinci, înarmați în fața ușilor și a ferestrelor, străjuiau pe afară. Însă, din întîmplare, adormiseră cu toții, cinci pe paturi și cinci pe os, pe lespezi. Iseut păși peste trupurile ior, ridică drugul de la ușă, care făcu zgomot, ar fără a trezi pe vreunul din străjeri. Ea trecu de prag. Și cîntărețul tăcu.

Subt copaci, fără de a rosti cuvînt, el o strînse la pieptul său ; brațele li se împletiră în trupurilor și pînă în zori, ca și cum ar fi fost cusuți cu ațe tari, nu-și desfăcură străfida regelui și a străjerilor, iubiții se bucurară de dragostea lor.

Noaptea aceea îi scoase din minți ; și în zilele ce urmară, pe cînd regele părăsise Tintagone pentru a ține scaun de judecată la Saint-Lubin, Tristan înapoiat la Orri, îndrăzni în fiecare dimineată a se strecura prin livada pînă la cămările femeilor.

Un șerb îi prinse și se duse la Andret, Denoalen și Gondoine :

– Boierilor, fiara pe care o credeți hainită-s-a întors la bîrlogul ei.

– Cine ?

– Tristan.

– Cînd l-ai văzut ?

– Azi de dimineată, și l-am cunoscut bine. Și veți putea la fel să-l vedeți mîine. Între la coapsă, cu arcul într-o mînă, și cu două săgeți în cealaltă.

– Și unde îl vom vedea ?

– Printr-o anume fereastră, știută mie. Însă, dacă vi-l arăt, cît îmi veți da ?

– O marcă de argint și vei fi un ins bogat.

– Atuncea, ascultați, zise șerbul. Se poate vedea în cămara reginei printr-o fereastră de sus, tăiată în zidul de deasupra. Însă o perdea mare întinsă prin încăperea astupă. Mîine, unul din trei, să pătrundă fără

sfială în livadă, să taie o ramură lungă de spin și să o ascutească la vîrf, să se cațerească de sus și să înfigă ramura ca o frigare în postavul perdelei și va putea astfel să o dea ușurință la o parte, și să-mi ardeți mie trupul pe rug, boierilor, dacă atuncea, de după aceea, nu veți vedea cele ce v-am zis eu.

Andret, Gondoine și Denoalen se sfătuiră carele din ei să se bucure întîiul de vederea acelei regine ; și se înțeleseră, în sfîrșit, să fie întîi Gondoine. Ei se despărțiră ; a doua zi, își dădură drumul. Mîine la răsăritul soarelui, boierilor, păziți-vă de Tristan.

A doua zi, de cu noapte, Tristan părăsind coliba pădurarului Orri, se tîrî spre castel prin tîrșuri și stușișurile înțesate cu mărăcini. Pe cînd ieșea dintr-un hugeag, uitîndu-se spre luminiș

Gondoine carele venea de la conacul său, Tristan se piti iar în mărăcini și se puse la pînă. „A, Doamne ! Fă ca acela carele pășește încoace să nu mă zărească înainte de clipa prielnică. Cu spada în pumn, el așteaptă ; însă din întîmplare, Gondoine o luă pe alt drum și se îndepărtă ieși din stușiș desamăgit, își încorclă arcul, ochi ; vai, omul și apucase a ieși afară de la castelul ei.

În clipa aceea, iată-l venind de departe, coborînd încet cărarea în buiestrul unui căluț născut pe Denoalen, urmat de doi copoi. Tristan îl pîndi, ascuns de după un măr. Îl văzu ațîțindu-se și scoată un mistreț dintr-un desiș. Dară mai înainte ca să-l fi urnit copoii din bîrlogul lui să-l viată, tîpînul lor va fi fost rănit cu asemenea rană că nici un vraci nu se va învrednici să-l vindece. Cînd Denoalen ajunse lîngă el, Tristan își lepădă mantia, sări și se ridică în fața dușmanului și lădă să fugă ; în zadar, nici nu avu vreme să strige : „Mă rănești !” Căzu de pe cal, Tristan și se puse la pînă, tăie pletele care îi cădeau în jurul obrazului și le puse în cingătoare : vroia să le ardească lui Iseut spre a bucura inima iubitei sale. „Vai ! zicea el, ce se va fi făcut Gondoine ? A scăpat, de ce n-am putut să-i plătesc tot așa simbrie ?”

Își șterse spada, o puse la loc în teacă, tîrî peste stîrv un trunchi de copac, și, lăsîndu-se pe pînă, se dădu la drum.

at, plecă cu cușma pe ureche, spre iubita lui.

La castelul din Tintagel, Gondoine ajunsese înaintea lui : cățărat pe ferestruica de sus , el își înfipsese nuiaua de spin

în perdea, dăduse la o parte o bucată din postav șj privea prin încăperea așternută cu fl ceput nu-l văzu decît pe Perinis, apoi pe Brangien, mai ținînd încă în mîină pieptenele cu ptănase pe regina cu părul de aur.

Ci Iseut intră și apoi Tristan. El ducea într-o mîină arcul lui de inimă de lemn cu două să ealaltă ținea două plete lungi bărbătești. -

Dădu drumul mantiei de pe el, și trupul lui mîndru se arată. Iseut Cea-Bălae i se închină, d se ridica iar, înălțîndu-și creștetul, văzu pe perdea umbra capului lui Gondoine. Trista ica :

- Vezi tu aste preafrumoase plete ? Ale lui Denoalen sînt! Te-am răzbunat. Nu arr să cumpere și nici să vîndă de-acuma vreodată nici scut, nici sulită !

- Bine, stăpîne, dar încordează-ți arcul, rogu-te, aș vrea să văd dacă e ușor de înt Tristan îl întinse mirat, înțelegînd pe jumătate. Iseut lua una din cele două săgeți, o po e uită dacă era întinsa coarda cum trebuia, și zise iute în șoaptă :

- Văd ceva ce nu îmi place. Ochește bine, Tristan !

El se așeză pentru tragere, înălță capul și văzu pe partea de sus a perdelei, umbra capulu Gondoine. „Dumnezeu își zise el, să călăuzească această săgeată !” Grăi, se întoarse înspr arcul. Săgeata cea lungă șuieră prin văzduh, nici șoimii, nici rîndunica nu zboară atîta d crapă ochiul vînzătorului, străbate prin creier ca prin carnea unui măr, și se oprește, zb oasele țestei. Fără un strigăt, Gondoine se prăbușește și cade într-un par.

Atunca Iseut zise lui Tristan :

- Fugi acum, dragul meu ! Vezi dar, mișeii îți știu ascunzătoarea ! Andret a rămas în via a destăinui regelui ; nu mai poți rămîne în pace în coliba pădurarului ! Fugi, dragul meu rinis-Cel-Credincios va ascunde leșul în pădure, așa încît regele nu va mai afla nimica. Î , fugi din țara aceasta, pentru mîntuirea ta și a mea !

- Cum am să mai pot trăi ?

- Da, dragul meu Tristan, viețile noastre sînt împletite și țesute laolaltă. Și eu cum am pot trăi ? Trupul îmi rămîne aicea, dar îmi iei cu tine inima.

- Iseut, draga mea, plec, nu știu în care țară. Dar dacă vreodată vedea-vei inelul d verde, face-vei ce- i voi fi cerut atuncea ?

- Da, și asta o știi, dacă văd cumva inelul de matostat verde, nici turn, nici cetat tare, nici opreliște regească, nu mă vor împiedeca de a îndeplini voia iubitului meu, de fi-va nebunie curată ori lucru înțelept.

- Iubito, Dumnezeul născut la Bethleem să-ți ție seama !

- Iubitule. Dumnezeu să te aibă în pază !

XIV

CLOPO ELUL, FERMECAT

Ne membre vus, ma bele amie,

D'une petite druerie ?

(La Folie Tristan)

Nu- i aduci aminte, frumoasa mea Pe-o drăgălășenie mărunță ?

(Tristan Nebun)

TRISTAN CĂUTĂ ADĂPOST ÎN ȚARA Galilor, pe pămîntul bunului duce Gilain. Ducele era tînăr, și bun la suflet ; el îl primi ca pe un oaspete binevenit. Spre a-l cinsti și a-l des fâta nu-și cruță ostenele, însă nici isprăvile de vitejie, nici petrecerile nu putură al irea lui Tristan.

Într-o zi, pe cînd stătea așezat alătura de tînărul duce, inima lui era atît de îndurerat chiar de a-și da seama. Ducele, ca să-i amăgească amarul, porunci să se aducă la ei în căm l lui cel mai plăcut, care prin vrăjitorie, în ceasurile triste, îi încînta ochii și inima o masă așternută cu o purpură frumoasă și bogată, fu așezat cățelul său Petit-Cru. Era un t : îl avea ducele din ostrovul Avallon ; o zîină i-l trimesese ca dar de dragoste. Nim enea

nu i-ar putea arăta, prin cuvinte cît de meșteșugite, firea și frumusețea. Părul lui avea ape minunate și schimbăcioase că nimenea n-ar fi știut a spune de care culoare era ; gîtul

lui părea mai întîi alb ca neaua, spatele mai verde ca foaia de trifoi, o latură îi era roșie ca stacojul, cealaltă galbenă ca șofranul, burta o avea sinilie ca nu mai știu ce plantă scumpă ; dosul îi era trandafiriu ; însă, dacă te uita la el mai multă vreme, toate aceste culori jucau dinaintea ochilor și se preschimbau rînd pe rînd, albe și verzi, galbene și purpurii, închise și deschise. Purta la gît, atîrnat de un lăncișor de aur, un clopoțel atînat la esel, de limpede și de blînd că, ascultîndu-l, inima lui Tristan se înduioșă, se împacă și se topi. Nu își mai aduse aminte de atîtea amaruri îndurate pentru regina, căci asemenea era puterea minunată a clopoțelului : inima, ascultîndu-i clinchetul cel dulce, limpede și voios, uita de orice supărări. Și pe cînd Tristan, mișcat de vrajă, mîngîia pe micul fermecat care îi înlătura toată mîhnirea și a căruia blană, la pipăit, părea mai dulce decît mai rară, el se gîndea că ar fi acesta un dar pentru Iseut. Însă ce să facă ? Ducelui Gilain-Cru îi era drag mai presus de orice, și nimenea nu l-ar fi căpătat de la el nici prin viclenie, nici prin rugă.

Într-o zi, Tristan îi zise ducelui :

- Mărite Duce, anume ce i-ai da aceluia ce ar scăpa pămîntul țării tale de uriașul Urgan-Cel-Păros, carele îți ia tributuri atîta de grele ?

- Într-adevăr, învingătorului i-aș da să aleagă din toate bogățiile mele, pe aceea pe care o el mai de preț, dar nu se va încumeta nimenea să-l înfrunte pe uriașul.

- Iată, cuvinte minunate, răspunse Tristan. Ci binele nu vine niciodată altfel într-o țară decît prin fapte vitejești, și, pentru tot aurul Paviei, nu m-aș lepăda de dorința de a-l înfrunta pe uriașul.

- Atuncea, zise ducele Gilain, Dumnezeu născut din Fecioară să te ajute și să te păzască de moarte !

Tristan îl ajunse pe Urgan-Cel-Păros în sălașul lui. Multă vreme se luptară cu îndîrjire. Urgan-Cel-Păros era mai tare decît puterea, și spada sprintenă dovedi măciuca grea, și Tristan învinse după ce reteză pumnul drept al uriașului îl duse ducelui :

- Mărite Duce, după făgăduință, dă-mi-l pe Petit-Cru, cățelul tău fermecat.

- Prietene, ce-mi ceri ? Lasă-mi-l și ia mai bine pe surora mea și cu jumătate din preț pe cel răpedit de mine.

- Mărite Duce, surora ți-e frumoasă și frumoasă ți-e și stăpînirea ; dar spre a-ți da surora să înfruntat cu pe Urgan-Cel-Păros. Adu-ți aminte de făgăduința ta !

- Ia-l atuncea : dar să știi că mi-ai răpedit bucuria ochilor, și veselia inimii !

Tristan încredință cățelul unui cîntăreț din Țara Galilor, înțelept și iscusit, carele îl duse la el în Cornouailles. Cîntărețul sosi la Tintagel și îl înmînă în taină lui Brangien. Regina Iseut, dădu ca răsplată zece mii de mărci de aur cîntărețului și îi spuse regelui că regina Iseut i-a dat darul ei, îi trimesese acel dar de preț. Ea puse pe un meșter giuvaergiu să-i facă o cușcă să-l păzească bătută cu aur și cu nestemate și peste tot locul unde se ducea, îl lua pe cățel în amintire și în bitul lui său. Și de cîte ori se uita la el mîhnirea, năduful, părerile de rău se ștergeau de la fața ei.

Mai întîi pricepu minunea : dacă atîta dulceață afla în a se uita la el, era, gîndea ea, frumoasă și venea de la Tristan : negreșit era gîndul iubitelui său care îi adormea într-astfel supărarea. Însă, într-o bună zi cunoscu că era o vrajă și că numai clinchetul clopoțelului îi încălzea inima.

„A, se gîndi ea, cade-se ca eu să am parte de ușurare în vreme ce Tristan este nefericit ? Ar fi putut păstra cățelul fermecat și uita într-astfel de orice durere; prin curtenie alina durerea și se plăcutu-i-a mai mult a mi-l trimete, dăruindu-mi mie bucuria lui și întorcîndu-se la el și la aurul său. Nu se cade a fi așa, Tristan, vrei și eu să sufăr cît timp vei suferi tu !”

Luă clopoțelul vrăjit, sună din el încă odată, îl desprinse încetișor, apoi prin fereastra asvîrli în mare.

XV

Iseut- cea-cu-mîinile-albe

Unre de femme est a duter.

Mult s'en deit bien chascuns garder.

Cum de leger vient lur amur.

De leger revient lur haur.

(Thomas de Bretagne)

Mânia de muiere-i de temut,

Bine păzească-se tot i de ea,

Cum din puțin le vine dragostea

Din pu in le vine și ura

(Thomas de Bretagne)

IUBIȚII NU PUTEAU NICI TRĂI NICI muri unul fără celălalt. Despărțiți, nu era nici viața, n

tea, ci viața și moartea totdeodată.
Pe cele mări, prin cele ostroave și prin cele țări, Tristan vru să fugă de restriștea sa. I
din nou în Loonois, unde ducele Rohalt Păstrătorul-de-Credință își primi feciorul cu lacr
de înduioșare ; însă, neputînd răbda traiul în huzur pe pămîntul său, Tristan începu a rătă
cate și regate, în căutare de isprăvi de vitejie. Din Loonois în Frisia, din Frisia în Gava
a, din Țara Nemțescă în Țara Spaniolească, el sluji la mulți domni, duse la bun sfîrșit m
eriri. Vai !

vreme de doi ani nici o știre nu-i mai sosi din Cornouailles, nici un prieten, nici
o solie.

Atuncea prinse a crede că Iseut nu-l mai iubea și că îl uitase.

Ci, se întîmplă că într-o zi, călărind cu singur Gorvenal, intră pe pămîntul Bretaniei. Ei
ie pustiiată ; peste tot ziduri dărîmate, sate bejenite, cîmpuri pirjolute, și caii lor căl
u tot în tăciuni și în cenușă. Pe cîmpul în pîrloagă, Tristan se gîndi : „Sun istovit și s
ai folosesc isprăvile vitejești ? Iubita mea e departe, de ce n-a trimes după mine pri
n țările ce le cutreieram ? Nici o veste de la ea. La Tintagel, regele o preacinstește
și o răsfață ; ea huzurește. Negreșit, clopoțelul cățelului fermecat își îndeplinește bin
a, și puțin îi mai pasă de dorurile și de bucuriile de odinioară, puțin îi mai pasă de sâr
rele rătăcește prin pămîntul acesta cernit. La rindul meu, nu voi uita niciodată pe aceea
re mă uită ? Niciodată nu se va afla cine să-mi vindece rănile ?”

Vreme de două zile, Tristan și Gorvenal trecură cîmpii și tîrgurile fără de-a vedea țipeni
ori de cocoș, ori de cîine. În ziua a treia, la ceasul al nouălea, se apropiară de un dea
l, pe care se înălța un paraclis vechi și pe aproape sălașul unui schimnic. Schimnicul nu
rta veștminte țesute, ci o piele de capră cu niște zdrențe de lînă pe spinare. Așternut în
genunchii goi și cu coatele rupte, el se ruga Mariei Magdalenei să-i dea în minte rugăci
unile mîntuitoare. Ură bun venit celor ce soseau, și fie cînd Gorvenal ducea caii să-i adă
stească, luă armele și zalele de pe Tristan, apoi aduse de mîncare. Nu le dădu bucate ales
e, ci apă de izvor și pline frămîntată cu cenușă. După cină, înnoptîndu-se și stînd ei în
stan întrebă care era pămîntul acela pustiiat.

– Boierule, zise schimnicul, este țara Bretaniei, stăpînită de ducele Hoel. Era pînă
ră, bogată în pășuni și ogoare, ici mori, colo meri, dincolo gospodării. Însă comitele Rio
Nantes a făcut stricăciuni mari, oamenii lui au pus foc pretutindenea, și au ridicat p
răzi de peste tot locul. de s-au îmbogății pe multă vreme, că așa este la război.

– Cuvioase, zise Tristan, de ce contele Riol l-a prigonit astfel pe stăpînul vostru,
oel ?

– Îți voi istorisi dar, boierule, temeiul războiului. Află că Riol era în supușenia
. Ci ducele are o fiică prea

frumoasă între fiicele Domnilor celor mari și comitele o vroia de nevastă. Dară tatăl ei
roi a o da cuiva închinat lui, și comitele Riol a încercat a o lua cu sila. Mulți Viteji
au murit din cearta aceasta.

Tristan întrebă :

– Ducele Hoel își mai poate duce războiul ?

– Cu mare greutate, boierule. Totuși, castelul care i-a mai rămas, Carhaix, se mai țin
e încă, fiindcă zidurile lui sînt tari și tare este inima feciorului ducelui Hoel, Kaherdi
n, viteazul Vitejilor. Însă vrăjmașul îi strînge și îi înfornetează : vor mai putea ei țin
?

Tristan întrebă la ce depărtare era castelul de la Carhaix.

– Boierule, la jumătate de leghe numai.

Se despărțiră și merseră la culcare. Dimineața, după ce schimnicul sluji de utrenie și dup
nea de orz și de cenușă, Tristan își luă rămas bun de la schimnicul și purcese călare cătr
Cînd poposi la picioarele zidurilor închise, văzu un pîlc de oșteni în picioare pe drumul
răjilor și întrebă de ducele. Hoel se afla cu oștenii aceia, împreună cu feciorul său Kahe
. El se arată și Tristan îi zise :

– Eu sînt Tristan, regele peste Loonis și Marc, regele din Cornouailles îmi este unci

Am aflat, Mărite Duce, că supușii tăi s-au răsculat și am venit să-ți aduc ajutorul meu.
- Vai, boier Tristan, vezi-ți de drum și Dumnezeu să te răsplătească ! Cum să te primim la
? Nu mai avem merinde ; grîu deloc, numai bob și orz ca să ne ținem sufletele.
- Ce-mi pasă ? zise Tristan. Am trăit în codru, doi am, cu ierburi, cu rădăcini și c

iți că mi se parca bun traiul acela. Poruncește să-mi deschidă poarta.
Kaherdin zise atunci:

- Primește-l, tată, fiindcă are atîta virtute și atîta vitejie, ca să împartă cu noi bunel
e primiră cu cinste. Kaherdin își duse oaspetele să vadă zidurile cele tari și turnul de c
enie, apărute bine cu metereze strașnice în care se adăposteau la pîndă arcașii. De pe fer
ci îi arată în cîmpie, mai departe, corturile întinse de ducele Riol. După ce se înapoiară
ul castelului, Kaherdin îi zise lui Tristan :

- Acuma, cinsitite prietene, să ne urcăm în sală, unde se află mama și cu surora mea
Amîndoi ținîndu-se de mîna intrară în cămara femeilor. Mama și fiica așezate pe un covor,
fir de aur o pînză de Anglia și cîntau un cîntec de dor ; ele ziceau cum frumoasa Doette s
tă la răcoare, la umbra unui măceș și îl adastă și îl dorește pe Doon, iubitul ei, carele
ește. Tristan se închina lor și ele se închinară lui și amîndoi Vitejii se așezară lîngă e
, arătînd ghergheful la care lucra mama lui :

- Vezi, zise, cinstite prietene, ce îndemînatecă este mama : cum știe ea a împodobi
e și stofe, ca să înzestreze cu ele mînăstirile sărace ! Și cum mîinile surorii mele alear
rul de aur pe mătasa albă ! Pe legea mea, surioară dragă, se vede că pe drept porți numele
e Iseut-Cea-Cu-Mîinile-Albe!

Atuncea Tristan, aflînd că o chema Iseut, surîse și o privi mai cu duioșie.

Ci, cornițele Riol își făcuse tabăra la jumătate leghe de Carhaix, și de multe zile oameni
celui Hoel nu se mai încumetau a trece de marginile castelului spre a se lupta cu
el. Însă, de a doua zi, Tristan, Kaherdin și doisprezece Viteji tineri ieșiră din Carhaix
cu platoșele puse, cu coifurile bine prinse, și călăriră pe sub niște brădet pînă în apro
turilor dușmane ; apoi, avîntîndu-se din ascunzătoarea de unde iscodiseră un timp, ei răpi
n șir de care ale comitelui Riol. Începînd din ziua aceea, schimbînd mereu șiretlicurile ș
vitejiile, ei îi răsturnau corturile rău păzite, îi jefuiau carele cu merinde, îi răneauș
deau oamenii : și niciodată nu se înapoiau la Carhaix fără pradă. Prin acestea, Tristan și
erdin începură a se apropia pînă ce își jurară prietenie și frăție de cruce. Niciodată nu
gămînt, după cum povestea vă va istorisi mai la vale.

Ci, pe cînd se înapoiau din acele raite, tăinuind între ei de vitejie și 'de curtenie, ade
sea Kaherdin lăuda față de scumpul său tovarăș pe surora lui, Iseut-Cea-Cu-Mîinile-Albe, c
rumoasă și neprihănită.

Într-o dimineață, pe la răsăritul soarelui, un străjer coborî în grabă din turn și fugi pr
gînd :

- Boierilor, destul cu somnul ! Sculați-vă, Riol vine să ia cetatea !

Vitejii și tîrgoveții își luară armele și își puseră zalele și dară fuga la ziduri ; ei vă
d coifurile și fluturînd steagurile de mătase și toată oastea lui Riol care înainta în ala
umos rînduit. Ducele Hoel și cu Kaherdin desfășurară numaidecît dinaintea porților cetele
de Viteji. Ajunși la o bătaie de arc, ei dădură pînteni cailor, cu sulilele plecate și săg
cădeau peste ei ca ploaia lui April.

Însă Tristan își luă armele și se pregătea la rîndul său cu acei pe cari straja îi trezise
mă. El își încheie nasturii, își petrece tunica, își pune apărătorile de piele de la fluie
arelor și pîntenii de aur, își îmbracă zalele, își prinde coiful de ele ; încalecă, dă pin
ui pînă în cîmpie și se arată, cu scutul pe piept, strigînd : „Carhaix !”

La timp sosise: oamenii lui Hoel și dădeau îndărăt către castel. Atuncea să fi văzut vîlmă
doborîți și al oștenilor răniți, loviturile date de Vitejii tineri, și iarba cum sîngera
așii lor. În fața tuturor, Kaherdin se oprise mîndru, văzînd ivindu-se împotriva lui pe u
ier viteaz, pe fratele comitelui Riol. Amîndoi se izbiră cu sulilele în bătaie. Cel din Na
ntes o frînse pe a sa fără a-l clinti pe Kaherdin carele dintr-o lovitură meșteșugită sfă
l potrivnicului său și îi înfipse în coastă fierul negru pînă la steguleț. Scos din șea Vi
drumul scărilor și căzu.

La strigătul fratelui său, ducele Riol se avîntă împotriva lui Kaherdin, lăsînd frîul slob
gîtul calului. Însă Tristan îi tăie calea. Cînd se izbiră, sulita lui Tristan se rumpse în
ea a lui Riol întîlnind pieptul calului dușman pătîmise în carne și îl întinse mort pe paj
istan sări iute în picioare, cu spada ascuțită în mîna.

- Mișelule ! zise el, moarte rușinoasă cui lasă stăpînul ca să ucidă calul ! Nu vei luptă !

- Eu zic că minți ! răspuse Riol, împingîndu-și calul asupra lui.

Însă Tristan se feri, și înălțînd brațul, repezi cu putere latul spezii sale peste coiful ol, și cercul coifului se clinti și apărătoarea de nas căzu. Sulița alunecă de pe umărul lui lovind în coasta calului, care șovăi o dată și se prăbuși la rîndul său. Riol izbuti a a de cal și se ridică ; în picioare acuma amîndoi, cu scuturile găurite și sparte, cu za-

lele și ele greu încercate, se măsoară unul cu altul ; Tristan îl lovește pe Riol peste v coifului. Coiful se descercuește iar și subt greaua izbitură boierul cade pe genunchi și în mîini.

- Ridică-te dacă poți, îi strigă Tristan, într-un ceas rău ai venit aicea la luptă, ras!

Riol se ridica iar în picioare, dar Tristan îl doboară din nou dintr-o lovitură care îi frige în două coiful, și îi lasă creștetul descoperit. Riol ceru îndurare și cruțarea vieții, primi spada. El o luă la timp, căci din toate părțile cei din Nantes se năpusteau într-ajorul stăpînului lor. Însă acesta se și dăduse prins.

Riol făgădui de a se duce singur în prinsoarea ducelui Hoel, de a-i jura din nou supunere și credință, de a face la loc tîrgurile și satele arse. Din porunca lui, bătălia se poș și oastea lui se depărta.

După ce învingătorii se înapoiară la Carhaix, Kaherdin îi zise tatălui său :

- Iată, cheamă-l pe Tristan și oprește-l pe lîngă tine ; nu este mai mare Vitez ca are nevoie de un boier atît de temut.

Sfătuindu-se cu oamenii săi, ducele Hoel îl chema pe Tristan :

- Prietene, nu te pot îndrăgi îndeajuns, căci mi-ai scăpat moșia. Vreau deci să mă p Fiica mea Iseut-Cea-Cu-Mîinile-Albe este din sămînța de duci, de regi și de regine. Ia-o, și-o dau.

- Mările Duce, o iau, zise Trisian.

A, boierilor, de ce a rostit el cuvîntul acela ? Căci, dintr-acel cuvînt muri.

Au hotărît ziua și sorocul convenit. Ducele vine cu prietenii săi și Tristan cu ai lui. Duhovnicul slujește. În fața tuturor, la ușa minăstirii, după legea sfîntă a bisericii, Tris oară cu Iseut-Cea-Cu-Mîinile-Albe. Nunta fu măreață și îmbelșugată. Însă la căderea nopții lui Tristan îl dezbrăcau, se întîmplă că, scoțînd o mîneacă prea strîmtă, inelul de matosta elul lui Iseut-Cca-Bălaie. El sună argintiu pe lespezi.

Tristan se uită și vede. Atuncea dragostea lui cea veche se trezește și Tristan își cunoaș emernicia.

Își aduce aminte de ziua cînd Iseut-Cca-Balaie îi dăduse inelul acela ; era în codrul, în pentru el, dusesese ea aprigul trai. Și culcat alătura de cealaltă Iseut, el văzu iar co liba din codrul Morois. Prin ce pierdere de minți își învinovățise el în inima lui, iubita trădare ? Nu, ea îndura înainte pentru el tot amarul și singur el o trădase.

Însă îi era milă și de Iseut, soția lui, cea frumoasa și neprihănită. Amîndouă Iseut îl iu s rău. Amîndorura le jurase credință mincinoasă.

Totuși, Iseut-Cea-Cu-Mîinile-Albe, se miră de a-l auzi suspinînd, întins alătura de ea. C rușinată, îi zise în sfîrșit :

- Stăpîne drag, greșitu-ți-am cu ceva ? De ce nu mă săruți nici o singură dată ? Spu nosc vina, și mă voi îndrepta dacă îmi stă în putință.

- Prietenă, zise Tristan, nu te mînia, însă am făcut un legămînt. Odinioară, în altă alaur și era să pier, cînd mi-am adus aminte de Maica Domnului ; i-am făgăduit că, scăpat ajutorul ei, dacă îmi voi lua soție, vreme de un an întreg mă voi feri de a o îmbrățișa ori tinge de ea.

- Fie deci, zise Iseut-Cea-Cu-Mîinile-Albe, voi răbda liniștită.

Însă cînd slujitoarele, a doua zi de dimineață îi potriviră marama femeii măritate, ea zîm iune, și se gîndi că n-avea nicidecum dreptul la atare podoabă.

XVI

KAHERDIN

La dame chante dulcement,

Si voiz acorde a l'estrument.

Le mains sont belles, li lais bons, , Dulce la voix et bas li tons.

Ci Doamna cîntă blînd Își potrivește glasul cu struna ;

Mîinile îi sînt frumoase și cîntecul bun,
Glasul dulce și potolit.

(Thomas)

PESTE CÎTEVA ZILE, DUCELE HOEL, senegalul său și cu toți gonacii, Tristan, Iseut-Cea-Cu-Mîinile-Albe și Kaherdin ieșiră împreună din castel ca să vîneze în codru. Pe un drumeg s'istan călărea la stînga lui Kaherdin, carele cu mîna dreaptă ținea de frîu calul lui Iseut-Cu-Mîinile-Albe. Iar calul călca într-un ochi de apă. Copita lui asvîrli apa în sus pe su vestmintele lui Iseut, care fu udată toată și simți răcoreala apei pînă mai sus de genunchi. Ea scoase un țipăt ușor, și dînd dintr-o dată pînteni calului, îl împinse înainte rîzînd a e lămurit încît Kaherdin, zorînd după ea și ajungînd-o, o întrebă :

- Surioară dragă, de ce rîzi ?

- De un gînd ce mi-a venit, frățioare. Cînd apa din băltoacă a sărit la mine i-am zis i îndrăznează de cît a fost vreodată Tristan cel îndrăzneț !" De aceea am rîs. Dar și așa, t prea mult și mă căiesc.

Kaherdin, mirat, stăruia atîta că pînă la urmă ea îi spuse adevărul despre nunta ei. Atunci tan îi ajunse și tustrei călăriră pe tăcute pînă la căsuța de vînătoare. Acolo, Kaherdin c pe Tristan și îi zise :

- Boier Tristan, surora mea, adinioarea mi-a mărturisit adevărul despre căsătoria ei ocoteam la un fel cu noi și tovarăș bun. Dar te-ai purtat cu strîmbătate și mi-ai făcut ne de ocară. Pe viitor, dacă nu te porți drept, află că va trebui să te lupți împotriva mea. Tristan îi răspunse :

- Da, am venit printre voi, spre nefericirea voastră. Însă află ahtul inimii mele, p e, frate și tovarășe drag, și poate inima ta se va împăca. Află că, spre chinul meu, am pe eut, mai frumoasă ca toate femeile, care a suferit și suferă pentru mine multe amaruri . Negreșit, surora ta mă iubește și mă preacinstește, însă, din dragoste pentru mine, ceal ut se poartă mai cinstit încă decît surora ta față de mine, cu un cîine, dar de-al meu. Vi să lăsăm vînătoarea acuma, mergi cu mine unde te voi duce ; îți voi istorisi cazna vieții m Tristan întoarse calul și îi dădu pînteni. Kaherdin împinse pe al său pe urma lui. Fără a vreun cuvînt, ei călăriră întins pînă în inima pădurii. Acolo, Tristan își destăinui viața istorisi cum pe mare sorbise iubirea și moartea : îi istorisi de vînzarea boierilor și a piticului, de regina mînată la rug, lepădată leproșilor și de dragostea lor din codrul să ec ; de cum o dăduse îndărăt regelui Marc, și de cum, fugind de ea, vroise a iubi pe Iseut -Cea-Cu-Mîinile-Albe ; și cum știa de acum înainte că nu mai putea nici trăi, nici muri fă ina.

Kaherdin tace și se minunează. El simte mînia din el, cum fără voie se potolește.

- Prietene, zice el pînă la urma, aud cuvinte de minune, și mi-ai înduișat inima căci ai ecut prin asemenea cumpene, de care Dumnezeu să ne păzească pe fiecare, bărbat ori fe-

meie ! Sa ne înapoiem la Carhaix, peste trei zile. Dacă pot, îți voi spune gîndul meu.

În cămara ei, la Tintagel, Iseut-Cea-Bălaie suspină după Tristan, pe carele îl dorește și imă. A-l iubi mereu, n-are alt gînd, altă nădejde, altă vrere. În el este dorul ei tot și d i ani nu mai știe nimica de el. Unde să fie ? În care țară ? Va mai fi trăind oare?

În cămara ei Iseut-Cea-Bălaie stă așezată și scoate un cîntec de lume. Ea zice cum Guron a prins și ucis din pricina dragostei față de aceea pe care o iubea mai presus de orice, și cum prin vicleșug boierul dădu soției sale inima lui Guron să o mănînce și durerea ace Regina cîntă duios; ea își potrivește glasul cu harpa. Mîinile îi sînt frumoase, cîntecul lasul scăzut și duios.

Dar iată că sosește Kariado, boier bogat dintr-un ostrov îndepărtat. Venise la Tintagel sp re a curța pe regina și de mai multe ori de la plecarea lui Tristan îi vorbise de dr agoste. Însă regina nu-l lua în seamă, socotind nebunie vorbele lui. Era chipeș, viteaz, m dru și trufaș, cu spor la limbă, dar era mai la locul lui în cămările femeilor decît pe cî e bătălie. El o află pe Iseut care își cînta cîntecul și îi zise rîzînd :

- Doamna mea, ce cîntec trist, trist ca al cucuvelei, ai mai scos. Nu se zice oare c ea cîntă ca să vestească moartea ? Moartea mea negreșit o vestește cîntecul tău, căci eu m agoste după tine !

- Fie, îi zise Iseut. Mă învoiesc, cîntecul înseamnă moartea Domniei- Tale, căci nic nit aicea fără de vreo veste dureroasă. Domnia-Ta ai fost mereu cucuvea și huhurez la cl

evetit pe Tristan. Astăzi ce veste rea îmi mai îndrugi ?

Kariado îi răspunse:

– Mărită Doamnă, ești mîniată, și nu prea știu de ce ; însă nebun ar fi cui i-ar păs Tale. Orice ar fi ăa fie cu moartea ce îmi prevestește cucuveaua, iată știrea cea nefericită pe care ți-o aduce huhurezul : Tristan, prietenul Domniei-Tale, este pierdut pentru Măria-Ta, regină Iseut. A luat nevastă în alta țară. Pe viitor vei putea să-ți muți gînd , căci îți disprețuiește dragostea. A luat de nevasta cu mare cinste pe Iseut-Cea-Cu-Mîini-Albe, fiica ducelui Bretaniei.

Kariado pleacă supărat. Iseut-Cea-Bălaie lasă capul în jos și începe a plînge.

A treia zi, Kaherdin îl chemă pe Tristan :

– Prietene, am chibzuit în inima mea. Da, dacă mi-ai spus adevărat, traiul pe care îl duci la noi aicea este nesăbuiță și nebunie, și nimica bun nu poate veni de la el, nici pentru tine, nici pentru surora mea, Iseut-Cea-Cu-Mîinile-Albe. Așadar, ascultă-mi cuvîntul . Vom pluti împreună spre Tintagel ; o vei vedea din nou pe regina, și vei afla în chip doveditor dacă ei îi pare rău după tine și dacă îți păstrează credință. Iară, dacă te va f tuncă poate vei îndrăgi-o pe surora mea Iseut, cea neprihănită și frumoasă. Eu voi merge olo cu tine ; nu-ți sînt de o seamă și tovarășul iau ?

– Frate, grăi Tristan, bine zice-se : „Inima unui om face cît aurul unei țări.” Curînd Tristan și Kaherdin luară toiagul și mantia peregrinilor, ca și cum ar fi plecat a se închina sfintelor moaște de prin cele țări străine. Își luară bun-rămas de la ducele Ho tan se însoțea numai cu Gorvenal și Kaherdin cu un singur scutier. În taină ei gătiră o co e și tuspătru plutiră către Cornouailles.

Vîntul le fu ușor și prielnic, încît ei coborîră la țarm într-o dimineață înainte de răsăric ferit și pustiu, învecinat cu castelul de la Lidan. Acolo, negreșit, bunul seneșal avea a să-i găzduiască pricepîndu-se a le tăinui venirea.

În zori, cei patru soți urcau către Lidan, când văzură venind în spatele lor pe un bărbat e mergea pe același drum, cu calul la pas. Se ascuseră pe subt pădure, iar călărețul trec fără a-i vedea căci moțăia în șea. Tristan îl cunoscu.

– Frate, îi zise el lui Kaherdin, este chiar Dinas de Lidan. Negreșit că vine de la iu bita lui și mai visează încă la ea ,ar fi lipsă de curtenie de a-l trezi, ci tu urmează-mă departe.

Ajunse pe Dinas, luă binișor calul de frîu și umblă fără zgomot alătura cu el. În sfîrșit de-a calului îl deșteptă pe somnoros. El deschide ochii, îl vede pe Tristan, stă la îndoia

– Tu ești, tu ești, Tristan ! Dumnezeu să binecuvînteze ceasul acesta în care te văd din n : atîta vreme l-am așteptat !

– Prietene, Dumnezeu să te ajute ! Ce vești îmi dai despre regina ?

– Vai ! Aspre vești. Regele o iubește și îi face toate voile ; însă de la deștărarea lește după tine. A, de ce te-ai întors lîngă ea ? Oare cauți moartea ta și a ei ? Tristan, -ți milă de regina, nu-i strica liniștea.

– Prietene, zise Tristan, dă-mi un dar : ascunde-mă la Lidan, du-i solia mea și ajut mai vad o data, o singură dată.

Dinas răspunse:

– Mi-e milă de Doamna noastră, nu vreau să-ți duc solia decît dacă voi ști că ți-a r s de toate femeile.

– A, boierule, spune-i că mi-a rămas dragă mai presus de toate femeile, și adevărat

– Așadar, urmează-mă, Iristan. Te voi ajuta în strîmtoarea ta.

La Lidan, seneșalul îi găzdui pe Tristan, pe Gorvenal, pe Kaherdin și pe scutierul său, și upă ce Tristan îi istorisi de-a fir a păr cîte i se întîmplaseră în anii din urmă, Dinas s a Tintagel după vești de la Curte. Află că peste trei zile regina Iseut, Regele Marc cu toată Curtea, cu toți scutierii și cu toți gonacii aveau să părăscască Tintagel spre a pop Castelul de la Lunca Albă, unde vînatori mari erau puse la cale. Atuncea Tristan încr edință seneșalului inelul său de matostat verde și cu solia ce avea de dus reginei.

XVII

DINAS DE LIDAN

Belle amie, si est de nus,

Ne vus sans mei, ne jo sans vus.

(Marie de France)

Frumoasa mea, așa e cu noi ;
Nici tu fără mine, nici eu fără tine.
(Marie de France)

DINAS SE ÎNAPOIE AȘADAR LA TINTAGEL, urca treptele și intră în sală. Subt baldachin regele arc și Iseut-Cea-Bălaie stăteau și jucau șah. Dinas șezu pe un scăunel lângă regina, ca și fi uitat la joc, și de două ori, prefăcându-se a-i arăta cum să joace, își puse mâna pe talon : la a doua dată, Iseut cunoscu inelul de matostat din degetul lui. Atuncea nu mai vru să joace. Atinse ușor brațul lui Dinas, în așa fel că mai mulți pioni căzură învâlmă. – Uite, seneșale, zise ea, mi-ai încurcat jocul, și încă în așa chip, că nu mai puteam juca. Marc părăsește sala, Iseut se duce în cămară la ea și trimete după seneșal :
– Prietene, ai o solie de la Tristan ?
– Da, Măria-ta, este la Lidan, ascuns la mine în castel.

– Adevărat că și-a luat nevastă în Bretania ?
– Mărită Doamnă, ți s-a spus adevărul. Însă el se juruiește că nu te-a trădat niciodată și nu a încetat de-a te iubi mai presus de orice femeie ; că va muri, dacă nu te va mai vedea o dată cel puțin ; el îți cere să primești a-l întâlni după făgăduința pe care i-ai făcută că nu-l va răma zi când a vorbit cu tine.
Regina tăcu o bucată de vreme, cu gândul la cealaltă Iseut. În sfârșit răspunse :
– Da, în cea din urmă zi când a vorbit cu mine, i-am zis, îmi aduc aminte : „Dacă vei avea inelul de matostat verde, nici turn, nici cetate întărită, nici opreliște regească nu mă voi împiedeca de a face voia iubitului meu, de fi-va nebunie curată ori lucru înțelept”.
– Măria-Ta peste două zile. Curtea trebuie să părăsească Tintagel spre a se duce la Tristan îți dă de știre, că va sta ascuns pe drum, într-un tufiș de măracini. Te roagă să îl găsești de el.
– Am zis, nici turn, nici cetate cât de tare, nu mă voi împiedeca de a face voia iubitului meu.

A treia zi, pe când toată Curtea lui Marc se pregătea să plece din Tintagel, Tristan și Gworneval, Kaherdin și scutierul său își puseră zalele, își luară speziile și scuturile și, pe la prânz, apucară calea locului hotărât. Prin pădure, două drumuri duceau la Lunca Albă : unul frumos și bine pietruit pe unde avea să treacă alaiul, celălalt în stare proastă și părăsit. Tristan și Kaherdin lăsară pe acesta din urmă pe scutierii lor ca să-i aștepte acolo, păzindu-le caii și scuturile. Ei înșiși se strecurară în hățiș, spre a se ascunde în tufe. Dinaintea drumului mare Tristan puse o rămurea de alun pe care se încolăcea un fir de carpen alb. Peste puțin alaiul se ivi pe drum. Mai întâi aliotmanul regelui Marc. Vin frumos rînduiți cu sameșii și ține-caii, bucătarii și paharnicii, vin duhovnicii și vin gonacii, mînînd copoirii, apoi păsărarii ținînd șoimii pe pumnul drept și apoi Vitejii și boierii ; merg domol, cîte doi, chipeși la vedere, pe cai cu șei și frîie scumpe, de catifea presărată cu aur și argint. Apoi trecu regele Marc și Kaherdin se minună văzînd pe apropiații lui, cîte doi de-a dreapta și cîte doi de-a stînga, înveșmîntați cu toții în țesături de aur sau de stacoj.

Iată că înaintează și alaiul reginei. Spălătoresele și fetele în casă merg în frunte, pe urmele fiicele boierilor mari și mici. Ele trec una cîte una, fiecare însoțită de cîte un viteaz. În sfârșit se apropie un cal sireap călărit de femeia cea mai frumoasă văzută de ochii lui Kaherdin, ea e bine făcută la trup și la chip, cu șoldurile puțin cam joase, cu sprîncenile ușor umos arcuite, cu ochii rîzîtori, cu dinții mărunți, e înveșmîntată într-o rochie de mătase lasă subțire de fir de aur cu pietre scumpe îi împodobeste creștetul.

– Regina e, zice Kaherdin în șoaptă.
– Regina ? zice Tristan, nu, este Camille, slujitoarea ei.
Atuncea se arată pe un cal sur o ală domnișoară, mai albă ca neaua în Făurar, mai mult roșu și umenă la față, ochii limpezi îi sclipească ca steaua în fîntînă.
– Acum o văd, e regina ! zise Kaherdin.
– Ei nu, zise Tristan, este Brangien-Cea-Credincioasă !
Ci drumul se luminează dintr-odată, ca și cum soarele ar fi năpădit prin frunzișul copacilor și i, și Iseut-Cea-Bălaie se arată. Ducele Andret, bățul-ar Dumnezeu, călărea de-a dreapta ei. În acea clipă se înălțară din stușiș ciripituri de pitulice și de ciocîrlie, și Tristan cu regina le toată dragostea lui. Regina a înțeles semnul dat de iubitul ei. Ia aminte la rămureau

a de alun de pe jos pe care se încolăcește strîns un fir de carpen alb, și se gîndește în ei : "Așa-i cu noi, iubitele, nici tu fără mine, nici eu fără tine, oprește calul, descalt se duce la o iapă care căra o cușcă împodobită cu pietre scumpe ; acolo, pe un covoraș de ură, era culcat cățelul Petit-Cru : ea îl ia în brațe, îl alintă cu mîna, îl mîngîie cu mîna, se joacă cu el în tot felul. Apoi, punîndu-l la loc în cușcă se întoarce către stufișul ei și zice cu glas tare :

– Voi, păsărelelor de aicea din crîng, care m-ați bucurat cu cîntecele voastre, vă trageți dintru mine. În vreme ce stăpînul meu Marc va călări pînă la Lunca Albă, eu voi trage la castel eu de la Saint-Lubin. Păsărelelor, însoțiți-mă pînă acolo ; astă seară vă voi răsplăti cu cîntăreți faimoși.

Tristan ia aminte la cuvintele acestea și se bucură. Însă, de pe acuma, Andret Cel Mișel, intrase la bănuieli. El ajută

pe regina să se urce în șea, încalecă din nou, și alaiul se depărtează.

Ci, ascultați o întîmplare prea nefericită. În vreme ce trecea alaiul regesc, dincolo, pe celălalt drum, unde Gorvenal și cu scutierul lui Kaherdin păzeau caii stăpînilor, se ivi un viteaz înarmat, anume cunoscu de departe pe Gorvenal

și scutul lui Tristan : „Ce-mi văzură ochii ? se gîndi el ; este Gorvenal și celălalt Tristan el însuși.” Dădu pînteni calului către ei și strigă „Tristan” ! Ci pe dată cei doi scutierii au fugit și fugiră. Bleheri, avîntat în urmărirea lor, striga mereu :

– Tristan, oprește-te, rogu-te, în numele vitejiei tale. Dar scutierii nu se uitară iuncea Bieheri strigă :

– Tristan, oprește-te, rogu-te în numele lui Iseut-Cea-Bălaie !

De trei ori strigă el după fugari în numele lui Iseut-Cea-Bălaie. În zadar, ei se făcură năvăliți și Bleheri nu putu ajunge decît pe unul din caii lor pe care îl luă ca pradă. Sosi la castelul din Saint-Lubin puțin după venirea reginei. Și aflînd-o singură, îi zise :

– Maria-Ta Doamnă, Tristan e în țară. I-am văzut pe drumeagul părăsit de la Tintagel să fugă. De trei ori i-am strigat să stea, rugîndu-l în numele lui Iseut-Cea-Bălaie dar i se năvăli și făcuse frică, n-a îndrăznit să mă aștepte.

– Boierule, rostești minciună și nesăbuiță, cum să fie Tristan în țară ? Cum să fugă ? Tale ? Cum să nu se fi oprit dacă va fi fost rugat în numele meu ?

– Totuși, Măria-Ta Doamnă, l-am văzut, ca dovadă că i-am luat unul din cai. Poți să-mi dai unul pe arie.

Însă Bleheri o văzu pe regina mînioasă. Fu îndurerat de aceasta, căci îi iubea pe Tristan și pe regina. El se duse părăsindu-i rău de cele ce istorisise.

Atuncea, Iseut plînsese și zise : „Nefericita de mine ! Am trăit prea mult, fiindcă am ajuns să văd ziua în care Tristan își rîde de mine și mă înjosește ! Odinioară, rugat în numele meu n-ar fi înfruntat ? El e viteaz, dacă deci a fugit dinaintea lui Bleheri, dacă n-a vro să fugă și să se opri fiind rugat în numele iubitei lui, ei, aceasta înseamnă că cealaltă Iseut îl înșală ! De ce s-a mai întors aicea ? M-a trădat, ba chiar și-a

făcut rîs de numele meu. Nu erau îndeajuns chinurile mele cele vechi ? Ducă-se deci îndărăt la rîndul lui la Iseut-Cea-Cu-Mîinile-Albe !

Chemă pe Perinis-Cel-Credincios și îi istorisi cele spuse de Bleheri. Mai adăugă :

– Prietene, caută-l pe Tristan pe drumeagul părăsit care mîna de la Tintagel la Saint-Lubin. Îți vei zice că nu mă închin lui, și că să nu se încumete a se apropia de mine, căci voi pune la cale paza și rîndașii.

Perinis plecă în căutare pînă ce îi află pe Tristan și pe Kaherdin. El le duse solia reginei

– Frate, strigă Tristan, ce-ai zis oare ? Cum să fi fugit dinaintea lui Bleheri, fiindcă vezi că nici nu avem caii noștri cu noi ? Gorvenal și cu celălalt scutier îi păzeau, nu i-au lăsat aflat la locul hotărît și îi căutăm încă.

În clipa aceea se înapoiară Gorvenal și cu scutierul lui Kaherdin ; ei își istorisiră pățaniile

– Perinis, prietene drag, zise Trisian, întoarce-te grabnic la stăpîna ta. Spune-i că nu ești cu dragoste, și că nu mi-am călcat credința pe care i-o datoram ; că mi-e dragă mai pe de sus de orice femeie din lume, spune-i să te trimeată din nou la mine cu iertarea ei, căci voi voi aștepta aicea înapoierea ta.

Perinis se întoarce deci la regina și îi istorisi ce văzuse și ce auzise. Însă ea nu-l credea

– A, Perinis, erai supusul și omul meu de credință și tatăl meu te sortise de copil, și tu, însă Tristan vrăjitorul te-a cîștigat cu amăgirile și cu darurile lui. Tu de asemenea m-ai trădat, pleacă !

Perinis îngenunchie în fața ei :

– Stăpînă, aud vorbe aspre. Niciodată în viața mea n-am avut o mai mare mîhnire. De mine îuțin îmi pasă ; mă doare de tine, stăpînă, că aduci asemenea ocară stăpînului meu Tristan, fi-va când îți va părea rău.

– Pleacă, nu te cred ! Și tu, Perinis, Perinis-Cel-Credincios m-ai trădat !

Tristan așteptă mult venirea lui Perinis cu iertarea reginei. Perinis nu veni.

Dimineața, Tristan se înveșmîntă cu o mantie zdren uroasă. Își sulemenește obrazul pe aloc cu fiertură de

nucă, așa că ajunge a semăna cu un bolnav ros de lepră. Ia în mîna o strachină de lemn văstrîns pomeni, și cu hîrîitoarea cu care leproșii toacă spre a vesti apropierea lor molipitoare.

Pătrunde pe ulițele din Saint-Lubin și cu glas prefăcut cerșește de la toată lumea. Va putea are zări, numai, pe regina ?

Ea iese în sfîrșit din castel ; Brangien și cu femeile ei, slujitorii și paznici o însoțes a se îndreaptă către biserică. Leprosul se ține de alai, își baie toaca și se milogește cu lnic.

– Mărită-Doamnă, fie-ți milă de mine și ajută-mă, nu știi cît de sărman sînt !

Însă regina cheamă pe slujitori și pe paznici :

– Alungați-l pe acest lepros ! le zise.

Slujitorii îl îmbrîncesc, îl lovesc. El se împotrivește și strigă :

– Măria-Ta ! Fie-ți milă !

Atuncea Iseut începu a rîde. Rîsul ei mai răsuna încă pe cînd pătrundea în biserică. Auzin rosul plecă. Regina făcu cîțiva pași în biserică, apoi picioarele n-o mai ținură, căzu cu t și cu brațele în cruce.

În aceeași zi, Tristan își luă rămas bun de la Dinas, desnădăjduit într-atîta că părea a-șle, și corabia lui se îndreaptă înspre Bretania.

Vai ! în curind reginei îi păru rău. Cînd află de la Dinas de Lidan că Tristan plecase atîdurerat, ea începu a crede că Perinis îi spusese adevărat ; că Tristan nu fugise la chemare ea numelui ei și că ea îl alungase foarte pe nedrept. „Ce ! se gîndea ea, te-am izgonit pe tine Tristan iubitul meu ! Mă urăști de-acuma înainte și niciodată n-am să te mai văd. Ni nu vei afla, nici de adîncea mea părere de rău, nici de pedeapsa ce vreau să-mi dau ca do vadă pentru tine de mustărările mele de cuget !

Din ziua aceea, spre a se pedepsi de greșeala și de nebunia sa, Iseut-Cea-Bălaie puse pe pielea ei gingașă numai cămăși aspre de păr de capră, care o rodeau cumplit și pe care ta mereu ca ispășire.

XVIII

TRISTAN MĂSCĂRICI (NEBUN)

El beivre fu la nostre mort

Băutura fu a noastră moarte.

(Thomas)

TRISTAN REVĂZU BRETANIA. Carhaix, pe ducele Hoel și pe soția lui, Iseut-Cea-Cu-Mîinile-Albe. Toți îl primiră cu drag, însă Iseut-Cea-Bălaic îl gonise ; nimic nu-i mai era nimic. În vreme tînji departe de ea, apoi într-o zi se gîndi că vroia să o mai vadă o dată, chiar de pune iarăși paznicii și slugile să-l bată cu rușine. Departe de ea, știa moartea lui neapăropiată ; mai bine să moară dintr-o dată, decît cu încetul, zi cu zi. Cine trăiește în dură asemenea unui mort. Tristan dorește moartea; dar cel puțin să afle regina că va fi murit din dragoste pentru ea ; să afle, și moartea îi va fi ușoară.

Pleacă de la Carhaix, fără a da de veste nimănuia, nici rudelor, nici prietenilor, nici măcar lui Kaherdin, dragului sau tovarăș. Plecă în straie ponosite, pe jos ; căci nimenea nu ia

seama la calicii de pe drumul mare. Merse pînă ajunse la țărnul mării.

În port, o corabie fruntașă de neguțători se călătorea ; corăbierii tocmai întindeau pînzele u ancora ca să pornească în larg.

– Dumnezeu să vă păzească, jupînilor, și să vă dea călătorie norocoasă ! Încotro plecați ?

– Către Tintagel.

– Către Tintagel. A, jupînilor, luați-mă și pe mine !

Se urcă pe corabie. Un vînt prielnic umflă pînza, corabia alerga pe valuri. Cinci nopți și cinci zile au plutit drept spre Cornouailles și într-a șasea zi lăsară ancora în portul din la Tintagel.

Dincolo de port, castelul se înalța pe mare, bine ferecat de toate părțile, nu puteai ajunge înuntru decât printr-o singură poartă de fier, și doi străjeri. încercați o păzeau ziua a. Cum să pătrundă el acolo ?

Tristan coborî de pe corabic și se așeză pe țârm. Află de la un trecător că Marc era la canise ca să ție o adunare mare la Curte.

– Dar unde se află regina ? Și Brengien, prea frumoasa ei slujitoare ?

– Ele sînt tot la Tintagel, și de curînd le-am văzut. Regina Iseut părea mohorîtă, ca e obicei.

Auzind numele lui Iseut, Tristan suspină și se gîndi, că nici prin vicleșug, nici prin vitejie nu ar izbuti să o vadă pe Iseut ; căci regele Marc l-ar omorî...

„Dar ce îmi pasă dacă m-ar omorî ? Iseut, nu trebuie să mor din dragoste pentru tine ? Și lta fac, zi cu zi, decât să mor ? Dar tu, Iseut, dacă totuși m-ai ști aicea, te-ai înduple numai să vorbești cu iubitul tău ? Nu ai pune străjile să mă alunge? Da, voi încerca un v g... Mă voi preface în măscărici și în nebun de Curte, și nebunia aceasta va fi cumînțenia Unul mă va crede prostit de tot, carele fi-va mai puțin înțelept ca mine, altul mă va lua de nebun adevărat, carele acasă la el avea-va pe cineva și mai nebun.

Un pescar venea înspre el, îmbrăcat într-o scurtă de aba mițoasă, cu glugă marc. Tristan îi face semn, îl ia de-o parte :

– Prietene, vrei tu să schimbi straietele tale cu ale mele ? Dă-mi haina ta, îmi place foarte.

Pescarul se uită la straietele lui Tristan, le allă totuși mai bune ca ale sale și le luă rade, plecînd pe loc, fericit de schimbul făcut.

Atuncea Tristan își tunse pînă la piele frumoasa lui chica bălaie, înseninîndu-și pe scăfîce. Se unse pe obraji cu o fiertură de buruiiană vrăjită adusă dă la el din țară și îndată preschimbă într-atîta că nimenea nu l-ar mai fi putut cunoaște. Smulse dintr-un gard un par de castan, făcu din el o ghioagă și atîrîndu-i-o de gît, cu picioarele goale, merse drept la castel.

Portarul crezu, fără îndoială, ca era smintit și îi zise :

– Apropie-te. Unde ai fost atîta vreme ?

Tristan își prefăcu glasul și răspunse :

– La nunta starețului de la Muntele Sfînt, carele îmi este prieten. El s-a însurat careță, o cucoană mare cu vâl pe față ; de la Besancon pînă la Muntele Sfînt, toți popii, slugării și călugărașii au fost poftiți la nunta aceea și cu toții pe răzoare, cu toiege și r și joacă și dănțuiesc la umbra copacilor bătrîni. Ci eu, i-am lăsat ca să viu aicea, căca buie să slujesc la masa regelui.

Portarul îi zise :

– Intră deci, boierule, feciorul lui Urgan Părosul, ești mare și păros ca el, și semnu tătînul tău.

Cînd pătrunse în tîrg, rotindu-și ghioaga, slugile și scutierii se îmbulziră pe drumul lui și ndu-l ca pe un lup :

– Ia te uită, nebunul ! Huo ! Huo ! și iar hu !

Dau în el cu pietre, îl lovesc cu be ele, însă el le ține piept, sărînd într-un picior și dacă se repede unul la el pe la stînga, el se roiește și lovește la dreapta.

În mijlocul rîsetelor și al huiduielilor cu gloata după el, ajunge la pragul porții, unde sub baldachin, cu regina alătura, ședea regele Marc. El se apropie de poartă, își spînzur ghioaga de gît și intră. Regele îl văzu și zise :

– Iacă un hîtru nostim, să vie mai aproape !

Îl aduc regelui, cu ghioaga de gît.

– Prietene, fii binevenit !

Tristan răspunse, cu ciudatul lui glas prefăcut :

– Doamne, mare și îndurat între toți regii, știam eu, că la vederea mea inima ta se duioșie. Dumnezeu să te păzească, Măria-ta !

– Prietene, ce vei fi căutînd pe la noi ?

– Pe Iseut pe care atîta am iubit-o. Am o suroră pe care țî-o aduc, prea frumoasa Brengien. De regină ești sătul, încearc-o pe ceastălaltă ; să facem schimb, dă-mi-o pe Iseut, o am să-ți slujesc din dragoste.

Regele rîse și îi zise măscăriciului :

– Dacă țî-o dau pe regina, ce vrei tu să faci cu ea ? Unde ai s-o duci ?

– Sus acolo, între cer și nouri, în casa mea de sticlă. Soarele o străbate cu lumina
urile nu o pot clinti : acolo o voi duce pe regina într-o cămară de cleștar, toată împodobită
cu trandafiri, luminoasă dimineața în bătaia soarelui.

Regele și boierii îți ziseră unul altuia :

– Iacă un măscărici bun, priceput la șagă !

Tristan se așezase pe un covor și se uita cu drag la regină.

– Prietene, îi zise Marc, de unde tragi tu nădejde că Doamna mea va lua seama la un
n hîd ca tine ?

– Măria- Ta, dreptul meu este ; pentru ea făcut-am munci grele, și de pe urma ei ajun-
m nebun.

– Cine să fii tu dar ?

– Eu sînt Tristan, cel carele atîta a iubit-o pe regina și carele va s-o iubească pînă
te.

Auzind numele acela, Iseut suspină, se schimbă la față și inimioasă îi zise :

– Pleacă ! Cine ți-a dat drumul aicea ? Pleacă, măscărici prost !

Măscăriciul luă seama la mînia ei și zise :

– Regină Iseut, nu îți mai aduci aminte de ziua în care rănit de spada otrăvită a Mo-
harpa în luntre cu mine, am fost dus la țărnul vostru ? M-ai vindecat atuncea. Nu îți mai
aduci aminte, Măria-Ta ?

Iseut răspunse :

– Pleacă de aici, nebunule, nici șăgile tale nu îmi plac, nici tu !

Îndată nebunul se întoarse către boieri, îi goni spre ușă strigîndu-le :

– Afară, voi, nebunilor ! Lăsați mă singur să tănuiesc cu Iseut ; căci am venit aici
c cu ea.

Regele rîde. Iseut se înroșește :

– Stăpîne alungă-l pe măscărici.

Însă măscăriciul grăi din nou, cu glasul lui ciudat :

– Regină Iseut, nu îți mai aduci aminte de balaurul cel marc pe care l-am ucis în țar-
? I-am ascuns limba în cingătoare, și ars de otrava lui, am căzut lîngă mlaștina. Eram pe
ncca un Viteaz minunat și mă păștea moartea cînd mi-ai venit în ajutor.

Iseut răspunse:

– Taci, că-i hulești pe Viteji, tu ești numai un nebun din născare. Blestemați fie corăbierii
i cari te-au adus aicea, în loc să te fi aruncat în mare !

Măscăriciul chicoti:

– Regină Iseut, nu îți mai aduci aminte de baia în care vroiai să mă ucizi cu spada
basumul cu firul de păr de aur carc te-a împăcat ? Și de cum te-am apărat de senșalul cel
l ?

– Taci, povestitorule fără haz ! De ce vii aicea sa ne înșiri năzdrăvăniile tale? Te
eară, fără îndoială, și ai visat acestea toate în beția ta ?

– Adevărat că sînt beat și de asemenea beție că niciodată beția asta nu se va risipi. Regi-
, nu îți mai aduci aminte de ziua aceea atîta de frumoasă și de călduroasă din largul mării
a sete, nu îți mai aduci aminte, domniță ? Amîndoi am băut din același potir. De atuncea
am fost mereu și
de rea beție...

Cînd auzi Iseut cuvintele acestea pe care numai ea le putea înțelege, își ascunse fața în
ia ei, se sculă și dădu să plece. Însă regele o ținu de mantia de cacom silind-o să se așe-
c alătura de el :

– Așteaptă puțin, Iseut, draga mea, să-i auzim nebuniile pînă la capăt. Nebunule, ce
?

– Am slujit la regi și la domni.

– Adevărat să fie ? Știi tu vîna cu cîinii cu șoimii ?

– Firește, cînd îmi vine poftă de vînat în pădure, știu să prind, cu ogarii cocoarele
în nouri ; cu copoii lebedele, gîștele sălbatece, tărcați și albe, hulubii sălbateci; cu a
ul; vînez bîrlanii și pescărușii negri !

Toți rîseră cu poflă, și regele întrebă :

– Și ce prinzi tu, frățioare, cînd mergi la vînatul de baltă ? ...

– Iau tot ce aflu, iau cu ereții, după soiul lor, urși mari, mistreți, căprioare și
i și iepuri. Și cînd mă întorc la gazdă, mă pricep să învărtesc ghioaga, să împart cărbuni
între scutierii mei, să-mi strunesc harpa și să cînt din gura, și să iubesc reginele și s

așe surcelele cioplite cu meșteșug. În adevăr, nu sînt eu cîntăreț isteț ? Astăzi s-a văzut
cep a învărti ghioaga.

Și lovi cu ghioaga împrejur.

– Plecați de aicea, strigă el, boieri din Cornouailles! De ce mai stați ? Nu v-ați o
Nu v-ați săturat ?

Regele, după ce făcu destul haz de măscărici, porunci să-i fie adus calul și șoimii și luă
pe Viteji și pe scutieri.

– Doamne, îi zise Iseut, mă simt ostenită și nici nu mi-e bine. Îngăduiește-mi a mer
c la mine în cămară, nu mai pot răbda să ascult năzdrăvăniile acestea.

Se duse îngîndurată, la ea în cămară, se așeză pe pat și se întristă foarte:

– Sărmana de mine ! de ce m-am mai născut ? Mi-e inima îndurerată și îngrijorată. Brangien
oară, viața mea e atîta de aspră și de grea, că mai bună ar fi moartea. Este aicea un măsc
uns în cruce, venit la noi într-un ceas rău ; nebunul acesta, să fie vrăjitor ori ghicitor
, căci îmi știe din fir a păr ființa și viața ; știe lucruri pe care nimenea nu le știe, f
ține și de mine și de Tristan ; le știe păcătosul, prin fermece și vrăjitorie.

Brangien răspunse :

– Nu va fi fiind însuși Tristan ?

– Nu, căci Tristan este chipeș, și este cel mai bun Viteaz, iară omul acela este hîd
d. Urgisit să fie el de Dumnezeu, afurisit să fie ceasul în care s-a născut și blestemată
rabia care l-a adus, în loc de a-l îneca în larg, în valurile cele adânci!

– Potolește-te, stăpîna mea, zise Brangien. Prea din cale afară te pricepi azi să su
și să blestemi! Dar poate că fi-va omul acela vreun sol de-al lui Tristan ?

– N-aș crede, nu l-am cunoscut. Ci mergi de adu-l încoace, draga mea, vorbește cu el
zi singură de nu-l vei cunoaște cumva.

Brangien se duse în sala în care nebunul, așezat pe o laviță, rămăsese singur. Tristan o c
cu, dădu drumul ghioagei și îi zise :

– Brangien, cinstită Brangien, în numele lui Dumnezeu, rogu-te, îndură-te de mine !

– Măscărici urîcios, care drac te-a învățat numele meu ?

– Frumoaso, de multă vreme l-am aflat ! Pe capul meu care a fost odată bălai, dacă d
judecată mi-a zburat din el, numai tu, frumoaso, ești vinovată. Nu trebuia să păzești tu
ura pe care am sorbit-o în largul mării ? Am sorbit-o pe arșiță, dintr-un potir de argint
l-am întins și lui Iseut. De asta singură tu ai știut, frumoaso, nu îți mai aduci aminte
– Nu ! răspunse Brangien, și, foarte turburata se trase către camera lui Iseut, dar nebu
nul se repezi după ea, strigînd : „Îndurare !”

El intră, o vede pe Iseut. se avîntă către ea, cu brațele deschise, dă s-o strîngă la piep
ușinată, trecînd-o sudori de teamă, ea se dă îndărăt și în lături, iar el, văzînd că se fe
lui, tremură de rușine și de mînie. Se trage la perete, lîngă intrare, și cu glasul tot pr
:

– Firește, zice el, prea mult am trăit de vreme ce am apucat a vedea ziua cînd Iseut se
ferește de mine, nu vrea să mă mai iubească, mă socoate prea josnic ! A, Iseut, cel ce bi
ne iubește tîrziu uită ! A, Iseut este un lucru frumos și neprețuit izvorul cu apă multă c
curge și se răspîndește în unde pline și limpezi, dar din ziua cînd se usucă, nu mai însear
nimica ; la fel e și cu iubirea care se istovește. Iseut răspunse :

– Frate, mă uit la tine, stau la îndoială, tremur și nu mai știu, nu te cunosc a fi Trista
n.

– Regină Iseut, eu sînt Tristan cel ce atîta te-a iubit.

Nu îți mai aduci aminte de piticul varele presărase floare de făină de grîu între paturile
stre ? Și de săritura ce-am făcut-o, și de sîngele care mi-a curs de la rană ? Și de darul
–am trimes, cățelul Petit-Cru. cu clopoțelul fermecat ? Nu îți mai aduci aminte de surcele
le meșteșugit cioplite pe care le azvîrleam în șipotul fîntîinii :

Iseut se uita la el, suspină, nu mai știe ce să zică și ce să creadă, vede bine că le știe
e ; dar ar fi nebunie de a mărturisi că el este Tristan, și Tristan îi zice :

– Doamna și stăpîna noastră regina, prea bine știu că te-ai tras îndărăt de la mine și cu
de trădare. Dar am știut zile, frumoaso, cînd totuși mă iubeai cu iubire

adevărată. Era în codrul adînc, în coliba de frunziș. Îți mai
aduci aminte de ziua în care ți-am dăruit pe cîinele meu cel bun, Husdent? A. acela m-a
iubit întotdeauna, și, de dragul meu, ar lăsa-o pe Iseut-Cea-Bălaie. Unde este ? Ce l-ai
făcut ? El, cel puțin, m-ar cunoaște ?

- El te-ar cunoaște ? Ce nebunie rostești, căci de când a plecat Tristan, stă acolo, culcat în cușca lui și se repede la tot omul carele se apropie. Brangien. adu-l înapoi !
Brangien îl aduce.

- Aicea, Husdent, zice Tristan, al meu erai, te iau îndărăt !
Cînd Husdent îi aude glasul, zboară cu leasă cu lot din mîinile lui Brangien, aleargă la stăpînul lui, i se rostogolește la picioare, îi linge mîinile, latră de bucurie.

- Husdent, strigă măscăriciul, binecuvîntată să fie silința ce mi-am dat-o să te creșterim mai cu drag decît aceea pe care atîta o iubeam. Ea nu mai vrea să mă cunoască ! Văcunoaște oare inelul acesta, pe care mi l-a dat odinioară, cu plînsete și săruturi, la ziua despărțirii ? Inelul acesta mic de matostat nu m-a părăsit nicidecum : adesea i-am cerut să-mi dea tărie în chinurile mele, adesea i-am scaldat piatra în lacrimi fierbinți. Iseut a văzut inelul. Ea își desface larg brațele :

- Iacă-mă. Ia-mă, Tristan !
Atuncea Tristan încetă de a-și preface glasul :
- Iubito, cum ai putut atîta vreme să nu mă cunoști, mai mult decît cîinele ? Ce însemnă acest inel ? Nu simți tu că mi-ar fi fost cu mult mai dulce de a fi cunoscut numai la amintirea iubirii noastre trecute ? Ce însemnătate are sunetul glasului meu ? Bătaia inimii mele s-o fi auzit !

- Iubitule, zise Iseut, poate că am auzit-o mai curînd decît crezi ; însă sîntem înconjurați de viclenii ; trebuia eu oare, ca și cîinele acesta să-mi urmez dorința, putînd astfel să te văd pe față și să te văd ucis chiar sub ochii mei ? Mă păzeam și te păzeam. Nici amintirea trecute, nici sunetul glasului tău, nici inelul acesta nu-mi dovedesc nimica, ele pot să fi joacele răutăcioase ale unui vrăjitor. Mă supun totuși la vederea acestui inel : n-am făcut jurămînt că de îndată ce îl voi vedea din nou, chiar de va fi să mă pierd pe mine, totdeauna cele ce îmi vei trimete

vorbă, de fi-va lucru cuminte ori nebunie curată ? Iacă-mă, ia-mă Tristan !
Căzu fără simțire la pieptul iubitului său. Cînd își veni în fire, Tristan o ținea îmbrățișată. Întră cu ea sub pologul patului. Are în brațe pe regina.

Ca să-ți ridă de nebun, slujitorii îl găzduiră sub treptele scării de la sală, ca un cîin răbdă cu blîndețe batjocurile și loviturile, căci uneori luîndu-și la loc chipul și frumusețea altădată, trecea din bîrlogul său în iatacul reginei.

Însă după scurgerea cîtorva zile, două fete în casă bănuiră înșelătoria ; ele dădură de ștăle puse de pază trei iscoade bine înarmate în fața cămărilor femeilor. Cînd Tristan vrea să treacă pragul :

- Înapoi, nebuniile, îi strigară ei, întoarce-te să te culci în așternutul tău de pat.
- Ei ce ? boierilor, le zise măscăriciul, nu trebuie să mă duc să o îmbrățișez azi noapte ? Nu știți voi că ea mă iubește și că mă așteaptă ?

Tristan roti ghioaga, ei se temură și îl lăsară să treacă.

O luă pe Iseut în brațe :

- Iubito, trebuie să fug de pe acuma, căci în curînd voi fi dat pe față. Trebuie să fug, niciodată nu mă voi mai înapoia. Moartea mi-e apropiată ; departe de tine, voi muri de dorul tău.

- Iubitule, închide-ți brațele și strînge-mă atîta de tare, că în îmbrățișarea aceeaș rumpă și sufletele să ne zboare din trupuri. Ia-mă în țara fericită de care vorbeai odată, care nimenea nu vine îndărăt, în care cîntăreți de seamă cîntă cîntece, fără de sfîrșit.

- Da, te voi duce în țara fericită a celor cu adevărat Vii. Se împlinește vremea, noi noi de pe acuma toată restriștea și toată bucuria ? Se împlinește vremea, și cînd va fi vădăcă te chem, Iseut, veni-vei ?

- Iubitule, cheamă-mă, prea bine știi că voi veni.

- Iubito, Dumnezeu să te răsplătească !

După ce trecu pragul, iscoadele se aruncară asupra lui. Însă nebunul izbucni în rîs, roti ghioaga și zise :

- Mă alungați, boierilor ; la ce folos ? Nu mai am ce face aicea, fiindcă Doamna, stă a, mă trimete departe să pregătesc casa limpede pe care i-am făgăduit-o, casa de cleștar, dobită cu trandafiri, luminoasă dimineață în bătaia soarelui !

- Du-te dar, nebunule, într-un ceas rău.

Slujitorii se dădură la o parte și nebunul, fără grabă, se duse jucînd într-un picior.

MOARTEA

Amor condusse moi ad una morte

Iubirea ne-a mînat la una și aceeași moarte
(Danie, Infernul, cîntul V)

DE ABIA SE ÎNAPOIASERĂ ÎN BRETANIA Mică, la Carhaix, și se întîmplă că Tristan, spre a-i f
tor dragului său tovarăș Kaherdin, se război cu un boier cu numele Bedalis. El căzu într-o
apcana întinsă de Bedalis cu frații săi. Tristan ucise pe cei șapte frați, dar fu el însuș
de o sulită, și sulita era otrăvită.

Se înapoie cu mare greutate la castelul din Carhaix și puse să i se oblojească rănile. Vra
cii veniră mulțime, însă niciunul nu se pricepu a lecuî otrava, căci nici nu îi dădură de
știură a face nicio cataplasma spre a trage otrava afară ; în zadar își pisează și își ma
te de ei, culeg ierburi, le fierb și fac băuturi din ele.

Lui Tristan îi merge tot mai rău, otrava se răspîndește în trup, el se îngălbenește la față
lui încep a se arăta.

Simți că viața i se ducea, înțelese că avea să moară.

Atuncea vroi să o mai vadă o dată pe Iseut-Cea-Bălaie. Însă cum să meargă la ea ? Este atî
ab că marea l-ar omorî, și chiar dacă ar ajunge în Cornouailles cum să scape acolo de dușm
lui ? Se tînguește, otrava îl apasă, așteaptă moartea.

Îl chemă pe Kaherdin în taină ca să-i descopere durerea lui, căci ei doi se iubeau cu cred
Nu vroi să rămînă nimenea în încăpere cu el, afară de Kaherdin, și nimenea sa nu steie pri
ecinate. Iseut, femeia lui, se minună în inima ei de această ciudată voie. Se sperie foa
rte și vroi să asculte ce vorbeau între ei. Vine deci să-și lipească urechea de peretele d
lîngă patul lui Tristan. Ascultă ; unul din oamenii ri de încrrdrcc face de pază afară ca
u dea nimenea peste ea.

Tristan își adună puterile, se ridică în capul oaselor, se sprijină de perete ; Kaherdin s
așează lîngă el, și amîndoi plîng împreună înduioșați. Își plîng cinstita lor tovarășie de
rea lor prietenie și iubirea frățească, și fiecare îl jelește pe celălalt.

- Prietene drag, zice Tristan, mă aflu pe pămînt străin, unde n-am nici rudă, nici p
fără numai de tine ; singur tu aicea, în țară, mi-ai adus bucurie și mingîiere. Îmi pierd
vrea s-o mai vadă o dată pe Iseut-Cea-Bălaie. Dar cum, prin ce viclesug să-i dau de știre r
trîștea mea ? A, dacă aș ști un sol, carele să primească a merge la ea, cum ar veni, căci
ește ! Kaherdin, drag tovarăș, în numele prieteniei noastre, în numele inimii tale alese ș
al frăției noastre de cruce, fierbinte rogu-te, încearcă aceasta și dacă duci solia mea, m
i închina ție și mă voi face supusul tău credincios și te voi îndrăgi mai presus de orice
e.

Kaherdin îl vede pe Tristan plîngînd, pierzîndu-și nădejdea și jelindu-se ; inima lui se î
ză, el răspunde cu blîndețe și cu dragoste.

- Tristan iubit, nu mai plînge, îți voi face voia întocmai. Firește, prietene, de dr
voi pune în primejdie de moarte. Nici o cumpănă, nici o temere nu mă vor împiedeca de a fa
ce tot ce îmi va sta în putință. Spune-mi ce vroești a vesti reginei și mă voi găti de dru

Simți că viața i se ducea, înțelese că avea să moară.

Atuncea vroi să o mai vadă o dată pe Iseut-Cea-Bălaie. Însă cum sa meargă la ea ? Este atî
slab că marea l-ar omorî, și chiar dacă ar ajunge în Comouailles cum să scape acolo de duș
i lui ? Se tînguește, otrava îl apasă, așteaptă moartea.

Îl chemă pe Kaherdin în taină să-i descopere durerea lui, căci ei doi se iubeau cu credinț
vroi să ramînă nimenea în încăpere cu el, afară de Kaherdin, și nimenea să nu steie prin s
nate, Iseut, femeia lui, se minuna în inima ei de această ciudată voie. Se sperie foar
te și vroi să asculte ce vorbeau între ei. Vine deci să-și lipească urechea de peretele de
gă patul lui Tristan. Ascultă; unul din oamenii ei de încredere face de pază afară ca să n
dea

nimenea peste ea.

Tristan își adună puterile, se ridică în capul oaselor, se sprijină de perete ; Kaherdin s
așează lîngă el, și amîndoi plîng împreună înduioșați. Își plîng cinstita lor tovarășie de
rca lor prietenie și iubirea frățească, și fiecare îl jelește pe celălalt.

- Prietene drag, zice Tristan, mă aflu pe panunt străin, unde n-am nici rudă, nici pri

eten, fără numai de tine ; singur tu aicea, în țară, mi-ai adus bucurie și mîngîiere. Îmi
așa, așa vrea s-o mai văd o dată pe Iseut-Cea-Bălaie. Dar cum, prin ce viclesug să-i dau de
restrîștea mea ? A, dacă așa știi un sol, carele să primească a merge la ea, cum ar veni, c
mă iubește ! Kaherdin, drag tovarăș, în numele prieteniei noastre și a frăției noastre de
fierbinte rogu-te, încearcă aceasta și dacă duci solia mea, mă voi închina ție și mă voi
usul tău credincios și te voi îndrăgi mai presus de orice pe lume.

Kaherdin îl vede pe Tristan plîngînd, pierzîndu-și nadejdea și jelindu-se ; inima lui se î
oșează, el răspunde cu blîndețe și cu dragoste.

– Tristan iubit, nu mai plînge, îți voi face voia întocmai. Firește, prietene, de dr
voi pune în primejdie de moarte. Nici o cumpănă nu mă va împiedica de a face tot ce îmi va
ta în putință. Spune-mi ce vești ai a vesti reginei și mă voi găti de drum.

În picioare lingă perete, Iseut-Cea-Cu-Mîinile-Albe auzise cuvînt cu cuvînt. Îl iubise at
Tristan !... Aflase, în sfîrșit, de iubirea lui pentru alta. Luă aminte cele auzite : d
acă într-o zi va putea, cum se va mai răzbuna ca pe cine îl îndrăgește mai mult pe lume !
, nicidecum nu se dădu pe față, și de îndată ce se deschiseră ușile ca intră la Tristan în
ascunzîndu-și mînia, urmă a-l sluji și a-l îngriji cît mai bine, precum se cade cui iubește
rbea cu blîndețe, îl săruta pe buze și îl cerceta dacă în curînd Kaherdin avea să se înapo
iul după carele se dusesse și trebuia să-l lecuiască. Însă ea mereu își căuta răzbunarea.
Kaherdin pluti fără oprire, pînă aruncară ancora în port la Tintagel. Luă pe pumn un șoim
luă un postav de preț, o cupă meșteșugit lucrată ; le dăruî regelui Marc și ceru frumos pa
oirea de a neguțători prin țara lui, fără frica de a fi păgubit cumva de vreun dregător sa
vreun boier. Și regele îi dădu toate învoirile de față cu întregă Curtea lui.

Atuncea Kaherdin înfățișă reginei o pafta de aur curat :

– Măria-Ta Doamnă, zise el, e de aur de cel bun, și trăgînd afară din deget inelul d
verde al lui Tristan îl puse alătura de giuvaer : „Iată, Măria-Ta, aurul paftalei este ma
i bogat, deși aurul acestui inel este aur bun”.

Cînd Iseut cunoscă inelul de matostat verde, inima ei se opri și ea se schimbă la față, și
emîndu-se de cele ce avea să audă îl trase pe Kaherdin de-o parte, lîngă o fereastră, caș
ar fi vrut să se uite mai bine la pafta și să o tocmească.

Kaherdin îi zise doar atîta :

– Preainălțată Doamnă, Tristan a fost rănit de o spada otrăvită și va muri. Îți dă d
uce alinare. Îți amintește dc necazurile și de durerile cele mari, îndurate cu tine laolal
tă. Ține inelul, ți-l dăruiește.

Iseut răspunse pierdută :

– Prietene, te voi urma. Mîine, dimineață, corabia să fiu gata de plecare !

A doua zi dis-de-dimineață, regina zise că vroia să vîneze cu șoimii și porunci să-i aducă
nii. Însă ducele Andret, carele n-o slăbea din ochi, o însoți. Cînd ajunseră

În cîmpie, nu departe de țărmul mării, zbură în fața lor un fazan. Andrei slobozi șoimul c
rindă ; însă vremea era frumoasă și limpede ; fazanul își luă zborul și se făcu nevăzut.

– Uite, boier Andret, zise regina, șoimul s-a lăsat acolo, în port, pe catargul unei
ii pe care n-o știam. A cui să fie corabia aceea ?

– Mărită Doamnă, zice Andret, aceea este corabia neguțătorului din Bretania carele Ț
eri paftaua de aur. Să mergem acolo ca să prindem șoimul.

Kaherdin întinse o scîndură de trecere de la corabie la țărm. El veni întru întîmpinarea
ei.

– Preainălțată Doamnă, placu-ți a veni pe corabie spre a-ți arăta mărfurile mele cel

– Bucuroasă ! zise regina.

Ea descalsecă, se duce drept la scîndură, trece pe ea, intră în corabie. Andret vrea s-o ur
meze și pune picioarele pe scîndură ; însă Kaherdin de ia marginea corăbiei îl lovește cu
ndret se împiedică și cade în mare. Dă să înoate, Kaherdin îl lovește mereu cu vîsla și îl
strigîndu-i :

– Mori, vînzătorule ! Iată-ți plata a tot răul ce l-ai făcut lui Tristan și reginei
Așa i-a răzbunat Dumnezeu pe iubiți de mișei carii atîta îi urîseră ! Tuspatru au murit :
on, Gondoine, Denoalen, Andret.

Ancora era ridicată, catargul înălțat, pînza întinsă. Vîntul proaspăt al dimineții foșnea
la. Afară din port, înspre largul mării, alb și sclipitor la soare, corabia se avîntă.
La Carhaix, Tristan lîncezește. Tînjește după venirea lui Iseut. Nimica nu-l mai alină și

are suflare numai fiindcă așteaptă. În fiecare zi, trimetea la țarm să pîndească sosirea c
vadă cum arată pînza ei ; nici o altă dorință nu-i muncea inima într-atîta. În curînd puse
coasta stîncoasă de la Penmarch, și cît stătea soarele pe cer, privea departe pe mare.
Ascultați, boierilor, o întîmplare dureroasă, duioasă toți cei ce iubesc. Iseut se și apro
începuse a se zări în

depărtare peretele de stînci de la Penmarch, corabia înainta mai veselă. Un vînt de furtu
rește deodată, lovește drept în pînză și răsucește corabia în loc. Corabierii se zbat în f
lor plutesc îndărăt. Vîntul sufla cu turbare, valurile adînci se mișcă amenințatoare, văzd
tunecă, marea se înegrește, ploaia cade șiroaie. Otgoanele de tot felul se rump, corăbieri
i strîng pînza și lasă corabia în voia valurilor și a vîntului. Ei uitaseră, din păcate, s
corabie luntrea legată la spatele corăbiei și care se ținea pe urma acesteia. Un val o făr
o duce.

Iseut strigă:

„Vai, sărmana de mine ! Dumnezeu nu vrea să mai trăiesc îndeajuns ca să-l văd pe Tristan,
tul meu, o dată încă, numai o dată, el vrea să mă înec aicea, în marea aceasta. Tristan, d
fi vorbit cu tine o singura dată, puțin mi-ar fi păsat de moarte apoi. Tristan, dacă
nu răzbat pîna la tine înseamnă că Dumnezeu nu vrea și iaca marea mea durere. Moartea nu m
e nimica: fiindcă astfel este voia Domnului, mă plec ; însă, iubitele, cînd vei afla de ea
vei muri și tu, prea bine știi. Iubirea noastră e în așa fel ca tu nu poți muri fără mine
eu fără tine. Văd moartea ta dinaintea ochilor în același timp cu a mea. Vai, iubitele! n
u mi-am putut împlini dorința: de a muri în brațele tale, de a fi pusă într-o raclă cu tin
iată ca am dat greș. Voi muri singură și fără tine, voi pieri fără urma în mare. Poate nu
moartea mea, vei mai trăi înca, așteptând mereu venirea mea. Dacă va vrea Dumnezeu te vei
lecui poate... A sau poate după mine vei iubi pe altă femeie, o vei iubi pe Iseut-C
ea-Cu-Mîinile-Albe ! Nu știu ce va fi cu tine ; de partea mea, dacă te-aș ști mort, nici c
aș mai trăi. Sa ne dea Dumnezeu, iubitele, ca ori să te lecuesc ori să murim amîndoi dintr
-aceiași durere!”

Așa gema regina, cît ținu furtuna. Însă după cinci zile furtuna se potoli. În vîrful cata
Kaherdin înalța bucuros pînza albă, ca Tristan să cunoască de cît mai departe cum arată.
in și zărește Bretania... Vai! aproape îndată după aceea, liniștea urmă furtunii, marea se
da și întinsă fără o cută, vîntul încetă de a umfla pînzele și corăbierii încercară zadarn
te și îndărăt. Zăreau coasta în depărtare, însă furtuna le dusesese luntrea și astfel nu put
la țarm. În noaptea a treia, Iseut
visă că ținea în poală capul unui mistreț uriaș care îi mînjea straiul de sînge și cunosc
că nu avea sa-și mai vadă iubitul de viu.

Tristan era prea slab, de-acuma înainte, spre a mai putea sta de veghe pe peretele
de stînci de la Penmarch și de lungi zile, închis departe de țarm, el plîngea după Iseut,
e nu mai venea. Îndurerat și sfîrșit, se tînguește, suspina, se frămîntă ; puțin lipsește
dor.

În sfîrșit vîntul începu a adia clin nou și pînza cea albă se ivi. Atuncea Iseut-Cea-Cu-Mî
e se răzbună.

Ea vine la patul lui Tristan și îi zice :

– Prietene, Kaherdin sosește. Am văzut corabia lui pe mare; înaintează foarte cu gre
uși am cunoscut-o, fie ca ea să-ți aducă ceea ce trebuie ca să te vindece !

Tristan tresare :

– A, draga mea, nu te înșeli cumva că este corabia lui ? Spune-mi așadar cum este pî

– Am văzut-o bine, au întins-o și au suit-o sus de tot, căci au vînt slab. Află că p
ot neagră.

Tristan se întoarce cu fața la pereți și zise :

– Nu îmi pot ține suflarea mai mult !

Mai zise de trei ori : „Iseut, iubito !” La a patra oară își dete sufletul.

Atuncea, prin casă, plînsură vitejii, tovarăși ai lui Tristan.

Îl luară din pat, îl întinseră pe un covor de preț și acoperiri trupul lui cu un giulgiu.
Pe mare vîntul se stîrnise și batea pînza în plin că împinse corabia pînă la țarm. Iseut-C
rî. Auzi tînguirii mari pe ulițe și clopotele bătînd în dungă la mînăstiri și la biserici.
in partea locului de ce atîtea clopote și atîta jale.

Un moșneag îi zise :

– Stăpînă, avem o durere mare. Tristan cel cinstit, cel viteaz a murit. Era milostiv
cei lipsiți și ajutora pe cei pățimași. Aceasta este cea mai mare nenorocire ce s-a abătut

vreodată peste țara noastră.

Iseut îl aude, nu poate rosti nici un cuvânt. Uriă la castel, merge pe uliță, cu vâlul rătonii se minunau privind-o : niciodată nu văzuseră ei o femeie atîta de frumoasă. Cine să e ? De unde să vie ?

Lîngă Tristan, Iseut-Cea-Cu-Mîinile-Albe, înebunită de răul ce îl pricinuisese, țipa într-un leșul lui Tristan. Cealaltă Iseut intră și îi zise:

– Mărită Doamnă, ridică-te și lasă-mă să mă apropiu. Am mai mult drept ca să-l plîng decît e-mă. L-am iubit mai mult.

Ea se întoarse cu fața la Răsărit și se rugă lui Dumnezeu. Apoi descoperi puțin trupul, se dc-a lungul iubitului ei, îi sărută gura și fața și îl îmbrățișă strîns ; trup pe trup, astfel își dete ea duhul, muri lîngă el de durere pentru el.

Cînd regele Marc află de moartea iubiților, el trecu peste mare și, ajuns în Bretania, pus e de se făuriră două coșciuge, unul dc calcedoniu pentru Iseut și unul de beril pentru Tristan. Luă trupurile lor dragi pe corabia lui la Tintagel. Lîngă o bisericuță de-a stînga și -a dreapta altarului, le îngropă în două morminte. Ci peste noapte din mormîntul lui Tristan cresc un mărăcine mare, verde și cu frunză deasă, cu ramuri lungi cu flori îmbălsămate , ridicîndu-se peste bisericuță, se înfundă în groapa lui Iseut. Cei din partea locului tăinele ; a doua zi renăște tot atît de verde și de înflorit, tot atît de viu, și se înfundă mormîntul lui Iseut-Cea-Bălaie. De trei ori vrură a-l nimici ; în zadar, în sfîrșit istor minunea regelui Marc ; regele opri pe viitor de-a se mai tăia mărăcinele.

Boieri dumneavoastră, bunii truveri de altădată, Beroul și Thomas și dumnealui Eilhart și erul Gottfried, au istorisit povestea aceasta pentru toți cei ce iubesc, nu pentru ceilalți. Ei vă trimet prin mine, închinarea lor. Se închină celor îngîndurați și celor f emulțumiților și dornicilor, acelora veseli și acelora turburați, tuturor iubiților. Fie s ată ei afla alinare aicea împotriva nestatorniciei, împotriva nedreptății, împotriva dezam ii, împotriva mîhnirii, împotriva tuturor relelor iubirii !